

ВСТУП

У своїй діяльності Фонд державного майна України (далі – Фонд) керується Конституцією України, законодавчими та іншими нормативно-правовими актами, які стосуються порядку та механізмів приватизації державного майна, надходження коштів до Державного бюджету.

Згідно з положеннями пункту 165 Державної програми приватизації на 2000-2002 роки (далі – Програма), затвердженої Законом України “Про Державну програму приватизації”, та частини четвертої статті 4 Закону України “Про приватизацію державного майна”, Верховна Рада України щорічно заслуховує і затверджує звіт Фонду про виконання Державної програми приватизації. Відповідно до цього Фонд підготував річний звіт про виконання у 2002 році завдань, передбачених Програмою та Державним бюджетом. При підготовці звіту Фондом було враховано зауваження Рахункової палати України, зроблені до попереднього звіту.

Проблема перетворення відносин і структури власності є одним із найбільш актуальних завдань у кожній із країн з перехідною економікою. Уже сама по собі **роль власності як основи системи господарства обумовлює визначальний характер перетворень** як у цій сфері, так і у цілому в рамках перехідної економіки.

Приватизація сприймалася і **сприймається** українським суспільством **неоднозначно**. Як на початку цього процесу, так і сьогодні в суспільстві дискутуються питання стосовно доцільності її проведення, обґрунтованості обраних при цьому напрямів, пріоритетів та темпів таких робіт.

Така увага до проблем приватизації обумовлюється тим, що **результати її проведення проявляються у різних сферах та у різній за терміном перспективі**. Недостатнє врахування цього моменту може призвести до передчасного очікування від приватизації певних результатів у конкретних сферах та необґрунтовано негативного сприйняття приватизаційних процесів в цілому.

Однак, якщо сьогодні неупереджено оцінювати роль і значення приватизації, то слід зазначити, що в Україні вона стала фактично **єдиним блоком макроекономічних реформ**, які здійснювалися відносно динамічно.

Головна мета роздержавлення та приватизації державної власності, яка була визначена і схвалена Верховною Радою України у “Концепції роздержавлення і приватизації підприємств, землі і житлового фонду” та полягала у **створенні багатоукладної соціально-орієнтованої ринкової економіки, в основному, досягнута**.

Сьогодні можна стверджувати, що в Україні **створилась нова формація власників-підприємців**, особисті інтереси яких тісно пов’язані з розвитком підприємств, вирішенням соціальних питань, підвищенням добробуту працівників.

Разом з тим, приватизація - це процес, який не тільки стимулює економічне зростання в Україні, але й забезпечує інвестиційні можливості самої держави, які за умови господарського підходу можуть дати поштовх до

виведення з кризового стану структурно важливих галузей економіки та вирішення соціальних проблем.

Найбільш вагомих результатів від приватизації вдається одержати після визначення на приватизованих підприємствах стратегічного власника, здатного після переходу до нього корпоративного контролю забезпечити здійснення прямих інвестицій в ці підприємства та формування ефективного менеджменту.

Приватизація у 2002 році проводилася відповідно до Державної програми приватизації на 2000-2002 роки, яка вступила в дію з липня 2000 року, нормативна база, відповідна цій Програмі, – з вересня-жовтня 2000 року.

2002 рік став завершальним роком виконання трирічної Програми приватизації. Треба відмітити, що Державна програма приватизації на 2000-2002 роки – перша і єдина програма, яка виконувалася три роки, звідси - як успіхи, так і недоліки її виконання.

Завдання Програми щодо кількості реформованих об'єктів, дотримання приватизаційних процедур та інших положень виконані.

На жаль не вдалося забезпечити надходження коштів в казну держави у запланованих обсягах, однак за три останні роки Фондом **було перераховано майже 4,8 млрд.грн.**, що становило у **2000 році більше 10%** загального обсягу доходів Державного бюджету, у **2001 році - майже 6%**, у звітному році **-1,5%**.

Значних успіхів досягнув Фонд при виконанні функцій орендодавця державного майна. До Державного бюджету протягом 2002 року було залучено 118 млн. грн., що перевищує встановлене завдання.

Наявні здобутки є і в управлінні державними корпоративними правами. Удосконалювалась нормативна база, поліпшилась керованість цим сектором, до Державного бюджету перераховано значний обсяг дивідендів (230 млн. грн.).

Три останні роки для приватизації, з одного боку були роками вдалого продажу пакетів акцій стратегічно важливих підприємств, а з іншого - роками найбільш гучних публічних скандалів, винайдення та апробації “технологій” роздержавлення поза полем приватизаційного законодавства. Адаже на продаж пропонувались акції інвестиційно привабливих підприємств з числа не заборонених до приватизації, а такий продаж підпадає під значний політичний вплив, що призводить до неабияких проблем.

Ще одна глобальна проблема, що спричинила часткову втрату інтересу покупців до придбання українських підприємств чи їх пакетів акцій, - це глибока криза фінансово-економічного стану окремих підприємств, які підлягають приватизації.

Протягом 2002 року, як і в попередні роки, Верховною Радою України не було прийнято закон **“Про Фонд державного майна України”**, який мав би створити досконалу та ґрунтовну законодавчу основу для здійснення державної політики в сфері приватизації єдиною системою державних органів приватизації в Україні, що теж стало додатковою перешкодою в перебігу приватизаційних процесів.

Еволюція процесу приватизації стратегічно важливих підприємств потребує удосконалення методології приватизації, яка б закріплювала позитивні надбання чинної Програми та вирішувала проблеми, що виникли у процесі реформи державної власності. Деякі з них в останні роки створили серйозні ризики для національної економіки, зокрема, поширення використання способів нелегітимного (тіньового) роздержавлення за позаприватизаційними схемами, невідповідність систем галузевого державного регулювання підприємств-монополістів, в першу чергу природних монополій, неефективність діючої системи управління державною власністю, відсутність раціональних пропорцій державної і приватної власності тощо.

Проект **Державної програми приватизації на 2003-2008 роки** визначає нові підходи та напрямки подальшого вдосконалення процесу приватизації з урахуванням стратегії та ідеології курсу реформування власності на сучасному етапі, а також завдань, які накреслив Президент України у своєму Посланні до Верховної Ради України “Європейський вибір”.

Проект нової Державної програми приватизації ставить нову політичну мету в проведенні економічних перетворень в Україні – завершення приватизації як системи реформаторських заходів перехідного періоду; створення засад для ефективного управління державною власністю в процесі приватизації та набуття і продажу державного майна.

Для досягнення нового рівня розвитку приватизаційних процесів Програма передбачає перехід до масштабної приватизації в системних галузях, у тому числі в природних монополіях, які критично впливають на формування структури витрат підприємств і суттєво обмежують спроможність економіки країни до зростання, розробку більш досконалих механізмів індивідуальної приватизації та приведення у відповідність до реалій економіки держави системи управління тими підприємствами, які залишаються у державній власності. Відповідно до цього термін дії Програми встановлено до 2008 року.

Великі надії покладає Фонд на тісну співпрацю з Верховною Радою України, на своєчасне прийняття вже внесених до парламенту необхідних законопроектів, у тому числі проекту Державної програми приватизації.

1. ПРИВАТИЗАЦІЯ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ЗРОСТАННЯ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ У 2000-2002 РОКАХ

За роки приватизації роздержавлено більше 85 тисяч об'єктів. До колективної форми власності перейшло більше 61 тисяч об'єктів, приватними стали майже 24 тисячі підприємств (Додатки 1.1 –1.2).

За видами економічної діяльності процесом приватизації найбільш охоплено об'єкти оптової і роздрібною торгівлі, включаючи торгівлю транспортними засобами та послуги з їх ремонту; з надання колективних, громадських та особистих послуг; промисловості. (Додаток 1.3).

У тому числі, за 1992 - 2002 роки було приватизовано більше 68 тисяч об'єктів групи А (Додаток 1.4). Мала приватизація створила умови для конкуренції у сфері обслуговування, в малому бізнесі. Економічний аналіз роботи приватизованих малих підприємств свідчить про те, що значна їх кількість має позитивну динаміку обсягів виробництва продукції, яка орієнтована на споживчий ринок. Дефіцит товарів та послуг як явище взагалі перестав існувати.

В Україні приватизовано 596 об'єктів соціальної сфери державної форми власності. Приватизація об'єктів соціальної сфери позитивно впливає як на об'єкти соціальної сфери, так і на підприємства, на балансах яких вони перебували.

Протягом 1992 - 2002 років приватизовано конкурентними способами більше ніж 3700 об'єктів незавершеного будівництва (Додатки 1.5-1.6).

Роздержавлення об'єктів незавершеного будівництва дозволяє створити нові робочі місця у різних сферах виробництва, сприяє вирішенню проблем забезпечення житлом, поліпшується екологічна ситуація та значно покращується зовнішній вигляд міст і сіл України. Крім того, приватизація об'єктів незавершеного будівництва сприяє забезпеченню надходження коштів до Державного бюджету України.

За десять років розпочали приватизацію 179 великих державних підприємств, вартість основних фондів яких більша 170 млн. грн. (Додаток 1.7). У 132 об'єктах реалізовано не менше 40% акцій.

На початок цього року більше 11,5 тисяч середніх і великих підприємств приватизовано з глибиною не менше 70%, серед яких майже 47% - промислові підприємства (Додаток 1.8). На жаль, у зв'язку із заборонаю приватизації або перенесенням термінів приватизація в основних галузях економіки здійснювалася нерівномірно, про що свідчать дані на діаграмі у додатку 1.9.

На сьогодні роздержавлений сектор економіки в цілому володіє майже 34% основних засобів виробництва та нематеріальних активів у вартісному вимірі, а у власності держави з урахуванням комунального майна знаходиться майже 54%.

Внаслідок приватизації державного майна створено вагомий недержавний сектор економіки, основу якого складають більше 11 тис. відкритих акціонерних товариств. Саме цей сектор став тим головним

фактором, який зумовив ріст економіки України починаючи з 2000 року. (Додаток 1.10).

За даними Держкомстату України, у промисловості на 1 жовтня 2002 року підприємствами, які змінили форму власності, **вироблено** продукції на 66,6 млрд. грн., що становить **53,9%** від загального обсягу виробництва.

За обсягами виробництва реформовані підприємства переважають підприємства державної та комунальної форм власності в 2,5 раза.

У січні-вересні 2002 року половина працівників, зайнятих у промисловості, працювали на підприємствах, які змінили форму власності. Середньомісячна номінальна заробітна плата працівників реформованих підприємств за січень-вересень 2002 року становила 413,49 грн. (на 20,6% більше, ніж у відповідному періоді 2001 року) і перевищувала на 13,5% рівень, що склався на всіх підприємствах України.

Всі проблеми, з якими довелося зіткнутися під час приватизації, а також широкомасштабна економічна криза в Україні, що розвинулася внаслідок високої інфляції і гіперінфляції, втрати ринків збуту і ринків дешевої енергії та інше, тривалий час визначали тенденції до спаду виробництва в Україні й не дозволяли оцінити ефективність приватизації. У суспільстві це викликало байдужність до приватизації, а у деякої частини громадян - думку, що приватизація не поліпшила, а погіршила стан економіки.

Щоб переконатися, що приватизація не погіршила, а навпаки позитивно вплинула на стан економіки слід, розглянути динаміку ВВП.

Роки	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Індекс ВВП, у % до попереднього року	-8,7	-9,9	-14,2	-22,9	-12,2	-10,0	-3,0	-1,9	-0,4	5,9	9,1	4...5 прогност

З таблиці видно, що в період з 1991 по 1994 роки відбувалося швидке наростання темпів спаду ВВП, що було пов'язано з інфляцією, а потім і гіперінфляцією (у 1993 році). У цей період приватизація практично не проводилася. Що стосується підприємств груп Б, В, то їхня приватизація почалася лише з 1993 року, при цьому було приватизовано тільки 125 промислових підприємств, які працювали, в основному, на умовах оренди з викупом. У 1994 році було приватизовано ще 535 промислових підприємств, основна частина яких також працювала на умовах оренди з викупом.

Пік приватизації прийшовся на 1995-1996 роки. При цьому в 1995 році, коли була розгорнута широкомасштабна приватизація і було приватизовано майже 1,5 тис. найбільших промислових підприємств груп Б, В, Г, темпи спаду ВВП, нарешті, уперше скоротилися майже на 11%. Звичайно, цей ефект не можна віднести винятково до успіхів приватизації, оскільки з кінця 1994 року в країні, крім проведення широкомасштабної (масової) приватизації, почала діяти програма фінансової стабілізації. Але все-таки

підсумки 1995 року свідчать про те, що активна приватизація не погіршила стан економіки. Більш того, у 1997 році, після завершення широкомасштабної приватизації, коли було приватизовано вже майже 4 тисячі підприємств груп Б, В, Г, економіка продемонструвала ще один різкий стрибок у скороченні спаду виробництва. Цей ефект можна віднести, в основному, до успіхів приватизації, оскільки ніяких інших істотних впливів на макрорівні в цей період не відбувалося.

Таким чином, як показує динаміка ВВП, зміна відносин власності не тільки не завдала шкоди економіці України, а навіть співпадала з позитивними змінами в ній.

Якщо поєднати на одному графіку (рис.1.1) динаміку промислового виробництва (у відсотках по відношенню до минулого року) і динаміку наростання кількості приватизованих підприємств за 10 років (у період з 1993 по 2002 роки), то можна побачити, що збільшення кількості підприємств, які приватизувалися, співпадалося з поліпшенням динаміки промислового виробництва.

Рисунок 1.1

При цьому з 1999 року темпи росту обсягів промислового виробництва недержавного сектора економіки стали випереджати середні показники по промисловості (рис.1.2).

І якщо у 1999 році залежність між формою власності та показниками роботи промислових підприємств ще не була статистично значимою, то у 2000 році суспільство отримало результат, на який воно довго чекало: підприємства недержавної форми власності стали нарощувати обсяги виробництва значно більш високими темпами, ніж підприємства державного сектору, і ця різниця в поведінці підприємств різних форм власності вже була статистично значимою, що і зумовило успіх 2000 року.

Але не всі приватизовані підприємства працювали краще за державні. Найбільш благополучні показники характерні для глибоко приватизованих підприємств.

У ряді галузей, приватизація в яких почалася раніше і куди прийшли істотні інвестиції, обсяги виробництва або досягли рівня 1990 року, або перевищили їх. Це хіміко-фармацевтична і медична промисловість (більш ніж у 2 рази), швейна (більш ніж на чверть), деревообробна, целюлозно-паперова, пивоварна, плодоовочева (на 5-10%). При цьому у промисловості в цілому обсяги виробництва становлять менш як 70% від рівня 1990 року.

Інші, глибоко приватизовані галузі промисловості, хоча і не досягли рівня 1990 року, але стали більш гнучко реагувати на потреби ринку і по ряду позицій номенклатури також перевищили рівень 1990 року: це виробництво шоколаду і шоколадних виробів (майже в 5 разів), торгово-холодильного устаткування, шпалери, виноградних вин (більш ніж у 2 рази), тонколистового прокату, мінеральних вод, килимів і килимових виробів (на 30%), шин для легкових автомобілів, коньяку, шампанських вин (на 10 – 25%).

За 9 місяців 2002 року більше половини усіх капітальних вкладень (54,1%) освоєно підприємствами колективної форми власності; 32,1% – підприємствами державної власності; 6,0% – приватної; 6,4% – комунальної та 1,4% – підприємствами власності міжнародних організацій та юридичних осіб інших держав.

Як і в минулі періоди, найбільш привабливими для іноземних інвесторів залишаються такі види економічної діяльності, як харчова промисловість та перероблення сільськогосподарських продуктів – 16,9% від загального обсягу інвестування, оптова торгівля та посередництво у торгівлі – 15,8%. На ці галузі, які мають найбільшу глибину приватизації, припадає майже третина загального обсягу інвестування в Україну. Зацікавленість іноземних інвесторів до цих галузей пов'язана, головним чином, з проблемами внутрішнього попиту. Великий інтерес також викликають і такі види економічної діяльності, як фінансова діяльність – 7,6%, машинобудування – 7,6%, транспорт – 7,3%, металургія та оброблення металу – 5,1%, хімічна та нафтохімічна промисловість – 4,3%, операції з нерухомістю – 4,5%.

Позитивною ознакою покращення галузевої структури прямих іноземних інвестицій є орієнтація потоку іноземних інвестицій у промислові підприємства, які за 9 місяців 2002 року отримали більше половини (50,8%) обсягів інвестицій. Причому **71,6% загального обсягу прямих іноземних інвестицій було спрямовано у підприємства колективної форми власності**, 25,6% – у підприємства, що є власністю інших держав, лише 1,5% – державної, 0,8% – приватної, та 0,5% – комунальної.

Говорячи про падіння грошових доходів населення з 1990 року, не можна не зазначити, що реальне наповнення цих доходів за тих часів було дуже проблематичним. Більша частина товарів і послуг не відповідає світовим стандартам та вимогам споживачів, та навіть такі товари були у дефіциті і розподілялися з величезними труднощами для покупців. Звичайною була практика нормування, що розповсюджувалася на товари повсякденного попиту; багатомісячні або навіть багаторічні черги за товарами тривалого вжитку; низька споживча якість товарів, тощо. Виробництво споживчих товарів було технологічно відсталим, а головне – воно не було спрямоване на задоволення потреб споживачів. Зрештою це стало однією з причин краху планової економіки.

Приватизація, серед іншого, мала на меті покращення якості товарів та послуг, що поставляються на ринок. Приватизовані підприємства впевнено ведуть вперед за показниками оновлення виробництва, як у технологічному, так і у маркетинговому аспектах. Це відображається у стрімкому зростанні галузей виробництва, що орієнтовані на споживчий ринок. Зазначимо, що таке зростання відбувається у жорсткій конкуренції з іноземними виробниками, та випереджаючими темпами по відношенню до доходів населення. Це переконливо свідчить про відчутне покращення якості товарів. Що ж до їх дефіциту, то таке явище взагалі перестало існувати. Нестача товарів та послуг, навіть коли вона виникає, здебільшого швидко заповнюється завдяки дії ринкових сил.

На жаль, за роки реформ реальні доходи населення (принаймні у їх офіційній частині) значно знизилися, але це зниження відбулося переважно до 1996 року, а, отже, не пов'язано з приватизацією. Навпаки, з початком масової приватизації темпи зменшення доходів уповільнилися. Також і основні показники соціального розвитку, що стрімко падали на початку 90-х років, почали покращуватися після 1995-96 рр. Хоча наразі недостатньо

підстав для того, щоб пов'язувати ці позитивні зрушення з приватизацією наряду, але треба зазначити, що приватизація не призвела до погіршення реальних доходів та соціальних показників, навіть попри збільшення безробіття.

Втім, за останні роки ми спостерігаємо стрімке зростання реальних доходів, яке безперечно пов'язане з попередньо проведеною приватизацією. По-перше, основою для підвищення доходів населення стало економічне зростання, що значною мірою зумовлене позитивними змінами в економічній поведінці підприємств, наряду пов'язаними з приватизацією. По-друге, зростанню саме реальних доходів сприяла і макроекономічна стабілізація, що в значній мірі була досягнута також завдяки приватизації.

2. ПЕРЕДПРИВАТИЗАЦІЙНА ПІДГОТОВКА ТА ПІДГОТОВКА ДО ПРОДАЖУ

2.1 Вивчення попиту потенційних покупців на об'єкти приватизації та аналіз фінансового стану підприємств до прийняття рішення про їх приватизацію

В період підготовки підприємств до приватизації для забезпечення інформаційної відкритості процесу приватизації, формування попиту на об'єкти приватизації Фондом постійно проводиться робота зі збирання, опрацювання та оприлюднення економічної інформації (фінансової звітності, яка включає баланс підприємства, звіт про фінансові результати, звіт про рух коштів, звіт про власний капітал та іншу економічну інформацію, перелік якої встановлюється Фондом), що характеризує фінансово-майновий стан підприємств, які підлягають приватизації.

Незважаючи на складності з виконання поставлених Державною програмою приватизації завдань через низьку виконавську дисципліну міністерств та відомств (Міністерства промислової політики, Міністерства транспорту, Міністерства палива та енергетики, Української державної корпорації “Укрбудматеріали”) упродовж 2002 року отримано, опрацьовано та підготовлено для оприлюднення економічну інформацію, яка характеризує виробничий та трудовий потенціал, обсяги виробництва та реалізації продукції, сировинну базу, основних споживачів та конкурентів, фінансові результати діяльності підприємств – об'єктів приватизації.

У 2002 році було опрацьовано економічну інформацію по 28 підприємствах з метою вивчення попиту потенційних покупців відповідно до вимог п.21 Державної програми приватизації на 2000-2002 роки.

Результати здійсненої роботи з вивчення попиту щодо об'єктів, які на етапі їх передприватизаційної підготовки пропонувались потенційним покупцям у 2001 році, свідчать про попит лише на 28% об'єктів приватизації 2001 року (з урахуванням об'єктів 2001 року, попит на які надійшов у 2002 році).

У 2002 році попит спостерігався лише на 15% об'єктів приватизації 2002 року. Таким чином, попит на об'єкти приватизації не набув масштабного характеру, його зниження у 2002 році пояснюється перш за все суттєвим зменшенням (на 54%) пропозиції підприємств – об'єктів приватизації у 2002 році порівняно з 2001 роком.

Результати вивчення попиту свідчать, що цей процес є тривалим (період надходження анкет становить від 1 тижня до 20 місяців).

У 2002 році існував попит на підприємства кольорової металургії, машинобудування і металообробки, хімічної промисловості, авіаційного транспорту, промисловості будівельних матеріалів та торгівлі, які віднесені до об'єктів приватизації, як групи “Г”, так і групи “В”.

Потенційними покупцями об'єктів приватизації (за результатами вивчення попиту) є як українські, так і іноземні компанії. У більшості випадків потенційний покупець готовий прийняти рішення щодо

інвестування коштів у відповідне підприємство лише після отримання додаткової детальної інформації про підприємство (довготривалі контракти підприємства з покупцями його продукції, ціни на продукцію підприємства, фінансова звітність та інше). Враховуючи те, що покупець на такий товар, як об'єкти приватизації, специфічний та кількість покупців обмежена, а процес продажу – складний та достатньо тривалий, то в таких умовах виняткове значення має наявність достовірної та своєчасної ринкової інформації щодо підприємств, які пропонуються до продажу, а саме: виробничі та фінансові характеристики підприємств, специфіка та тенденції розвитку галузі, до якої належать підприємства, та інша корисна інформація.

Аналізуючи основні чинники, що зацікавили потенційного покупця у 2001 і 2002 роках при виборі об'єкта інвестування, можна зробити висновок, що їх пріоритети змінились (**додаток 2.1**). Можливо, це пов'язане з тим, що у 2002 році потенційними покупцями у більшості випадків виступають виробничі компанії.

Для такого покупця у 2002 році визначальними чинниками при виборі об'єкта інвестування були виробничий потенціал (наявні виробничі потужності підприємства), його основна спеціалізація (галузева приналежність), ринки збуту продукції, тобто фактично це підприємства, виробничий потенціал яких дасть змогу розмістити виробництво аналогічної продукції за умови недостатності власних виробничих потужностей. Це підтверджується також зростанням такого чинника, як можливість перенесення виробництва в Україну, досвід співробітництва та інші. При виборі об'єкта інвестування суттєво зменшилась значимість такого домінантного в минулому фактора, як фінансові показники компанії.

Результати вивчення попиту на об'єкти приватизації свідчать про наступне.

Український покупець є найбільш активним, проявляє свою заінтересованість у придбанні підприємств найрізноманітніших галузей, а саме: хімічної, легкої, промисловості будівельних матеріалів, охорони здоров'я, проектно-дослідної, вугільної, машинобудування і металообробки, морського і авіаційного транспорту. Для українського покупця при інвестуванні у вітчизняні підприємства визначальними залишаються виробничий потенціал та основна спеціалізація підприємств, суттєво зменшується значення такого фактора, як фінансові показники компанії. Порівняно з іншими типами інвесторів ринки збуту продукції для українського покупця є найменш значимим чинником.

Інтерес російського покупця розподілився між кольоровою металургією і авіаційним транспортом. Значимими для російського покупця значимими протягом 2001-2002 років залишаються ринки збуту продукції підприємства і його основна спеціалізація, виробничий потенціал підприємства не є визначальним фактором, що дозволяє стверджувати про спроби фактичного розміщення російської продукції на українських ринках відповідної продукції, при цьому додатково виділяються такі чинники, як можливість перенесення виробництва в Україну і досвід співробітництва з

відповідними підприємствами. У 2002 році фінансові показники українських підприємств не впливали на вибір потенційного російського покупця.

Іноземний покупець готовий інвестувати кошти в підприємства сільського господарства, торгівлі, морський і авіатранспорт, вугільну промисловість і кольорову металургію, машинобудування і металообробку. Так, для іноземного інвестора найбільш визначальним є виробничий потенціал підприємства (наявні у нього виробничі потужності), дещо зросло значення такого фактора, як основна спеціалізація підприємства та можливість перенесення виробництва в Україну.

Переважна більшість потенційних покупців найбільш прийнятним способом приватизації підприємств обирає купівлю ЦМК, і лише в окремих випадках – контрольного пакета акцій ВАТ.

2.2 Стан організації та здійснення передприватизаційної підготовки підприємств протягом 2000-2002 років

Здійснення робіт з передприватизаційної підготовки спрямовано на створення сприятливих умов для реформування власності підприємств, їх адаптації до ринкових умов, підвищення вартості об'єктів приватизації, їх інвестиційної привабливості та ліквідності.

Враховуючи, що процес організації та здійснення передприватизаційної підготовки підприємств, за незалежних від Фонду причин, може займати значний проміжок часу, доцільно її розглянути за період, починаючи з 2000 року. На виконання п.п. 13-19 Державної програми приватизації на 2000-2002 роки у частині підготовки підприємств до приватизації **проведено відповідну роботу по передприватизаційній підготовці таких підприємств:**

- Державне геологічне підприємство “Полтаванафтогазгеологія”;
- Державне геологічне підприємство “Чернігівнафтогазгеологія”;
- НВО “Електронмаш” (м. Київ);
- Державне виробниче об'єднання “Знамя” (м. Полтава);
- ДП “Чернівцілегмаш”;
- ВАТ “Червоний металіст” (м. Конотоп);
- УДТК “Воєнконверс-43” (м. Хмельницький);
- Київський автомобільний ремонтний завод;
- ДП “Уманський ремонтно-механічний завод “Агат”;
- Українська транспортна компанія;
- Одеський механічний завод;
- Об'єднання “Укрпромзалізтранс”, у складі якого 33 підприємства.

На ДПП “Полтаванафтогазгеологія” проведено передприватизаційну підготовку, в ході якої об'єкти житлового фонду передано до комунальної власності, проведено відокремлення регіонального геологічного центру.

В ході передприватизаційної підготовки ДПП “Чернігівнафтогазгеологія” відокремлено регіональний геологічний центр,

розподілено між ДПП та господарськими товариствами “Баско”, “ГАЗ-МДС”, “Регал-Петролеум” і “Оріон Київ” майно та грошові кошти, що напрацьовані в результаті їх спільної діяльності.

В процесі передприватизаційної підготовки НВО “Електронмаш” скорочено обсяги виробничих запасів на суму 377,0 тис. грн, здійснено інші заходи.

В процесі передприватизаційної підготовки ВО “Знамя” на базі його структурних підрозділів створено окремі юридичні особи: завод “Штурм” (м. Буринь, Сумської області), завод “Знамено” (м. Пирятин, Полтавської області), завод “Мікроелектроніки” (м. Полтава), здійснено інші заходи, передбачені проектом передприватизаційної підготовки.

На виконання спільного наказу Міністерства транспорту України та Фонду державного майна України від 20.05.99 № 268/917, яким затверджено графік реструктуризації підприємств авіаційного транспорту, **здійснено реструктуризацію державних авіакомпаній** “Одеські авіалінії”, “Кіровоградські авіалінії”, Сумського державного авіаційного підприємства “Універсалавіа”, ДАП “Луганські авіалінії”, Черкаського ДАП “Універсалавіа”, Херсонського ДАП “Універсалавіа”, Ужгородського ДАП “Універсалавіа”, Чернігівського ДАП “Універсалавіа”, ДП “Авіакомпанія Керч”, Івано-Франківського ДАП “Універсалавіа”, Рівненського ДАП “Універсалавіа”, Тернопільського ДАП “Універсалавіа”, Полтавського ДАП “Універсалавіа” з виведенням з їх складу аеропортів в окремі юридичні особи. На 2003 рік перенесено термін проведення реструктуризації авіапідприємств в містах Львові, Донецьку та Дніпропетровську.

Спільним наказом Міністерства транспорту України та Фонду державного майна України від 08.02.2000 № 48/239 затверджено графік проведення передприватизаційної підготовки Одеського механічного заводу. Було розпочато роботу по його виконанню, але здійснення заходів по проведенню передприватизаційної підготовки Одеського механічного заводу не завершено у зв'язку з тим, що арбітражний суд Одеської області виніс ухвалу про провадження справи про банкрутство державного підприємства Одеський механічний завод.

Спільним наказом Міністерства транспорту та Фонду **затверджено план-графік проведення передприватизаційної підготовки об'єднання “Укрпромзалізтранс”**, до складу якого входить 33 промислових підприємства залізничного транспорту. Проекти передприватизаційної підготовки цих підприємств погоджені Фондом та затверджені наказом Міністерства транспорту України від 02.10.2000 №543. По завершенні виконання заходів, передбачених проектами передприватизаційної підготовки підприємств об'єднання “Укрзалізпромтранс”, розпочато та завершено корпоратизацію цих підприємств.

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 06.09.2000 № 348-р затверджено план-графік передприватизаційної підготовки виробничого об'єднання “Зоря” (м. Миколаїв), але за ініціативою Мінпромполітики України об'єднання реорганізовано у “Науково-виробничий комплекс

газотурбобудування “Зоря” та включено до переліку об’єктів права державної власності, що не підлягають приватизації.

Спільним наказом Державного Комітету промислової політики України та Фонду державного майна України від 18.12.2000 №421-2570 прийнято рішення про проведення передприватизаційної підготовки Державного підприємства “Чернівцілегмаш”. Однак, у зв’язку з відновленням Арбітражним судом процедури провадження у справі про банкрутство та призначенням розпорядника майна підприємства, призупинено виконання заходів з передприватизаційної підготовки цього підприємства.

Протягом 2001-2002 років Фонд неодноразово звертався до міністерств та відомств, зокрема до Мінтрансу України, Мінпаливенерго України, Мінпромполітики України щодо надання пропозицій по проведенню передприватизаційної підготовки підприємств. Незважаючи на наявність підприємств, на яких доцільно провести передприватизаційну підготовку, що підтверджено інформацією регіональних відділень Фонду, отримано пропозиції лише стосовно тих підприємств, по яких Кабінетом Міністрів України надано відповідні доручення.

При відсутності пропозицій від міністерств та відомств, **Фондом за пропозиціями його регіональних відділень підготовлено перелік 40 підприємств щодо яких доцільно здійснити передприватизаційну підготовку, але отримано підтвердження про її здійснення від органів, уповноважених управляти державним майном, лише по трьох підприємствах, а саме:**

Мінагрополітики України – на 1 підприємстві

Мінпаливенерго України – на 2 підприємствах

В результаті безпосередньої роботи з органами, уповноваженими управляти державним майном, було підготовлено проект розпорядження Кабінету Міністрів України про затвердження плану-графіка щодо проведення передприватизаційної підготовки підприємств, які мають стратегічне значення для економіки та безпеки держави, та затверджено його розпорядженням від 4.04.01 №129-р по ДП “Уманський ремонтно-механічний завод “Агат”, але затримується робота по розробці проекту передприватизаційної підготовки цього підприємства.

Спільними наказами Міноборони України та Фонду державного майна України затверджено плани-графіки передприватизаційної підготовки таких підприємств: **Української дорожньо-транспортної компанії “Воєнконверс-43”, Футбольного клубу “ЦСКА-Київ”, Української транспортної компанії, Київського автомобільного ремонтного заводу, здійснення якої було передбачено в 2002 році. На Українській дорожньо-транспортної компанії “Воєнконверс-43” та Київському авторемонтному заводі передприватизаційну підготовку завершено у 2002 році. Термін розробки проекту передприватизаційної підготовки Української транспортної компанії перенесено на 1 кв. 2003 року.**

Спільним наказом Мінагрополітики України та Фонду державного майна України затверджено план-графік проведення передприватизаційної підготовки **Тересвянського заводу продтоварів (Закарпатська обл.),**

створено робочу групу по розробці проекту передприватизаційної підготовки заводу, який знаходиться в стадії розробки.

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 18.05.01 №207-р затверджено план-графік щодо проведення передприватизаційної підготовки ВАТ “Червоний металіст” (м. Конотоп). Погоджено проект передприватизаційної підготовки, заходи по його реалізації виконано, передприватизаційну підготовку завершено. У результаті в установленому порядку створено нові ВАТ – “Конотопський електромеханічний завод”, НДПКІ “Автоматвуглерудпром”, “Червоний металіст” та державне сільськогосподарське підприємство “Поліське”, збільшено статутний фонд, передано до комунальної власності 45 будинків, у Державну комісію з цінних паперів подані документи на одержання свідоцтва про емісію акцій.

2.3 Стан підготовки до продажу об’єктів груп В,Г

Відповідно до помісячних графіків підготовки об’єктів груп В, Г до продажу в 2002 році планувалось завершити підготовку до продажу 74 об’єктів. Фактично підготовлено до продажу 74 об’єкти, проте в зв’язку з обмеженістю пропозицій органів виконавчої влади, уповноважених управляти державним майном, щодо включення в приватизацію об’єктів забезпеченість надходження коштів до Державного бюджету України у 2003 році від продажу об’єктів, які підготовлені у 2002 році, може скласти тільки 3,2 % від визначених завдань.

Усього за період з 2000 року по кінець 2002 року підготовлено до продажу 359 об’єктів груп В, Г в т.ч. в розрізі міністерств:

Міністерство промислової політики України – 68 об’єктів,
Міністерство транспорту України – 17 об’єктів,
Міністерство палива та енергетики України – 22 об’єкти,
Міністерство аграрної політики України – 176 об’єктів,
Укראгпропромбуд – 18 об’єктів,
Укрбудматеріали – 3 об’єкти,
Інші – 55 об’єктів.

Виходячи з того, що підприємства АПК складають 54% загальної кількості підготовлених об’єктів, на базі яких в основному створюються КСП (відповідно до чинного законодавства передбачено безоплатну передачу майна), то фактично на продаж за цей період надійшло лише 165 промислових об’єктів.

Враховуючи, що динаміка надання міністерствами та відомствами пропозицій про включення в процес приватизації об’єктів та проведення передприватизаційної підготовки підприємств має негативний характер (2000р. – 252 об’єкти, 2001р. – 135 об’єктів, 2002р. – 109 об’єктів), Фондом було запропоновано впровадити системний підхід з підготовки об’єктів до приватизації.

Для вирішення зазначених питань було видано Указ Президента України від 19 березня 2002 року №267 “Про організаційні заходи з підготовки об’єктів права державної власності до приватизації” та

розпорядження Кабінету Міністрів України від 26 квітня 2002 року №224-р “Про заходи щодо виконання Указу Президента України від 19 березня 2002 року № 267”.

2.4 Обсяги та результати реструктуризації

Протягом 2002 року розглянуто пропозиції щодо реструктуризації 14-ти ВАТ, а рішення про реструктуризацію було прийнято – по 7-ми ВАТ. В даний час на погодженні в Кабінеті Міністрів України знаходяться узгоджені матеріали з реструктуризації 5-ти ВАТ, які мають стратегічне значення для економіки та безпеки держави, зокрема: ВАТ “АК “Свема”, ВАТ “Електромеханічний завод “Магніт”, ВАТ “Одеський машинобудівний завод “Червона гвардія”, ВАТ “Завод дереворізального інструменту “Мотор” ім. Петровського” та ВАТ “Донбасенерго”; на розгляді в Міністерстві економіки та з питань європейської інтеграції України знаходяться висновки щодо доцільності реструктуризації ВАТ “Тернопільський радіозавод “Оріон”; у Фонді опрацьовується пропозиція щодо реструктуризації ВАТ “Херсонський бавовняний комбінат”.

З моменту набуття чинності Державної програми приватизації на 2000-2002 роки Фондом державного майна України було **прийнято рішення про реструктуризацію 18 стратегічно важливих для економіки і безпеки держави відкритих акціонерних товариств.**

Зокрема: ВАТ “Уманьферммаш”, ВАТ “Дніпрометробуд”, ВАТ “НВК “Київський завод автоматики ім. Петровського”, ВАТ “Надвірнянський лісокомбінат”, ВАТ “Білоцерківський завод гумових технічних виробів”, ВАТ “Ніжинсільмаш”, ВАТ “Мелітопольський автокольорлит”, ВАТ “Харківський завод тракторних двигунів”, ВАТ “Серп і молот”, ВАТ “Текстерно”, ВАТ “Укрцинк”, ВАТ “Родон”, ВАТ “Азовкабель”, ВАТ “Северодонецький приладобудівний завод”, ВАТ “Електронгаз”, ВАТ “Білоцерківсільмаш”, ВАТ “Коломиясільмаш”, ВАТ “Рівненський завод “Газотрон”.

Рішення про їх реструктуризацію приймалось за погодженням з Кабінетом Міністрів України в зв'язку з тим, що вони віднесені до стратегічно важливих підприємств для економіки та безпеки держави.

З них **затверджені проекти реструктуризації 15 ВАТ**. Не затверджені проекти реструктуризації ВАТ “Уманьферммаш”, ВАТ “Дніпрометробуд”, які відповідно до вимог чинного законодавства потребували доопрацювання. Станом на 01.01.03 проект реструктуризації ВАТ “Дніпрометробуд” доопрацьовано і знаходиться на стадії підготовки до затвердження. Проект реструктуризації ВАТ “Уманьферммаш” доопрацьовується відповідно до зауважень Міністерства промислової політики України.

В стадії підготовки до затвердження знаходиться проект реструктуризації ВАТ “Електронгаз”(м. Жовті Води). Під час розробки заходів з реструктуризації виникли питання, пов'язані з наявністю на підприємстві джерел радіоактивного випромінювання, зберігання та утилізація яких потребує значних грошових витрат. Відсутність можливостей

підприємства на фінансування виконання робіт з утримання та захоронення радіоактивних джерел не дає змоги забезпечити їх подальше утримання відповідно до нормативних вимог, що може призвести до ситуації, що матиме негативні екологічні наслідки.

Ця проблема блокує проведення ефективної роботи з реструктуризації та виводу підприємства з кризового стану.

В установленому порядку **опрацьовуються питання** щодо реструктуризації ВАТ “Одеський машинобудівний завод “Червона гвардія”, ВАТ “Завод дереворізального інструменту “Мотор” ім. Петровського” (м. Кам’янець-Подільський), ВАТ “Магніт” (м. Канів), ВАТ “Оріон”, ВАТ “Донбасенерго”, ВАТ “Херсонський бавовняний комбінат”.

Практика проведення реструктуризації ВАТ за рішенням Фонду державного майна свідчить про позитивні зрушення в підвищенні їх платоспроможності, поліпшенні фінансово-господарського стану та інвестиційної привабливості.

Впровадження заходів з реструктуризації сприяють зменшенню кредиторської та дебіторської заборгованості, заборгованості за обов’язковими платежами до Держбюджету та місцевих бюджетів, Пенсійного фонду, по заробітній платі, зниженню витрат на виробництво продукції, зростанню заробітної плати працівникам, збільшенню кількості робочих місць.

2.5 Проблемні питання організації та здійснення передприватизаційної підготовки, реструктуризації та підготовки до продажу об’єктів груп В, Г

Негативний вплив на результати передприватизаційної підготовки має недотримання міністерствами та відомствами термінів здійснення заходів з передприватизаційної підготовки.

Визначені Указом Президента України від 19 березня 2002 року № 267 “Про організаційні заходи з підготовки об’єктів права державної власності до приватизації” організаційні заходи з підготовки об’єктів права державної власності до приватизації міністерствами та відомствами не виконані – не забезпечено передачу на приватизацію об’єктів права державної власності в обсязі, який повинен відповідати запланованому на 2003 рік обсягу надходжень коштів від приватизації державного майна в сумі 2,1 млрд. грн.

Внаслідок відомчого підходу заблоковано внесення змін до ст. 5 Закону України “Про приватизацію державного майна” в частині скорочення кількості об’єктів, які не підлягають приватизації.

Виходячи з цього, Фонд не має можливості включати нові об’єкти в процес приватизації.

Позитивні соціально-економічні наслідки зрушень характерні практично для всіх ВАТ, реструктуризація яких проводиться за рішенням Фонду. Проте ефективність проведення реструктуризації є ще недостатньою в результаті впливу наступних факторів:

- відсутність коштів у підприємств для фінансування розробки проектів реструктуризації та впровадження заходів, передбачених ними;
- відсутність можливостей безоплатної передачі об'єктів соціальної сфери та житлового фонду, що знаходяться на балансі підприємств, до комунальної власності в зв'язку з відсутністю коштів на їх утримання та обслуговування, як у підприємств так і у органів місцевого самоврядування;
- блокування реалізації інвестиційних проектів у зв'язку з тим, що майно підприємств перебуває у податковій заставі, причому вартість описаного майна значно перевищує боргові зобов'язання підприємств;
- звільнення підприємств від зайвих займаних ними земельних ділянок, які не задіяні в господарсько-виробничій діяльності;
- провадження справ про банкрутство щодо підприємств, які перебувають в процесі реструктуризації.

З метою врегулювання процедурних питань наказом Фонду від 12.04.2002 № 667 затверджено **Положення про порядок реструктуризації підприємств**, яке зареєстровано в Міністерстві юстиції 07.05.02 за №414/6702.

Для підвищення рівня обґрунтованості прийняття рішення про реструктуризацію підприємств, що мають стратегічне значення для економіки та безпеки держави, підготовлено та затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 13.06.02 № 813 Порядок погодження з Кабінетом Міністрів України реструктуризації підприємств, що мають стратегічне значення для економіки та безпеки держави.

3. ДІЯЛЬНІСТЬ ФОНДУ З ОЦІНКИ ДЕРЖАВНОГО МАЙНА ТА ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКОГО АНАЛІЗУ

3.1. Діяльність Фонду щодо удосконалення нормативної бази оцінки власності та створення цивілізованого ринку оцінки

Визначений Державною програмою приватизації на 2000-2002 роки напрямок оцінки об'єктів приватизації потребував удосконалення методології вітчизняної оцінки, внесення змін до діючих нормативних актів та підготовки нових документів, які враховували б міжнародний досвід оцінки майна.

Реалізація завдань Державної програми приватизації на 2000-2002 роки у 2002 році в питаннях оцінки майна здійснювалась відповідно до “Методики оцінки вартості майна під час приватизації” (далі – Методика), затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 12 жовтня 2000 року № 1554.

Нова Методика, в порівнянні з усіма попередніми, визначила основні засади оцінки державного та комунального майна, а також майна господарських товариств, у яких держава володіє часткою не менше 25 відсотків, у випадку його відчуження способами, визначеними законодавством, у тому числі під час відчуження конфіскованого майна, безхазяйного майна, що перейшло у власність держави, під час передачі майна в заставу, у разі ліквідації, банкрутства та інших випадках. Згідно з цією Методикою оцінюються цілісні майнові комплекси, у тому числі їх необоротні та оборотні активи, індивідуально визначене майно, частки, паї, акції (пакети акцій), об'єкти незавершеного будівництва, а також будь-яке інше майно.

У 2002 році вперше статутні фонди відкритих акціонерних товариств, що створювалися під час приватизації та корпоратизації, розраховувалися на підставі оцінки справедливої (ринкової) вартості необоротних активів. Не менш важливим та новим аспектом Методики є впровадження процедури експертної оцінки вартості цілісних майнових комплексів об'єктів груп А, Ж, В, Г під час їх продажу. Запроваджено нові підходи до оцінки підприємств, що знаходяться на межі чи в стадії банкрутства.

Уперше Методикою встановлено новий порядок оцінки та визначення вартості орендованого майна під час його приватизації, який передбачив ціновий механізм компенсації невід'ємних поліпшень, здійснених орендарем за час оренди нерухомого майна, що підлягає компенсації згідно з умовами договору оренди. Цей порядок ґрунтується на ринковій вартості зазначених поліпшень, тобто такій вартості, що дійсно призвела до підвищення вартості орендованого майна під час оренди внаслідок проведених поліпшень. Запроваджений механізм є тотожним механізму врахування таких поліпшень, який існує сьогодні на ринку нерухомого майна.

На виконання пункту 78 Методики оцінки вартості майна під час приватизації підготовлено та затверджено Порядок компенсації вартості поліпшень орендованого майна під час його приватизації та забезпечено його реєстрацію в Мін'юсті. Зазначений нормативно-правовий акт забезпечив

реалізацію відповідних положень Державної програми приватизації на 2000-2002 роки, Закону України “Про оренду державного та комунального майна” щодо компенсації орендарю здійснених ним поліпшень орендованого майна.

З метою удосконалення порядку експертної оцінки цілісних майнових комплексів під час їх приватизації, забезпечення збільшення надходження коштів до Державного бюджету Фондом розроблено та затверджено Положення про порядок експертної оцінки цілісних майнових комплексів під час їх приватизації шляхом викупу та конкурентними способами.

Відповідно до пункту 7.3 статті 7 Закону України “Про порядок погашення зобов’язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами” розроблено та затверджено наказом Фонду Порядок віднесення майна до такого, що включається до складу цілісних майнових комплексів державних підприємств, які не підлягають приватизації.

Відповідно до пункту 93 зазначеної Методики оцінки та з метою стимулювання попиту під час продажу пакетів акцій відкритих акціонерних товариств на конкурсах, затверджено наказом Фонду та зареєстровано в Мін’юсті “Порядок розрахунку початкової ціни пакетів акцій відкритих акціонерних товариств, що підлягають продажу на конкурсах під час приватизації.”

Окрім цього, з метою подальшого удосконалення підходів до оцінки майна підготовлено зміни та доповнення до Методики оцінки вартості майна під час приватизації, які затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 18 жовтня 2001 року № 1366.

Фондом також розроблено нормативні документи на виконання Закону України **“Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні”** та відповідно до Наказу Фонду від 10.09.01 № 1632:

- Порядок надання послуг з рецензування звітів про оцінку майна (актів оцінки майна) Фондом на платній основі;
- Порядок здійснення спільного контролю Фондом та саморегульованих організацій оцінювачів за якістю професійної підготовки оцінювачів;
- Порядок здійснення контролю за додержанням саморегульованими організаціями оцінювачів правил громадського регулювання оцінки майна;
- Порядок здійснення контролю за виконанням оцінювачами та суб’єктами оціночної діяльності умов здійснення оціночної діяльності;
- Про переведення боргу та зобов’язань підприємств у цінні папери.
- Порядок ведення Державного реєстру суб’єктів оціночної діяльності;
- Порядок роботи Екзаменаційної комісії.

Нормативно-правові акти розроблено з метою вдосконалення механізмів приватизації, орендних відносин, оцінки майна, більш ефективного управління процесом роздержавлення майна, недопущення тіньової приватизації, скорочення переліку стратегічних об’єктів, які не підлягають приватизації, та оподаткування прибутку підприємств, тощо.

3.2. Обсяг робіт, виконаних Фондом з оцінки майна у 2001-2002 роках, у тому числі робіт по відбору експертів та рецензуванню звітів експертів

Протягом 2002 року фахівцями Фонду здійснено:

- оцінку необоротних активів 14 державних підприємств з метою створення ВАТ під час приватизації та корпоратизації (у 2001 році – 96);
- оцінку 137 пакетів акцій для продажу на конкурсах загальною початковою вартістю близько 1,2 млрд. грн. (у 2001 році – відповідно 146 і 4,4 млрд. грн.);
- розрахунок початкової ціни акцій 9 ВАТ для продажу на фондових біржах та ПФТС;
- контрольну перевірку понад 100 звітів з експертної оцінки майна на запити правоохоронних органів;
- виконано рецензування 20 000 звітів з оцінки індивідуально визначеного майна, з яких 2786 прорецензовано для цілей приватизації, 1753 – для відчуження державного майна, 15825 – для використання результатів оцінки при передачі майна в оренду, 32 – при передачі майна в заставу.

Протягом 2001 та 2002 років центральним апаратом Фонду було здійснено рецензування 391 звіту з оцінки цілісних майнових комплексів груп А, В, Г та Ж, внесків до статутних фондів господарських товариств та холдингових компаній, пакетів акцій з метою їх продажу одному покупцю на конкурсі та передачі в корпоративне управління, нематеріальних активів та довгострокових фінансових вкладень під час створення ВАТ, а також звітів з оцінки майна з метою передачі його в заставу, визначення доцільності переукладення угоди категорії “В” та надання висновку на запити правоохоронних органів. **Загальна вартість зазначеного майна склала понад 2,3 млрд. грн.**

За 2001-2002 роки здійснено рецензування 116 звітів з оцінки необоротних активів з метою встановлення відповідності зазначених оцінок вимогам нормативно-правових актів з оцінки та міжнародним стандартам оцінки.

Регіональними відділеннями Фонду за цей період було здійснено рецензування 628 звітів з оцінки цілісних майнових комплексів груп А, В, Г та Ж, внесків до статутних фондів господарських товариств та холдингових компаній, пакетів акцій з метою їх продажу одному покупцю на конкурсі та передачі в корпоративне управління, нематеріальних активів та довгострокових фінансових вкладень під час створення ВАТ, а також звітів з оцінки майна з метою передачі його в заставу. **Вартість зазначеного майна склала понад 272 млн. грн.**

Перевірка звітів на відповідність вимогам нормативно-методичних документів з оцінки майна спрямована на підвищення якості оцінки майна та оформлення її результатів, на запобігання нанесенню збитків при визначенні

вартості державного майна, посилення контролю за роботою оцінювачів та надання їм практичної консультаційно-методичної допомоги.

На виконання рішення колегії Фонду державного майна України від 20.11.2002р. №7/1 здійснено порівняльний аналіз початкової вартості та умов продажу пакетів акцій ВАТ, продаж яких за конкурсом здійснює ЦА Фонду, та за результатами аналізу їх фінансового стану запропоновано вжити таких заходів:

- 1) щодо пакетів акцій ВАТ, що виставлялись на конкурс вперше, застосувати норми п. 3.1 Порядку визначення початкової вартості пакетів акцій відкритих акціонерних товариств при продажу на конкурсах, затвердженого наказом Фонду від 17.05.02 №854 та зареєстрованого в Міністерстві юстиції України, в частині зменшення початкової вартості на 30%;
- 2) щодо пакетів акцій ВАТ, що виставлялись на конкурс повторно та до яких було застосовано процедуру зменшення початкової вартості на 30%, згідно з п. 3.1 Порядку визначення початкової вартості пакетів акцій відкритих акціонерних товариств при продажу на конкурсах, затвердженого наказом Фонду від 17.05.02 №854 та зареєстрованого в Міністерстві юстиції України, з урахуванням їх фінансового стану:
  - ♦ щодо пакетів акцій ВАТ, фінансовий стан яких задовільний та фіксовані умови конкурсу є обтяжливими – переглянути фіксовані умови;
  - ♦ щодо пакетів акцій ВАТ, фінансовий стан яких задовільний та фінансові умови конкурсу не є обтяжливими – змінити спосіб продажу;
  - ♦ щодо пакетів акцій ВАТ, фінансовий стан яких незадовільний та фінансові умови конкурсу є обтяжливими – переглянути фіксовані умови або здійснити реструктуризацію;
  - ♦ щодо пакетів акцій ВАТ, фінансовий стан яких незадовільний та фіксовані умови конкурсу не є обтяжливими – змінити спосіб продажу або здійснити реструктуризацію.

Аналіз процесу ціноутворення свідчить про існування певного причинно-наслідкового зв'язку між показниками діяльності підприємства і його оціночною вартістю. Одним з факторів, який впливає на оцінку підприємства, є його інвестиційна привабливість, що формується рядом критеріїв, які поєднують різнопланову оцінку їх діяльності, в тому числі за результатами оцінки фінансового стану підприємства та попиту покупців.

3.3 Аналіз фінансового стану підприємств

Відповідно до п.п. 21 і 24 Державної програми приватизації на 2000-2002 роки та з метою прийняття відповідних управлінських рішень упродовж 2002 року здійснено аналіз фінансового стану 47 підприємств груп В, Г, які знаходились на різних етапах приватизації. Аналіз фінансового стану здійснено відповідно до вимог Положення про порядок здійснення аналізу

фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації, затвердженого спільним наказом Мінфіну та Фонду від 26.01.01 №49/121.

Результати фінансового аналізу свідчать про задовільний фінансовий стан 60% підприємств та незадовільний фінансовий стан 40% підприємств. Останні підприємства для підвищення їх інвестиційної привабливості потребують здійснення передприватизаційної підготовки чи реструктуризації.

По більшості підприємств, що характеризувалися задовільним рівнем ліквідності, достатністю оборотних активів, які можуть бути використані для погашення поточних зобов'язань, наявністю фінансових ресурсів для ведення і розширення своєї поточної діяльності, пакети акцій було реалізовано упродовж 2002 року. Ці підприємства характеризувалися оптимальною структурою джерел фінансування поточної виробничої діяльності, фінансування якої здійснюється переважно власними засобами, високим рівнем платоспроможності (фінансової стійкості), забезпеченістю власними оборотними засобами. Для підприємств цієї групи високим є рівень їх ділової активності, про що свідчить існуюча тенденція зростання обсягів реалізації продукції та висока ефективність використання існуючих ресурсів. Цей фактор є важливим для визначення ефективності інвестування (залежить від швидкості обертання коштів у процесі функціонування компанії і внутрішніх умов діяльності підприємства). Результати аналізу фінансового стану іншої частки підприємств з цієї групи, що характеризується незадовільним фінансовим станом, свідчать про високу ризикованість їх діяльності за рівнем покриття зобов'язань власними активами та високу ступінь залежності їх від зовнішніх кредиторів та інвесторів, але за наявності достатньо високих значень показників ринкової активності (динамічності виробництва). Таким чином, ці підприємства викликають потенційний інтерес для інвестування з точки зору їх виробничого потенціалу, основної спеціалізації та наявних ринків збуту продукції.

Результати здійсненого аналізу фінансового стану підприємств, пакети акцій яких не було реалізовано (конкурси не відбулись), свідчать про те, що цей показник не є визначальним для успішності продажу.

Також було проаналізовано вплив факту продажу акцій на фінансовий стан підприємств, пакети акцій яких реалізовувались у 2000 – 2001 роках.

Результати аналізу фінансового стану підприємств підтверджують висновки, отримані внаслідок вивчення попиту потенційних покупців, про існування попиту на конкурентоспроможні підприємства з високою діловою активністю на ринку, ефективним розміщенням і використанням фінансових ресурсів. Визначальними факторами при цьому є їх виробничий потенціал, галузева приналежність і ринки збуту продукції. Відмічається певний зв'язок між показниками діяльності підприємства і його оціночною вартістю. Також можна зробити висновок про наявність позитивних тенденцій розвитку підприємств, пакети акцій яких були реалізовані в процесі приватизації. Підприємства у більшості зберігають та покращують існуючі показники, що характеризують їх фінансовий стан.

Таким чином, правильним є підхід, закладений у проекті Державної програми приватизації, щодо пропозиції до продажу достатньо інвестиційно привабливих підприємств з точки зору аналізу їх фінансового стану та можливості їх продажу у достатньо короткі строки за наявності сприятливої внутрішньополітичної ситуації у період продажу.

Доцільно у період підготовки підприємств до продажу здійснювати попередній аналіз їх фінансового стану для його оцінки та виявлення ознак неплатоспроможності, з метою прийняття рішення щодо необхідності їх подальшої приватизації або здійснення реструктуризації.

4. ХІД ПРИВАТИЗАЦІЇ

4.1. Підсумки виконання Державної програми приватизації на 2000 – 2002 роки у 2002 році

Починаючи з 1992 року в Україні змінили форму власності **23732 об'єктів державної форми власності**, з яких до групи А належить 10705; до груп Б, В, Г – 8733; до групи Д – 2971; до групи Е – 865; до групи Ж - 625 (додаток 4.1).

До Державного бюджету за ці роки перераховано майже 6 млрд. грн. (додаток 4.2).

В Україні за весь період приватизації, починаючи з 1992 року, органами приватизації за угодами з органами місцевого самоврядування **змінено форму власності 61407 об'єктів комунальної форми власності**, з яких до групи А належить 57427; до груп Б, В, Г – 2749; до групи Д – 770; до групи Е – 261; до групи Ж - 276 (додаток 4.3). До місцевих бюджетів за ці роки перераховано більше 1 млрд. грн.

У зв'язку з тим, що змін до Державної програми приватизації на 2000-2002 роки в частині встановлення кількісних обсягів приватизації державного майна на 2002 рік не було внесено, Фонд у 2002 році здійснив значний обсяг організаційних заходів, спрямованих на визначення та забезпечення обсягів приватизації.

Зазначені заходи розроблялися відповідно до положень Державної програми приватизації, Указу Президента України від 29 грудня 1999 року № 1626 “Про невідкладні заходи щодо прискорення приватизації майна в Україні” та з врахуванням завдань щодо обсягів надходження коштів від приватизації до Державного бюджету, встановлених Законом України “Про Державний бюджет України на 2002 рік”.

Робочою групою з питань приватизації підприємств та ефективного управління корпоративними правами під головуванням Прем'єр-міністра України було затверджено підготовлені Фондом і погоджені із заінтересованими органами виконавчої влади два (основний і резервний) “Переліки підприємств, пакети акцій яких планується виставити на продаж у 2002 році”. До основного переліку були включені пакети акцій підприємств сумарною номінальною вартістю 4157,6 млн. грн., в тому числі ВАТ “Укртелеком” та енергокомпанії. До резервного переліку внесено пакети акцій підприємств сумарною номінальною вартістю 1456,4 млн. грн., виставлення на продаж яких у 2002 році було проблемним. Сума очікуваних надходжень коштів за умови повної реалізації пакетів акцій, внесених до основного переліку, становила б 5867,63 млн. грн., а резервного – 1465,94 млн. грн.

Відповідно до положень Указу Президента України про прискорення приватизації “Перелік підприємств, пакети акцій яких розміром не менше 25% статутного фонду будуть запропоновані до продажу у 2002 році” опубліковано в засобах масової інформації для ознайомлення широкого загалу потенційних інвесторів і громадськості.

Крім цього, Фондом були підготовлені:

- Компенсуючий перелік об'єктів (13 одиниць), від яких планувалось отримати 1171 млн. грн. за умови повної реалізації;
- Технологічний план-графік (28 об'єктів), від якого планувалось отримати 104 млн. грн.

Звідси сумарна запланована пропозиція повинна була скласти 4274 млн. грн. без урахування вартості пакетів акцій енергокомпаній та Укртелекому.

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 19 лютого 2002 року № 78-р “Про затвердження переліків ВАТ, пакети акцій яких підлягають продажу в 2002 році” затверджено підготовлені Фондом три переліки:

- Перелік ВАТ, пакети акцій яких раніше закріплені у державній власності (у розмірі 50% СФ + 1 акція), підлягають продажу у 2002 році (3 пакети);
- Перелік ВАТ, пакети акцій яких раніше закріплені у державній власності (у розмірі 25% СФ + 1 акція), підлягають продажу у 2002 році (8 пакетів);
- Перелік підприємств, пакети акцій яких у розмірі 50% СФ + 1 акція підлягають продажу у 2002 році за конкурсом або на відкритих торгах (тендерах) (15 пакетів).

На виконання рішень Робочої групи з питань приватизації підприємств та ефективного управління корпоративними правами Фондом підготовлено та передано на розгляд до Кабінету Міністрів України пропозиції щодо розкріплення з державної власності та продажу пакетів акцій ВАТ (6 переліків пакетів акцій ВАТ) з метою мінімізації переліку пакетів акцій ВАТ, які закріплені у державній власності.

За результатами розгляду зазначених переліків розпорядженням Кабінету Міністрів України від 26.04.02 № 223-р внесено доповнення до переліків ВАТ, що підлягають продажу у 2002 році, та які затверджені розпорядженням Кабінету Міністрів України від 19 лютого 2002 року № 78-р.

Наказами Фонду затверджено:

- Помісячний пооб'єктний план-графік виставлення на продаж у 2002 році пакетів акцій ВАТ груп В та Г. Наказ передбачає ведення щомісячного моніторингу його виконання;
- Переліки об'єктів груп В, Г, які підлягають підготовці до продажу в 2002 році та заходи щодо організації робіт з підготовки до продажу цих об'єктів;
- Помісячний графік підготовки до продажу об'єктів груп В, Г в 2002 році;
- Завдання регіональним відділенням по забезпеченню надходження коштів від приватизації та по обсягах приватизації об'єктів груп Д, Ж, Е.

У результаті проведеної Фондом роботи у 2002 році в Україні **змінили форму власності 1594 об'єкти державної форми власності**, з яких до групи А належить 816; до груп В, Г – 66; до групи Д – 483; до групи Е – 17; до групи Ж – 125. Під час роздержавлення об'єктів в цілому переважав спосіб

продажу на аукціонах – 46%. На викуп припадає 43,2% усіх об'єктів, що роздержавлюються, продаж акцій – 3,2%, конкурси – 4%, роздержавлення шляхом оренди з викупом – 3,6%.

Від продажу державного майна в звітному році отримано коштів 606,6 млн. грн. До загального фонду Державного бюджету в 2002 році від приватизації надійшло 576,1 млн. грн., які були використані на потреби Державного бюджету.

Органами приватизації за угодами з органами місцевого самоврядування у 2002 році змінено форму власності 4538 об'єктів комунальної власності, з яких 4391 належать до групи А, 7 – до об'єктів великої приватизації, 85 – до групи Д, 8 – до групи Е та 47 – до групи Ж. В основному застосовувалися такі способи, як викуп – 67,1%, оренда з викупом – 18,5% та продаж на аукціонах – 10,7%. На конкурсах продано 3,5% об'єктів, роздержавлено шляхом продажу акцій 0,2% усіх об'єктів.

Від продажу зазначеного майна, приватизацію якого здійснювали державні органи приватизації, отримано у 2002 році 209,3 млн. грн., з яких до відповідних місцевих бюджетів перераховано 208,8 млн. грн.

Значна кількість об'єктів приватизувалась в галузях торгівлі та громадського харчування, побутового обслуговування, промисловості, житлово-комунального господарства, сільського господарства (додаток 4.4).

У промислових галузях процес роздержавлення здійснювався в основному шляхом продажу акцій ВАТ.

Протягом 2002 року фактично реалізовано плани розміщення акцій 407 об'єктів груп В, Г (відповідно до пункту 122 Програми).

4.2. Продаж об'єктів малої приватизації, незавершеного будівництва, соціальної сфери і групи Е

Приватизація об'єктів групи А

Мала приватизація в основному виконала важливе економічне завдання – створила умови появи і розвитку малого бізнесу і продовжує сприяти формуванню конкурентного середовища для ведення бізнесу та поліпшення якості пропонованих товарів і послуг.

Протягом 2002 року приватизовано 5294 об'єкти групи А (в тому числі: державної форми власності – 903 об'єкти, комунальної форми - 4391), вартість яких становить 204,13 млн. грн.

Державною програмою приватизації на 2000 - 2002 роки не встановлено плану щодо кількості приватизації об'єктів групи А.

У розрізі регіонів за підсумками 2002 року найбільша кількість об'єктів приватизована в таких областях:

Донецька – 138 державної власності і 484 комунальної;
Луганська – 106 державної власності і 172 комунальної;
Запорізька – 61 державної власності і 196 комунальної;
Вінницькій – 50 державної власності і 44 комунальної;
Миколаївська – 46 державної власності і 83 комунальної;
Полтавська – 43 державної власності і 116 комунальної;

Одеська – 43 державної власності і 100 комунальної.

Найменша кількість об'єктів була приватизована в таких областях:

Кіровоградська – 9 державної власності і 50 комунальної;

Київська – 10 державної власності і 79 комунальної;

Хмельницькій – 12 державної власності і 68 комунальної.

На виконання Указів Президента України від 16 листопада 2000 року №1242 “Про додаткові заходи щодо посилення боротьби з корупцією, іншими протиправними діями в соціально-економічній сфері та забезпечення економного витрачання державних коштів” та від 19 березня 2002 року №267 “Про організаційні заходи з підготовки об'єктів права державної власності до приватизації”, Фонд звернувся до міністерств та відомств щодо надання переліків об'єктів державної власності групи А, які можуть бути приватизовані, в тому числі орендованих нежитлових приміщень, будівель та споруд на балансах підприємств, віднесених до переліку заборонених до приватизації підприємств.

На виконання Указу Президента України від 16 листопада 2000 року №1242 “Про додаткові заходи щодо посилення боротьби з корупцією, іншими протиправними діями в соціально-економічній сфері та забезпечення економного витрачання державних коштів” проведена інвентаризація майна, що перебуває у віданні центральних та місцевих органів виконавчої влади, інших державних органів, державних підприємств, установ, організацій, та не належить до безпосередньої виробничої діяльності зазначених суб'єктів управління та господарювання і може бути відчужене. Результатом проведеної роботи було надходження від міністерств та відомств інформації, опрацювання її Фондом і його регіональними відділенням та включення до переліків об'єктів, що підлягають приватизації, цілого ряду об'єктів, кошти від продажу яких надходять до Державного бюджету.

Разом с тим проведена робота показала, що переважна більшість об'єктів, запропонованих міністерствами та відомствами, мають заборгованості перед бюджетами всіх рівнів, заборгованості по заробітній платі, велика кількість об'єктів знаходиться в податковій заставі або під арештом у зв'язку з виконавчим провадженням. Крім того, міністерства і відомства, серед яких Міністерство транспорту, Мінпромполітики, Укравтодор, ігнорують рішення Уряду щодо заходів, здійснення яких необхідне для проведення ефективного процесу приватизації.

Приватизація об'єктів групи Д

На виконання доручення Кабінету Міністрів України від 20 січня 2000 року № 28477/1 до Указу Президента України від 29 грудня 1999 року № 1626 “Про невідкладні заходи щодо прискорення приватизації майна в Україні” та п. 120 Державної програми приватизації на 2000-2002 роки міністерства та інші органи виконавчої влади були зобов'язані підготувати та передати Фонду пооб'єктні переліки об'єктів незавершеного будівництва (ОНБ), які пропонуються до приватизації протягом 2000-2002 років, у кількості 4000 об'єктів.

Протягом 2000 - 2002 років органами виконавчої влади запропоновано до приватизації 2652 ОНБ, з них 2000 включено до Переліку об'єктів незавершеного будівництва, що підлягають приватизації, 489 об'єктів не включені до Переліку (об'єкти добудовуються, введені в експлуатацію, увійшли до статутного фонду ВАТ, мають низький рівень будівельної готовності та ін.), 163 об'єкти знаходяться на опрацюванні в регіональних відділеннях Фонду.

З метою забезпечення надходження коштів до Державного бюджету України наказом Фонду від 01.04.02 № 581 із змінами, внесеними наказами Фонду від 26.09.02 № 1697 та від 19.12.02 № 2242, регіональним відділенням Фонду та Фонду майна АРК було встановлено завдання щодо обсягів приватизації об'єктів незавершеного будівництва у кількості 500 об'єктів, а також доведено план очікуваного надходження коштів від приватизації ОНБ, фінансування яких здійснювалось виключно за рахунок централізованих капітальних вкладень, у сумі 9,07 млн. грн.

За 2002 рік до переліку об'єктів незавершеного будівництва державної форми власності, що підлягають приватизації, включено 460 об'єктів.

У 2002 році приватизовано **483** об'єкти незавершеного будівництва державної власності та **85** об'єктів незавершеного будівництва комунальної власності.

Об'єкти приватизувались переважно конкурентними способами (об'єкти державної власності: 322 – через аукціони, 29 – конкурси, 132 – викуп та оренда; об'єкти комунальної власності: 40 – через аукціони, 12 – конкурси, 33 – викуп та оренда).

Для порівняння: за 2001 рік було приватизовано 611 об'єктів незавершеного будівництва державної власності та 73 об'єкти незавершеного будівництва комунальної власності.

Прогноз надходження коштів за 12 місяців 2002 року становить 24881,9 тис. грн. від приватизації об'єктів державної власності та 5977,8 тис. грн. – комунальної власності. За такий же період 2001 року прогноз надходження коштів становив відповідно 18519,7 тис. грн. та 7082,5 тис. грн.

Порівняно з 2001 роком має місце тенденція зниження кількості приватизованих ОНБ, але збільшення надходження коштів від приватизації об'єктів групи Д.

Річне завдання з приватизації ОНБ по Україні виконано на 96,8% (за кількістю об'єктів).

Річне завдання з приватизації ОНБ виконали 14 регіональних відділень: по Запорізькій (150%), Черкаській (141,67%), Сумській (136,36%), Хмельницькій (120%), Донецькій (117,5%), Чернігівській (114,29%), Одеській (111,11%), Житомирській (110,77%), Миколаївській (104,35%), Луганській (100%), Вінницькій (100%), Львівській (100%), Рівненській (100%), та Тернопільській (100%) областях.

На 50% та менше виконали річне завдання з приватизації ОНБ регіональні відділення Фонду по Кіровоградській (22,22%), Закарпатській (25%), Дніпропетровській (50%) областях та місту Севастополю (50%).

За оперативними даними найбільші надходження коштів до Державного бюджету від приватизації об'єктів незавершеного будівництва державної власності за 2002 рік забезпечили Фонд майна АРК (4331,9 тис. грн.) (довідково: Фонду майна АРК зараховані кошти від 5 об'єктів, приватизованих центральним апаратом Фонду), регіональні відділення Фонду по Харківській (3415,4 тис. грн.), Донецькій (2726,7 тис. грн.), місту Києву (2586,7 тис. грн.) (довідково: регіональному відділенню по місту Києву зараховані кошти від 3 об'єктів, приватизованих центральним апаратом Фонду), Дніпропетровській (1548,0 тис. грн.) (довідково: регіональному відділенню по Дніпропетровській області зараховані кошти від одного об'єкта, приватизованого центральним апаратом Фонду) та Черкаській (1530,2 тис. грн.) областях.

Причини, які гальмують процес приватизації об'єктів незавершеного будівництва:

1. Значна кількість об'єктів знаходиться в напівзруйнованому стані, фактичний рівень готовності не відповідає наведеному в документації та сучасним вимогам технічного проектування.

2. Розташування більшості об'єктів в сільській місцевості.

3. Зупинення дії статей Державної програми приватизації, які стосуються розподілу коштів, отриманих від приватизації ОНБ, що зменшує зацікавленість органів управління в передачі ОНБ на приватизацію.

4. Ненадання органами виконавчої влади переліків ОНБ, що підлягають приватизації, в кількості, встановленій Державною програмою приватизації на 2000-2002 роки.

Приватизація об'єктів групи Ж

Наказом Фонду від 01.04.02 № 581 регіональним відділенням доведено завдання по приватизації об'єктів групи Ж, які перебувають в державній власності, в кількості **145** об'єктів. Протягом 2002 року приватизовано **125** об'єктів групи Ж державної власності, планове завдання виконано на **86%**. Крім цього, державними органами приватизації приватизовано **47** об'єктів групи Ж комунальної власності.

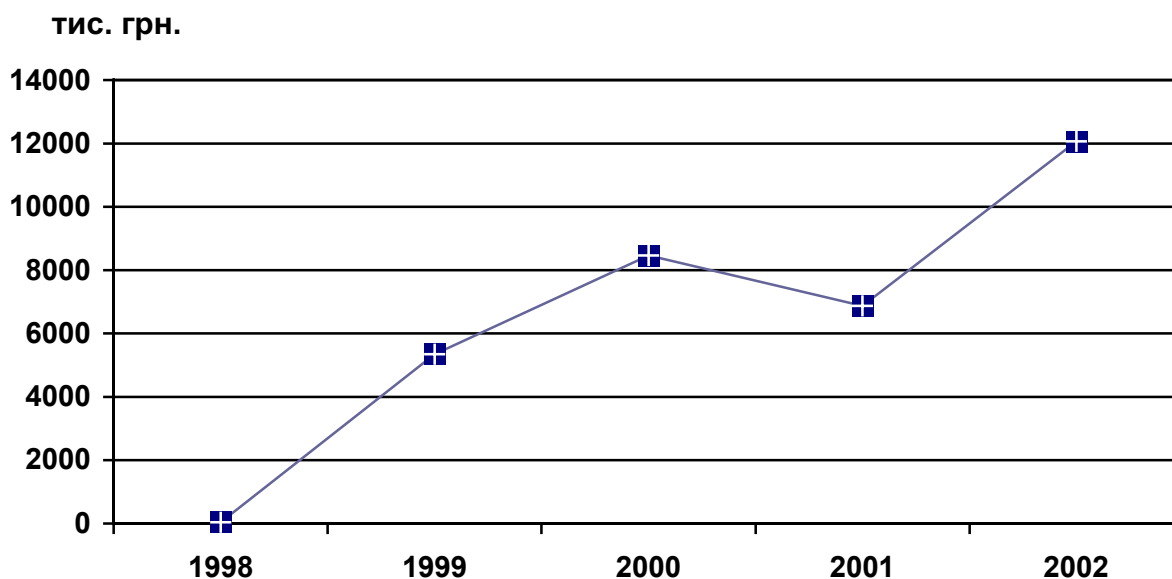
Головним позитивним фактором залишався значний обсяг об'єктів групи Ж, запропонованих протягом 2001 року органами, уповноваженими управляти майном таких об'єктів, на виконання вимог Указу Президента України від 16 листопада 2000 року № 1242/2000 "Про додаткові заходи щодо посилення боротьби з корупцією, іншими протиправними діями в соціально-економічній сфері та забезпечення економного витрачання державних коштів". Можливість пропонувати до продажу ці об'єкти значною мірою сприяла державним органам приватизації у роздержавленні об'єктів групи Ж.

Переважна більшість об'єктів (66%) була приватизована на конкурентних засадах. Також переважну більшість приватизованих об'єктів (94%) склали об'єкти, які не увійшли до статутних фондів господарських товариств. Вкрай незначною є кількість приватизованих об'єктів, які

перебували на балансах державних підприємств – 6%. Продано за умовою збереження профілю використання 63% об'єктів групи Ж.

Органами, уповноваженими управляти державним майном, здебільшого пропонуються до приватизації об'єкти, ринкова вартість яких є на момент подання порівняно низькою. Залучення ж до приватизації об'єктів, продаж яких може забезпечити суттєві грошові надходження, повністю залежить від рішень міністерств та відомств, уповноважених управляти майном таких об'єктів. Внаслідок цього органи приватизації позбавлені можливості суттєво впливати на фінансову результативність продажу об'єктів групи Ж. Проте, як видно з графіка (рисунок 4.1), рівень надходження коштів від продажу об'єктів групи Ж зростає.

Рисунок 4.1

Протягом 2002 року центральними органами виконавчої влади, уповноваженими управляти державним майном, на виконання вимог Указу Президента України від 19 березня 2002 року № 267/2002 “Про організаційні заходи з підготовки об'єктів права державної власності до приватизації” було запропоновано до приватизації 6 об'єктів групи Ж. Поширилася практика внесення об'єктів соціальної сфери в податкову заставу та їх подальшого продажу з метою погашення податкової заборгованості підприємств, на балансах яких ці об'єкти перебувають. Такий стан справ слід визнати незадовільним і таким, що потребує докорінних змін.

Протягом 2002 року спостерігався незначний приріст кількісних обсягів приватизації об'єктів групи Ж, в порівнянні з відповідними показниками 2001 року. Збільшенню темпів підготовки об'єктів групи Ж до приватизації заважає те, що переважна більшість об'єктів, які пропонуються до приватизації, потребують реєстрації закріпленими за ними об'єктами нерухомості в бюро технічної інвентаризації, виготовлення інвентарних справ, оформлення актів користування займаними ними земельними ділянками тощо. В умовах недостатнього фінансування робіт, пов'язаних з

підготовкою об'єктів приватизації до продажу, обсяг об'єктів групи Ж, які протягом року готувались до продажу, не зазнав суттєвого збільшення.

Досить типовими є випадки, коли керівники підприємств, на балансах яких перебувають об'єкти групи Ж, що пропонуються до приватизації, не зважаючи на рішення органів, уповноважених управляти майном таких об'єктів, відмовляють органам приватизації в наданні необхідної технічної документації, в проведенні інвентаризації майна, яке приватизується, вживають інших заходів, які призводять до зриву підготовки об'єкта до продажу. Звернення органів приватизації за сприянням до органів управління цими підприємствами, частіше за все не дають позитивного результату.

На приватизацію дитячих садків негативно вплинули вимоги Закону України “Про дошкільну освіту” стосовно використання будівель та майна ліквідованих дитячих садків, які перебувають в державній чи комунальній власності, виключно для роботи з дітьми. Така умова негативно позначилась на попиті потенційних покупців. Для вирішення цієї проблеми Фондом було розроблено проект Закону України “Про внесення змін до Закону України “Про дошкільну освіту”, який разом з пояснювальною запискою був у встановленому порядку направлений до Кабінету Міністрів України.

Негативно впливають на приватизацію об'єктів санаторно-курортного призначення обмеження, встановлені ст. 26 Закону України “Про курорти”. Відповідно до протокольного доручення Кабінету Міністрів України за підсумками наради про стан справ з підготовки до курортного сезону 2002 року Фондом були опрацьовані питання внесення змін до Закону України “Про курорти” щодо можливості акціонування та корпоратизації державних санаторно-курортних закладів. Розроблений проект змін та доповнень до Закону України “Про курорти” було направлено до Міністерства охорони здоров'я України.

До негативних наслідків призводить включення об'єктів соціально-побутового призначення до статутних фондів господарських товариств, наслідком чого є зміна форми власності на такі об'єкти. Навіть у випадку, коли у власності держави перебуває 100% акцій такого господарського товариства, об'єкти, які увійшли до його статутного фонду, змінюють форму власності з державної на колективну. Господарське товариство таким чином одержує можливість самостійно приймати рішення про продаж об'єктів соціально-побутового призначення, які увійшли до його статутного фонду, та використовувати майно таких об'єктів на власний розсуд. При такому способі продажу поза увагою нерідко залишається такий аспект, як необхідність забезпечення подальшого збереження профілю цих об'єктів.

Своєчасне відокремлення об'єктів соціальної сфери, інших об'єктів невиробничого призначення від підприємств, на балансах яких вони перебувають, знімає необхідність їх внесення у податкову заставу з метою погашення податкового боргу таких підприємств. Наявність такого боргу суттєво залежить від необхідності сплати земельного податку за користування земельними ділянками, зайнятими об'єктами соціальної сфери, та об'єктами невиробничого призначення, від необхідності відволікати обігові кошти підприємств на утримання таких об'єктів тощо.

Приватизація об'єктів групи Е

Державна програма приватизації на 2000 - 2002 роки не встановлювала завдань щодо приватизації об'єктів групи Е. З метою впорядкування процесу приватизації об'єктів групи Е, для забезпечення надходжень до Державного бюджету України та, враховуючи пропозиції регіональних відділень Фонду, наказом Фонду від 22.01.02 № 110 було затверджено перелік об'єктів групи Е державної форми власності (в кількості 10 об'єктів), які підлягали приватизації у 2002 році.

За 2002 рік по регіональних відділеннях Фонду державну форму власності змінило **17** об'єктів групи Е (найбільша кількість по Харківській області – 4 об'єкти, по м. Києву – 3 об'єкти, по Запорізькій області – 2 об'єкти).

Приватизацію об'єктів групи Е ускладнює ряд чинників. У деяких випадках керівництво господарського товариства не надає документів, які необхідні для проведення робіт з передприватизаційної підготовки та визначення державної частки. Також, у ряді випадків, запропоновані для продажу на конкурентних засадах державні частки не продаються у зв'язку з непривабливістю об'єкта та відсутністю заяв на їх придбання.

4.3. Хід приватизації об'єктів АПК

Приватизація державного майна об'єктів агропромислового комплексу здійснювалась відповідно до Державної програми приватизації на 2000-2002 роки та Закону України “Про особливості приватизації майна в агропромисловому комплексі” та іншими чинними нормативними актами України.

Особливістю приватизаційних робіт в агропромисловому комплексі протягом 2002 року стало те, що вони виконувались, коли реформування в процесі приватизації переважної більшості підприємств АПК вже було завершено. Зокрема, станом на 1 січня 2003 року, із **9007 підприємств АПК**, приватизація яких регулюється Законом України “Про особливості приватизації майна в агропромисловому комплексі”:

- перебувають на етапі підготовки планів приватизації 10 підприємств;
- здійснюється продаж акцій (оформлено договори продажу або безоплатно передано майна) 8487 підприємств.

З них приватизовано з глибиною продажу майна понад 70 відсотків – 8175 підприємств, в тому числі приватизовано з глибиною продажу 100 відсотків (закінчено приватизацію) – 7295 підприємств.

Тому основні зусилля у 2002 році були спрямовані на завершення продажу (безоплатної передачі) акцій акціонерних товариств, створених внаслідок реформування в процесі приватизації підприємств і організацій агропромислового комплексу.

У 2002 році приватизацію державного майна об'єктів АПК розпочали 48 підприємств, у тому числі:

- перебувають на стадії затвердження планів приватизації 9 підприємств;
- здійснюють реєстрацію ВАТ (або здійснено перетворення у КСП) 1 підприємство;
- оформлюються договори продажу або безоплатної передачі майна 20 підприємств.

Із загальної кількості підприємств, що розпочали приватизацію у звітному році, приватизовано з глибиною продажу майна понад 70 відсотків 6 підприємств, у тому числі з глибиною продажу майна 100 відсотків – 5 підприємств.

Всього у 2002 році розпочали продаж акцій (оформлюються договори продажу або безоплатної передачі майна) 49 підприємств АПК.

Органами приватизації разом з іншими державними органами виконана значна робота з приватизації державного майна в сільському господарстві.

Станом на 01.01.03 за оперативними даними ІПС “ЕТАП” підготовлено до реформування понад 2513 радгоспів та інших державних сільськогосподарських підприємств.

Протягом звітного року приватизацію державного майна радгоспів та інших державних сільськогосподарських підприємств розпочали 29 об’єктів, з них перебуває на затвердженні планів приватизації 3 підприємства, розпочато продаж акцій (оформлюються договори продажу або безоплатної передачі майна) 16 підприємств, приватизовано з глибиною продажу майна понад 70 відсотків 12 підприємств, приватизовано з глибиною продажу майна 100 відсотків – 5 підприємств.

Приватизацію державного майна переробних, будівельних, агросервісних та інших несільськогосподарських підприємств розпочали 19 підприємств, у тому числі підготовлено до продажу акцій – 16 підприємств.

Станом на 01.01.03 за оперативними даними ІПС “ЕТАП” реформовано в процесі приватизації у відкриті акціонерні товариства або інші недержавні господарюючі суб’єкти понад 6494 підприємства переробних галузей, з них приватизовано з глибиною продажу понад 70 відсотків – 5834 підприємства (89,8%). У Вінницькій, Дніпропетровській, Житомирській, Одеській, Полтавській, Тернопільській, Харківській, Херсонській, Хмельницькій, Чернігівській областях реформовані в процесі приватизації усі переробні підприємства АПК.

Внаслідок проведення приватизації було забезпечено необхідні передумови для подальшого розвитку процесів реформування власності на селі відповідно до Указів Президента України від 3 грудня 1999 року “Про невідкладні заходи щодо прискорення реформування аграрного сектору економіки”, та від 29 січня 2001 року № 177 “Про врегулювання майнових питань щодо забезпечення захисту майнових прав селян у процесі реформування аграрного сектору економіки”.

Проведення приватизації підприємств АПК у 2002 році зіткнулося з низкою проблем, пов’язаних з неузгодженням чинного законодавства з питань приватизації в АПК та подальшим реформуванням підприємств

відповідно до Указу Президента України “Про невідкладні заходи щодо прискорення приватизації майна в Україні”.

У зв’язку з наявними протиріччями між нормами Закону України “Про особливості приватизації майна в агропромисловому комплексі” потребує додаткового обґрунтування правомірність безоплатної передачі майна (акцій) підприємств АПК в процесі приватизації.

Крім того, на думку Фонду, надзвичайної актуальності набули питання узгодження процедури з оцінки об’єктів приватизації відповідно до Методики оцінки вартості майна під час приватизації, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 12 жовтня 2000 року № 1554, з термінами підготовки плану приватизації, визначеними статтею 13 Закону України “Про приватизацію державного майна”.

Завдяки приватизації з’явилась можливість розпочати роботи з передачі у колективну власність та подальшого паювання земельного масиву приватизованих сільськогосподарських підприємств загальною площею понад 4,5 млн. га.

Слід зазначити, що визначені чинним законодавством особливості механізму приватизації радгоспів та інших державних сільськогосподарських підприємств дозволили забезпечити:

- прискорені темпи приватизаційних процесів на селі, внаслідок чого сільське господарство стало однією з перших галузей економіки, де завершується процес приватизації;
- проведення приватизації без значного соціального напруження в трудових колективах радгоспів, що приватизувалися, та в цілому в сільській місцевості;
- виконання приватизаційних процедур без зайвого фінансового навантаження для підприємств, що приватизувалися.

Визначені чинним законодавством особливості приватизації майна підприємств АПК не дозволяють визначити об’єкти агропромислового комплексу як джерело для значного поповнення Державного бюджету.

За оцінками Фонду, протягом 1993-2002 років, завдяки приватизації в АПК вдалося одержати у порівняльних цінах 332,3 млн. грн., що становить лише 5,5 відсотків грошових надходжень від приватизації державного майна за цей період.

За метою виправлення ситуації, за пропозицією Фонду, до проекту Державної програми приватизації на 2003-2008 роки включені зміни до Закону України “Про особливості приватизації майна в агропромисловому комплексі” щодо відміни безоплатної передачі 51 відсотка акцій ВАТ, створених на базі підприємств і організацій обслуговуючого та переробного секторів АПК сільськогосподарським товаровиробникам.

Зазначені проблеми залишаються новим власникам приватизованих сільськогосподарських підприємств, і завдання державних органів полягає у наданні всебічної допомоги у їх розв’язанні.

Також залишаються великі обсяги робіт із завершення розміщення акцій відкритих акціонерних товариств, створених на базі підприємств і організацій АПК, приватизації нових об’єктів, у тому числі створених в

результаті передприватизаційної підготовки стратегічних підприємств (насамперед, підсобних господарств таких підприємств), реструктуризації підприємств, що не підлягають приватизації, а також передприватизаційної підготовки та подальшої приватизації підприємств і організацій океанічного риболовного флоту тощо.

Включення нових об'єктів до приватизації пов'язано з проведенням певних підготовчих робіт:

- зняттям законодавчо встановленої заборони на їх приватизацію. Так, лише в Законі України “Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації” наведено 465 підприємств і організацій, підпорядкованих Міністерству аграрної політики;
- одержанням згоди від Президії Української академії аграрних наук на приватизацію дослідних господарств, які входять до складу УААН (понад 200 од.);
- передприватизаційною підготовкою (реструктуризацією) підприємств і організацій АПК з метою покращання фінансового стану та підвищення інвестиційної привабливості;
- передприватизаційною підготовкою підприємств зі змішаною формою власності з метою подальшої приватизації часток (паїв, акцій), що належать державі;
- виділенням у процесі передприватизаційної підготовки (реструктуризації) великих підприємств і організацій різних секторів економіки, що відносяться до об'єктів приватизації групи Г, цілісних майнових комплексів підсобних господарств, структурних підрозділів сільськогосподарського спрямування.

Державною програмою приватизації визначено комплекс заходів, що може виконуватися органами, уповноваженими управляти державним майном, у рамках передприватизаційної підготовки.

Проте не визначено державного органу, відповідального за координацію та організацію таких робіт органами, уповноваженими управляти державним майном.

Внаслідок цього роботи з передприватизаційної підготовки здійснюються у мінімальних розмірах. Сенс цих робіт та терміни їх проведення не узгоджуються з завданнями з надходження коштів від приватизації до Державного бюджету. В свою чергу, органи приватизації змушені вживати заходів з реструктуризації підприємств вже після прийняття ними рішень про приватизацію та одержання функцій управління цими підприємствами. Тому через мізерні обсяги робіт з передприватизаційної підготовки підприємств затягуються процеси приватизації. Прикладом цього може бути об'єктивне гальмування ходу приватизації двох підприємств океанічного флоту, розташованих у м. Керчі Автономної Республіки Крим, через надзвичайно складне їх фінансове положення.

Зважаючи на це, ще більш актуальною стає необхідність законодавчого врегулювання всіх питань, пов'язаних з підготовкою об'єктів права державної власності АПК до приватизації.

З проведенням реформування сільськогосподарських підприємств АПК відповідно до Указу Президента України “Про невідкладні заходи щодо прискорення приватизації майна в Україні” постає проблема захисту інтересів держави щодо майна, яке не підлягає приватизації та залишилося на балансі приватизованих підприємств, що перебувають у процесі подальшого їх реформування. Фонд ініціював розгляд зазначеного питання у Кабінеті Міністрів України.

4.4. Продаж пакетів акцій на фондових біржах та ПФТС, аукціонах, конкурсах

Продаж пакетів акцій на фондових біржах та ПФТС

На фондових біржах та ПФТС було запропоновано до продажу 490 пакетів акцій 443 ВАТ загальною номінальною вартістю **587,2 млн. грн.** За підсумками торгів продано 139 пакетів акцій. Загальна вартість по укладених контрактах – **132,28 млн. грн.**, що майже у **1,13** рази перевищує номінальну вартість проданих пакетів (**116,87 млн. грн.**). У 2001 році це перевищення становило 2,4 рази.

У 2001 році загальна вартість проданих пакетів акцій відповідно до контрактів становила 160,84 млн. грн. при загальній номінальній вартості запропонованих до продажу пакетів акцій 593,68 млн. грн.

Із загальної кількості пакетів акцій, що пропонувались до продажу протягом 2002 року, 40 було продано з перевищенням ціни продажу над номінальною (26 пакетів акцій групи В та 14 пакетів акцій групи Г).

Підсумки проведення торгів акціями ВАТ на ФБ та ПФТС за звітний період наведені в таблиці 4.1.

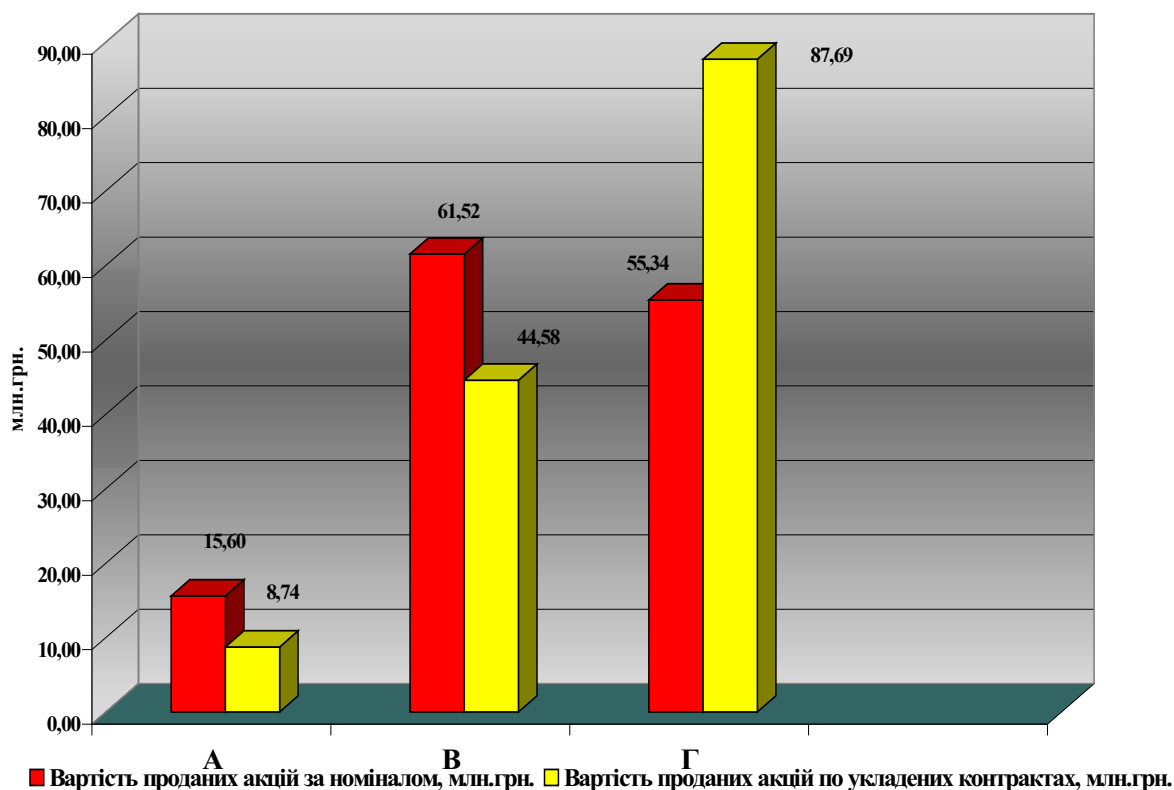
Таблиця 4.1

Результати продажу акцій ВАТ на ФБ та ПФТС за 2002 рік

Кількість ВАТ, акції яких пропонувались, шт.	Кількість запропонованих пакетів, шт.	Вартість запропонованих акцій за номіналом, млн. грн.	Кількість пакетів, по яких відбувся продаж, шт.	Вартість проданих акцій, млн. грн.	
				По укладених контрактах	За номіналом
443	490	587,2	139	132,28	116,87

Рівень продажу акцій (відношення вартості проданих акцій за контрактами до номінальної вартості запропонованих пакетів акцій) на ФБ та ПФТС за звітний період становить **22,5%**. У **2001 році** цей показник становив **27,1%**.

Як свідчить порівняльний аналіз (рисунок 4.2), у 2002 році максимальний обсяг коштів (66,3% загального обсягу) отримано від продажу акцій об’єктів групи Г. У 2001 році це склало 74%.

Найбільш значним продажем пакетів акцій ВАТ через **систему фондових бірж у 2002 році** доцільно відмітити продаж на торгах УМВБ пакета 25% акцій ВАТ **“Чернігівський завод “Хімволокно”** за ціною продажу **5,85 млн. грн.** при номінальній вартості пакета 650,79 тис. грн.; пакета 10% акцій ВАТ **“Миколаївський глиноземний завод”** за ціною продажу **60,5 млн. грн.** при номінальній початковій вартості 37,83 млн. грн.; продаж на торгах КМФБ пакета 25% акцій ВАТ **“Балцем”** за ціною продажу **5,9 млн. грн.** при номінальній початковій вартості 68,872 тис. грн. Загальна ціна продажу цих пакетів становить майже **55%** вартості проданих пакетів акцій за укладеними контрактами.

Найбільшим попитом протягом 2002 року користувались підприємства металургійного комплексу (57% загального обсягу продажу) та будівельної промисловості (15,9% загального обсягу продажу).

Продаж пакетів акцій ВАТ на фондових біржах та ПФТС протягом 2002 року характеризується зменшенням загальної суми вартості проданих пакетів акцій за укладеними контрактами в порівнянні з 2000 та 2001 роками:

2000 рік – 750,62 млн. грн.

2001 рік – 160,84 млн. грн.

2002 рік – 132,28 млн. грн.

26 грудня 2002 року на КМФБ мали відбутися торги з продажу блокуючих пакетів 25% + 1 акція двох енергокомпаній, а саме: ВАТ **“Полтаваобленерго”** (номінальна вартість 13,81 млн. грн.) та ВАТ **“Сумиобленерго”** (номінальна вартість 11,07 млн. грн.). Проведення торгів не відбулося, Уряд 25.12.02 прийняв рішення про перенесення торгів.

Відповідно до пріоритетів, визначених Державною програмою приватизації, перевага надавалась продажу максимально можливих державних пакетів акцій ВАТ за конкурсом перед продажем на фондових біржах та ПФТС. Тому переважна кількість пакетів акцій, які виставлялись на ФБ та ПФТС, була низьколіквідною внаслідок відсутності можливості впливати на діяльність ВАТ, тобто розмір пакетів становив менше 25% СФ. Такі пакети, з одного боку, не мають для інвесторів великої привабливості, а з другого боку, на ці залишки акцій розповсюджуються цінові обмеження (мінімальна ціна продажу), як і на великі пакети (контрольні та блокуючі). Як результат цього – 205 пакетів із 490 запропонованих до продажу було знято з торгів з приводу тривалої відсутності попиту на них.

Продаж пакетів акцій на конкурсах

Фондом було оголошено **198 конкурсів** з продажу пакетів акцій ВАТ та **2 конкурси** з продажу цілісних майнових комплексів із загальною початковою вартістю **1584,33 млн. грн.** (у 2001 році – 221 конкурс та тендери при сумарній початковій вартості усіх запропонованих акцій 3217 млн. грн.).

Серед зазначеного числа оголошених конкурсів – 95 з продажу контрольних пакетів акцій сумарною початковою вартістю 610 млн. грн.

Із загальної кількості конкурсів **104 оголошено повторно, в тому числі по деяких об'єктах конкурси протягом року оголошувались по тричотири рази.** Загальна початкова вартість пакетів акцій, які пропонувались до продажу у 2002 році повторно, становить **994,7 млн. грн. (62,8%).**

Всього нових підприємств, пакети акцій яких були виставлені на продаж вперше у 2002 році, **було 24,** загальна вартість цих пакетів акцій становила майже **343 млн. грн. (21,6%),** з них було продано 10 пакетів акцій.

Протягом року за рішеннями судів та інших державних органів з конкурсного продажу було знято **15 пакетів акцій** загальною початковою вартістю **462,4 млн. грн. (29,2%).**

Відбулося 53 конкурси з продажу пакетів акцій, укладено договорів купівлі-продажу акцій на загальну суму **151,22 млн. грн.** **Номінальна вартість проданих пакетів акцій становила 73,72 млн. грн.** Таким чином, в середньому ціна проданих акцій перевищувала їх номінальну вартість **всього в 2 рази.**

Рівень продажу акцій ВАТ на конкурсах (відношення вартості проданих акцій за договорами купівлі-продажу до початкової вартості запропонованих) склав за звітний період **9,5%** (у 2001 році – **53%** з врахуванням енергетики).

Результати продажу пакетів акцій на конкурсах у 2002 році

Виставлені до продажу пакети акцій ВАТ, в т.ч.			Продано пакетів акцій ВАТ, в т.ч.			
Кількість пакетів акцій ВАТ, шт.	Номінальна вартість пакетів акцій, млн. грн.	Ціна продажу пакетів акцій, млн. грн.	Кількість проданих пакетів акцій, шт.	Номінальна вартість проданих пакетів акцій ВАТ, млн. грн.	Вартість пакетів акцій ВАТ, за якою їх продано, млн. грн.	Обсяг інвестицій відповідно до укладених договорів купівлі-продажу, млн. грн.
198	1591,24	1578,94	53	73,72	151,22	74,2

Серед конкурсів, що відбулися у 2002 році:

- 16 конкурсів з продажу пакетів акцій ВАТ, які було оголошено ще у 2001 році, за сумарною ціною продажу 85857,788 тис. грн. при загальній початковій вартості 79428,399 тис. грн.;
- один конкурс з продажу цілісного майнового комплексу Державної авіакомпанії “Крим” за початковою ціною продажу 823,8 тис. грн.;
- 3 конкурси, які були проведені Фондами комунального майна міськдержадміністрацій, а саме: ВАТ “Рідкісні гази”, “Ялтинське АТП-14328” та “Фрост” за сумарною ціною продажу 6121,6 тис. грн. при загальній початковій вартості 4114,46 тис. грн.;
- 22 конкурси з продажу контрольних пакетів акцій загальною ціною продажу 89985,63 тис. грн. при сумарній початковій ціні продажу 79952,11 тис. грн.;
- серед проданих пакетів акцій був пакет **ВАТ “Миколаївська малотоннажна верф”**, конкурс з продажу якого було проведено в 2001 році, але договір купівлі-продажу було розірвано за рішенням суду і оголошено в 2002 році конкурс знову. У 2002 році конкурс з продажу цього пакета акцій знову було визнано таким, що відбувся, але договір купівлі-продажу було знову розірвано за рішенням суду за причини невиконання умов покупцем;
- серед конкурсів, що відбулися за звітний період, був продаж пакета 35,74% акцій **ВАТ “Північний ГЗК”** за ціною **89 млн. грн.** при початковій вартості 86,8 млн. грн. Переможцем конкурсу було визнано ЗАТ “Українська металургійна компанія” (Харків). Проте, судовим рішенням Господарського суду м. Києва від 20.09.02 за позовом компаній “Інтерпайп”, яка не подавала заявку на участь в конкурсі, та “Манітоба”, яка була не допущена до участі в конкурсі, визнано недійсними результати конкурсу та сам договір купівлі-продажу. До кінця 2002 року питання визнання конкурсу не було остаточно вирішене .

Слід відмітити, що у 2002 році почала спостерігатися позитивна тенденція зростання зацікавленості до пакетів акцій ВАТ, які вже

неодноразово пропонувалися до продажу протягом останніх років, а в 2002 році були запропоновані до продажу із зменшенням початкової ціни продажу.

Наприклад, із зменшенням початкової ціни продажу на **30%** при повторному виставленні продано пакети акцій таких ВАТ як “Текстерно”, “АвтоЗАЗ”, “Констар”, “Ходорівполіграфмаш”, “Закарпатавтотранс”, “Рівнепасвантажтранс”, Затисянський хімічний завод, “Монтажник України”, Львівський з-д телеграфної апаратури та Донецький металопрокатний з-д; із зменшенням початкової ціни продажу на **50%** при повторному виставленні продано пакет акцій ВАТ “Севастопольський приладобудівний з-д “Парус” (з 5,95 млн. грн. до 3,03 млн. грн.); майже в **4 рази** було зменшено початкову ціну повторного продажу пакетів акцій “Часівоярський вогнетривкий комбінат” (з 9,94 млн. грн. до 2,25 млн. грн.) та Дрогобичського долотного з-ду (з 4,58 млн. грн. до 1,22 млн. грн.); майже в **8 разів** було зменшено початкову ціну повторного продажу пакета акцій “Лисичанськнафтопродукт” (з 3,81 млн. грн. до 0,492 млн. грн.).

Крім того, в 2002 році спостерігається зацікавленість фізичних осіб до конкурсних продажів пакетів акцій ВАТ, особливо автотранспортного профілю. Так, наприклад, з початку року відбулося 5 конкурсів, переможцями яких стали фізичні особи (в 2001 році – 1). Це продаж пакетів акцій таких ВАТ: “Берегівське АТП-12137”, “Тячівський Агрокомплекс”, “Тячівське АТП-12141”, “Закарпатавтотранс” та “Глорія”. Зокрема, з найбільшим перевищенням початкової ціни продажу (майже в 6 разів) продано пакет 68,7% акцій ВАТ “Глорія” фізичній особі, яка визнана переможцем конкурсу за ціною 310 тис. грн. при початковій ціні 54,827 тис. грн.

Протягом 2002 року у рамках маркетингових заходів, направлених на збільшення рівня продажу об’єктів, **по декілька разів** було оголошено продаж пакетів акцій **53** об’єктів (змінюючи при цьому початкову ціну та інші умови продажу), в тому числі:

- **п’ять** разів з початку 2002 року оголошувався (оголошував Фонд комунального майна Луганської облдержадміністрації) конкурсний продаж пакета акцій ВАТ “Рідкісні гази” (за останнім виставленням знижено ціну і продано);
- **по чотири** рази з початку 2002 року оголошувалися продажі 3 ВАТ – “Велт”, “ДніпроАЗОТ” і “Пульсар”;
- **тричі** з початку 2002 року оголошувалися продажі 5 ВАТ – “Черкаський з-д телеграфної апаратури”, “Азовкабель”, “З-д дереворізального інструменту “Мотор” ім. Петровського”, “Лисичанський з-д гумових технічних виробів” та “Мереф’янський механічний з-д”;
- **двічі** з початку року оголошувався продаж 44 об’єктів – таких як “Гравітон”, “Свема”, “Південдизельмаш”, “Магніт”, “Донбасгеологія”, “Склопластик”, “Стрийський з-д ковальсько-

пресового обладнання”, Сєверодонецький з-д опорів, “УкрПКТІліспром”, “Юність” та ін.

З оголошених з початку року повторних конкурсів по 44 ВАТ значно знижено початкову ціну продажу пакетів акцій порівняно з першим виставленням. Так, наприклад, початкову ціну продажу пакетів акцій таких ВАТ як “Азовсталь”, Херсонський бавовняний комбінат, “Азовкабель”, Черкаський завод телеграфної апаратури, “Магніт”, “Гравітон”, “Мотор” та “Пульсар” знижено на 30%; ВАТ “Юність”, “Виноградівський Агрокомплекс”, “Лисичанський завод гумових технічних виробів”, Мукачівське та Міжгірське АТП – на 20%; Северодонецький завод опорів – на 25%; “Нафтопромаш” – на 10%; по ВАТ “ДніпроАзот” початкову ціну продажу останнього виставлення пакета акцій знижено майже в 7 разів порівняно з першим його виставленням в липні 2001 року (з 85628 тис. грн. до 12240 тис. грн.); а по проданому в липні 2002 року пакету акцій ВАТ “Часівоярський вогнетривкий комбінат” початкову ціну продажу зменшено в 3 рази порівняно з виставленням у березні 2002 року і у 4 рази порівняно з виставленням у 2001 році.

Серед вищевказаних 44 об’єктів **контрольні пакети акцій** виставлялися по 23 ВАТ; **блокуючі** – по 19 ВАТ; **менше 25%** – 2 ВАТ (19,07% і 8,08%). З цих об’єктів **продано 9** пакетів акцій ВАТ (2 контрольні пакети акцій і 7 блокуючих). Після зменшення початкової ціни продажу продано 7 пакетів акцій (за другим виставленням, і “Рідкісні гази” – за п’ятим виставленням).

По блокуючих пакетах ВАТ “Міжгірське АТП-12138” та ВАТ “Мукачівське АТП-12106”, а також по пакету 100% акцій ВАТ “З-д “Металіст” прийнято рішення про подальший продаж через систему аукціонних торгів. По блокуючих пакетах ВАТ “Азовсталь” та “Нафтопромаш” прийнято рішення про подальший їх продаж на ФБ. Судовим рішенням заблоковані будь-які дії з акціями ВАТ “ДніпроАзот”, а конкурс з продажу пакета акцій ВАТ “Львівський НДІ факсимільно-телефонної апаратури” зупинено наказом Фонду.

Продаж пакетів акцій на спеціалізованих аукціонах

Спеціалізовані аукціони за грошові кошти (САГК) виконують свою важливу функцію по забезпеченню продажу залишків акцій та неліквідних пакетів акцій підприємств, чим досягається глибина приватизації, яку вимагає Державна програма приватизації.

САГК дають можливість громадянам (фізичним особам), дрібним та регіональним інвесторам взяти участь у процесі приватизації державного майна в Україні в рамках приватизаційного законодавчого поля. Фізичні особи, дрібні та регіональні інвестори виявляють значну зацікавленість до проведення аукціонів. Це має важливе політичне значення для зняття соціальної напруги щодо участі фізичних осіб та дрібних інвесторів в ході приватизації державного майна.

Відповідно до угод організація та проведення САГК в 2002 році покладалися на Державну акціонерну компанію “Національна мережа аукціонних центрів” (ДАК “НМАЦ”).

За 2002 рік від виконання Державною акціонерною компанією “Національна мережа аукціонних центрів” Державної програми приватизації до державного бюджету перераховано **30,2 млн. грн.**

Протягом звітнього періоду проведено **12 САГК**, на які було виставлено **869 пакетів акцій** ВАТ сумарною номінальною вартістю **218,06 млн. грн.**, **784** з яких було продано та отримано від їх продажу **5,3 млн. грн.**

САГК не вичерпали свого потенціалу та можливостей. Їх необхідно продовжувати в подальшому, із вжиттям заходів для підвищення ефективності **САГК**, в тому числі шляхом удосконалення процедури їх проведення та зняття обмеження аукціонної ціни.

Дія обмежень щодо розрахунку аукціонної ціни призводить до наявності залишків акцій за результатами продажу (аукціонів).

Так, у результаті дії обмежень та з урахуванням знятих з продажу пакетів не було продано акцій загальною номінальною вартістю більше **144 млн. грн.**

Аналіз дії обмежень у 2002 році свідчить, що:

- приблизно **92,3%** залишку акцій виникає із-за обмеження, яке передбачає, що аукціонна ціна акції не може бути меншою ніж 25% її початкової ціни, якщо загальна вартість такого пакета акцій ВАТ за початковою ціною більше 10000 неоподаткованих мінімумів доходів громадян (тобто > 170000 грн.);
- близько **7,4%** залишку акцій виникає із-за обмеження, яке передбачає, що у випадку, коли сумарна вартість запропонованого пакета акцій ВАТ не перевищує 10000 неоподаткованих мінімумів доходів громадян (тобто <= 170000 грн.), аукціонна ціна акції повинна бути більшою ніж 1 коп.;
- близько **0,3%** залишку акцій виникає із-за обмеження, яке передбачає, що аукціонна ціна акції для неіндексованого ВАТ не може бути меншою ніж номінал акції.

У 2002 році ДАК “НМАЦ” за дорученням Фонду продовжувала проведення регіональних аукціонів з продажу пакетів акцій ВАТ (об’єкти групи В) та об’єктів приватизації (групи А, В, Д та Ж).

За звітний період проведено **331 аукціон**, реалізовано **14 пакетів акцій (3,1 млн. грн.)** та **512 об’єктів (22,4 млн. грн.)**, у т.ч.:

- об’єкти малої приватизації – **285** на суму **14,5 млн. грн.;**
- об’єкти незавершеного будівництва – **207** на суму **5,1 млн. грн.;**
- цілісні майнові комплекси – **10** на суму **1,9 млн. грн.;**
- інше майно – **10** на суму **0,9 млн. грн.**

Від продажу на регіональних аукціонах зазначених об’єктів, майна та пакетів акцій отримано **25,5 млн. грн.**

4.5. Аналіз пропозиції та попиту на акції державних підприємств

За звітний рік Фондом пропонувались до продажу пакети акцій ВАТ на загальну суму **3055,04 млн. грн.**, продано акцій ВАТ на загальну суму (по

укладених договорах та контрактах) **427,80** млн. грн. У **2001** році пропонувалось до продажу акцій ВАТ на загальну суму **4592,26** млн. грн., продано акцій ВАТ на загальну суму (за укладеними договорами та контрактами) **1946,28** млн. грн. (2001 рік був відзначений продажем таких об'єктів як енергокомпанії, ЗАЛК тощо).

Таблиця 4.4

Результати продажу акцій ВАТ за 2002 рік

(млн. грн.)

Показники	Конкурси	ФБ та ПФТС	Пільгова підписка	САГК і регіональні аукціони
Ціна запропонованих до продажу акцій ВАТ	1584,33*	587,20	654,45	229,06
Сумарна вартість запропонованих до продажу акцій ВАТ	3055,04			
Ціна проданих пакетів акцій за договорами купівлі-продажу чи контрактами	151,22	132,28	127,60	16,70
Номінальна вартість проданих пакетів акцій	73,72	116,87	-	-
Коефіцієнт перевищення ціни проданих акцій над номінальною вартістю	2,05	1,13		
Сумарна вартість проданих пакетів акцій	427,80			
Загальна сума надходження коштів до Державного бюджету	606,6			

*- початкова вартість пакетів акцій

Загальний рівень продажу акцій ВАТ (відношення вартості проданих акцій за договорами купівлі-продажу та контрактами до вартості запропонованих до продажу пакетів акцій) склав за звітний період **14%**. За **2001 рік** цей показник становив **42,4%**.

Розподіл пропозиції та продажу акцій за галузевою ознакою наведено в додатках 4.5-4.6.

Падіння рівня продажу акцій протягом звітного періоду обумовлено рядом причин, серед яких – **низька інвестиційна привабливість об'єктів**. Так, **52%** пакетів акцій, запропонованих на конкурсний продаж у **2002** році, – це пакети, конкурси з продажу яких оголошені **повторно**.

На основі аналізу результатів приватизації відмічається таке.

Виходячи з причинно-наслідкового зв'язку між наявним у підприємства бізнесом чи можливостями започаткування бізнесу та інвестиційною привабливістю підприємства, слід все-таки зауважити, що **головною причиною** такого надто низького попиту на українські об'єкти приватизації є вкрай ускладнене започаткування та розвиток бізнесу в Україні. Необхідно враховувати, що об'єкти приватизації цікавлять покупця не просто як товар, а в першу чергу як об'єкт започаткування бізнесу.

Ця негативна тенденція ускладнюється ще й **відсутністю пропозицій** органів, уповноважених управляти державним майном, щодо приватизації підпорядкованих їм **інвестиційно-привабливих** підприємств.

Падіння рівня зацікавленості як зовнішніх, так і вітчизняних інвесторів акціями українських підприємств загострюється також економічною нестабільністю на світовому ринку, кризою світового фондового ринку та політичною нестабільністю в Україні.

Ще однією глобальною причиною втрати інтересу покупців до придбання підприємств залишаються схеми “тіньової приватизації” як наслідок заборони на участь у приватизації офшорного капіталу та встановлення жорстких вимог до потенційних покупців державних пакетів акцій на відповідність кваліфікації “промислового інвестора”.

Крім цього, серед підприємств, **підготовлених до продажу у 2001 році** (приватизацію розпочали у 2002 році), немає **привабливих підприємств**. Зберігається тенденція до падіння обсягів підготовки підприємств до продажу.

Виконання річних завдань з надходження коштів до Державного бюджету планувалось в основному за рахунок продажу пакетів акцій таких об’єктів: ВАТ “Укртелеком”, енергорозподільчі компанії, СП “Український мобільний зв’язок” (УМС).

У процесі підготовки конкурсу з продажу **ВАТ “Укртелеком”** в Лондоні було проведено презентацію цього об’єкта для потенційних інвесторів за участю радника з продажу та Віце-прем’єр-міністра України з економічних питань. З огляду на погіршення кон’юнктури на світовому ринку на акції телекомунікацій та зважаючи на думку радника з приватизації “Укртелекому”, Кабінет Міністрів України прийняв рішення відкласти до наступного року прийняття рішення про оголошення конкурсу з продажу цього пакета акцій.

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 28 травня 2002 року № 227-р було визначено продаж державного пакета акцій в **СП “Український мобільний зв’язок” (УМС)** здійснити у II півріччі 2002 року. Хоча цей пакет продано у четвертому кварталі, однак кошти від його продажу до Державного бюджету до кінця року не були перераховані.

Фондом здійснено підготовчі роботи до оголошення конкурсів з продажу контрольних пакетів акцій **енергопостачальних компаній**, але, крім цього, необхідно **вжити ряд конкретних заходів**, що знаходяться **поза межами компетенції Фонду**, які дозволять підвищити ефективність функціонування електроенергетичної галузі в цілому, а також кардинально поліпшити інвестиційну привабливість компаній. Одним з таких першочергових заходів є **комплексне розв’язання проблеми боргів підприємств** паливно-енергетичного комплексу.

З метою впровадження механізмів вирішення проблем заборгованості між суб’єктами підприємницької діяльності, а також їх заборгованості перед бюджетом був розроблений проект Закону України “**Про реструктуризацію заборгованості суб’єктів підприємницької**

діяльності України, яка виникла внаслідок неповних розрахунків за енергоносії”, який передано на розгляд Верховної Ради України.

4.6. Хід приватизації стратегічно важливих підприємств та підприємств-монополістів

Станом на 1 січня 2003 року в процесі приватизації знаходилося 591 ВАТ – підприємств, що мають стратегічне значення для економіки та безпеки держави, та підприємств, які займають монопольне становище на загальнодержавному ринку виробництва продукції (робіт, послуг), в тому числі 7 ВАТ, приватизація яких розпочалася, але не затверджено план розміщення акцій.

Таблиця 4.5

Стан реалізації планів приватизації стратегічних підприємств та підприємств монополістів (на 01.01.03)

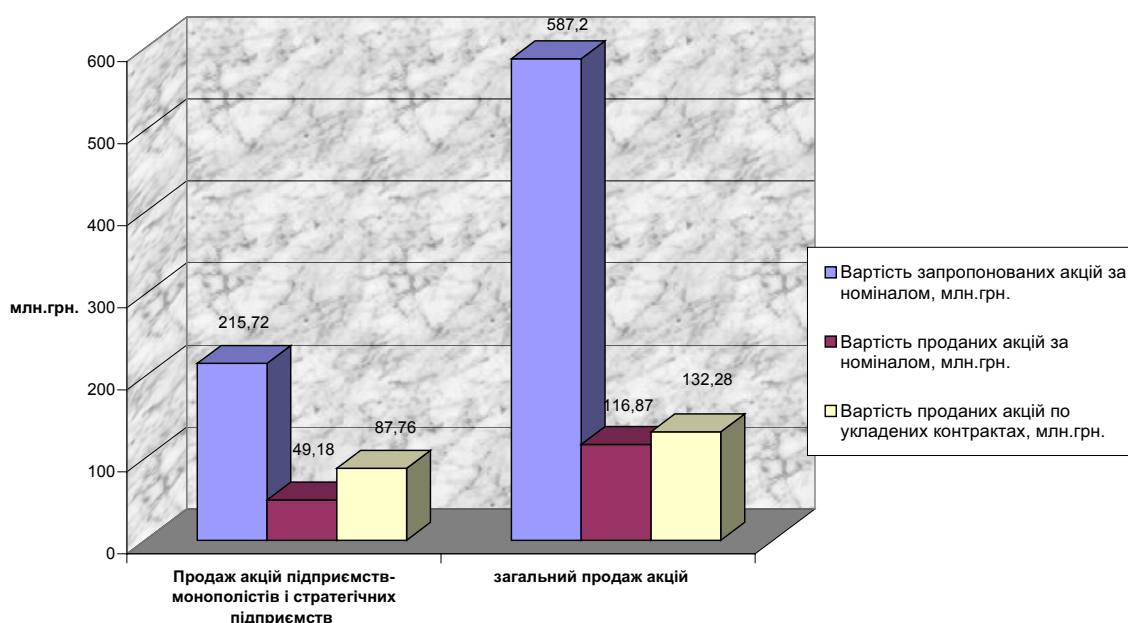
	Кількість підприємств, шт.	% від загальної кількості
Приватизовані:		
на 100% (або реалізовано ПРА)	335	56,7
від 70% до 100%	123	20,8
від 50% до 70%	41	6,9
до 50%	85	14,4
Приватизацію розпочато, але не затверджено план розміщення акцій	7	1,2
Всього:	591	100

За звітний період Фондом було запропоновано до продажу на **ФБ та ПФТС 98 пакетів акцій 95 підприємств**, що мають стратегічне значення для економіки та безпеки держави. **Номінальна вартість** акцій, що пропонувались до продажу, склала **215,72 млн. грн.** За підсумками торгів було продано **29 пакетів акцій 29 підприємств** загальною вартістю **87,76 млн. грн.** за укладеними контрактами (49,18 млн. грн. за номіналом).

Рівень продажу акцій стратегічних підприємств та підприємств-монополістів на ФБ (відношення вартості проданих акцій за контрактами до номінальної вартості запропонованих пакетів акцій) склав 40,7%, тоді як загальний рівень продажу акцій на фондових біржах та ПФТС становить **22,5%**.

Аналіз продажу на фондових ринках пакетів акцій підприємств, що мають стратегічне значення для економіки та безпеки держави, та підприємств-монополістів у порівнянні з загальним продажем акцій на фондових ринках, наведено на рисунку 4.3

Хід продажу пакетів акцій на ФБ та ПФТС в порівнянні з продажем стратегічних підприємств і підприємств-монополістів у 2002 році

Коефіцієнт перевищення ринкової вартості проданих акцій над номінальною у 2002 році склав 1,13, а для стратегічних підприємств – 1,78.

Фондом за звітний період було оголошено **104 конкурси** з продажу пакетів акцій стратегічно важливих для держави підприємств та підприємств-монополістів на суму **1303,179 млн. грн.**, з них **64** – повторно на суму **790,6 млн. грн.** (ціна початкова).

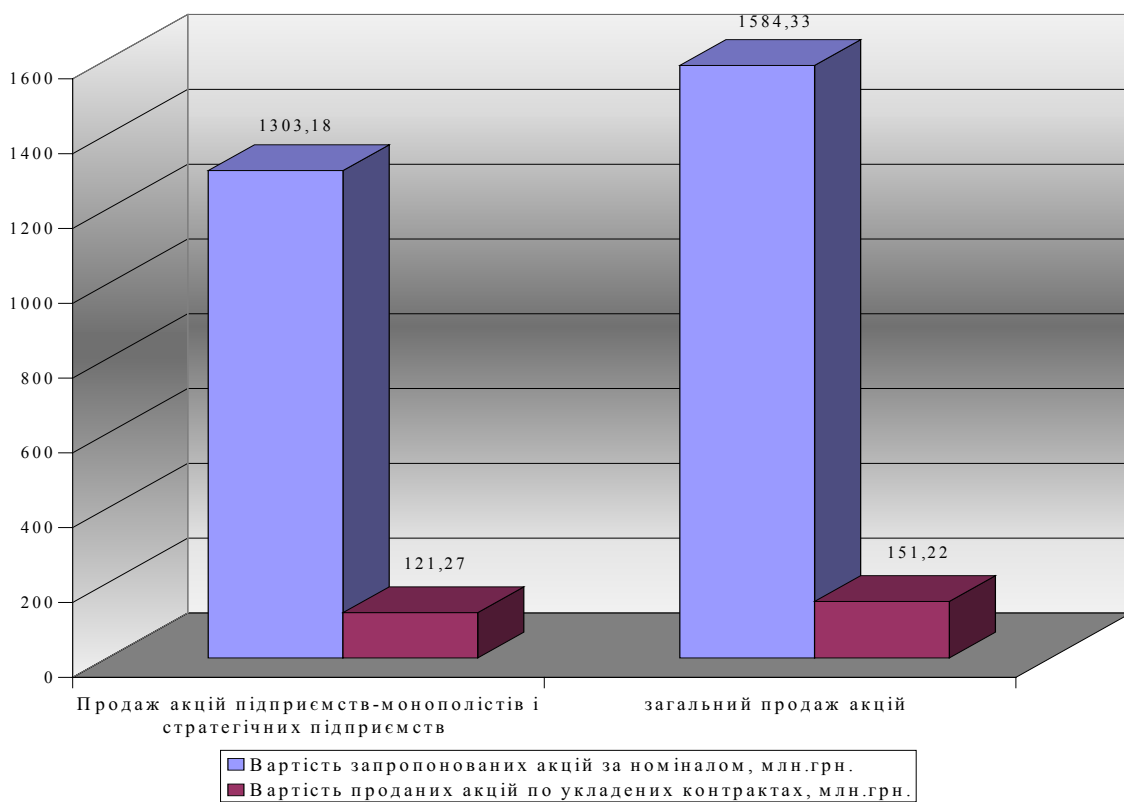
За результатами конкурсів укладено **29** договорів купівлі-продажу на суму **121,272 млн. грн.**, з яких **8** договорів укладено регіональними відділеннями Фонду на суму **7.478 млн. грн.** та **21** – центральним апаратом Фонду на суму **113.794 млн. грн.**

(Справа ВАТ “Північний гірничо-збагачувальний комбінат” знаходиться в суді, тому кошти за пакет акцій у сумі **89 млн. грн.** не враховувались).

Умовами конкурсів передбачено погашення кредиторської заборгованості у розмірі **57,3 млн. грн.** та внесення інвестицій на суму **10.9 млн. грн.**

Аналіз продажу на конкурсах та відкритих торгах пакетів акцій підприємств, що мають стратегічне значення для економіки та безпеки держави та підприємств-монополістів у порівнянні з загальним продажем акцій на конкурсах, наведено на рисунку 4.4.

Хід продажу акцій підприємств на конкурсах та відкритих торгах в порівнянні з продажем акцій стратегічних підприємств та підприємств-монополістів у 2002 році

Слід зазначити, що в 2002 році є дуже низькою пропозиція підприємств групи "Г" на приватизацію (у порівнянні з відповідним періодом 2001 року пропозиція зменшилась більш ніж в 2 рази).

5. АНАЛІЗ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ПРИВАТИЗАЦІЇ

Згідно з Законом України “Про Державний бюджет України на 2002 рік” до Державного бюджету від приватизації державного майна передбачено надходження коштів у сумі **5825,11 млн. грн.**, у тому числі від приватизації об’єктів незавершеного будівництва, фінансування яких здійснювалось за рахунок централізованих капітальних вкладень, – **4 млн. грн.**, та від приватизації об’єктів соціальної сфери (в тому числі виділених з балансів підприємств) – **3 млн. грн.**, від приватизації об’єктів незавершеного будівництва, що споруджувалися відповідно до Чорнобильської будівельної програми, – **500 тис. грн.**

До загального фонду Державного бюджету було заплановано направити **5584,29 млн. грн.**

Згідно з Законом України від 28 листопада 2002 року №265-IV “Про внесення змін до Закону України “Про Державний бюджет України на 2002 рік” до загального фонду Державного бюджету від приватизації державного майна у 2002 році передбачено надходження коштів у сумі **3160,04 млн. грн.**

Протягом **2002 року** від продажу державного майна та надходжень, безпосередньо пов’язаних з процесом приватизації та кредитування підприємств, надійшло **606,6 млн. грн.**, в тому числі від продажу об’єктів групи Д, що споруджувалися відповідно до Чорнобильської будівельної програми, – **246,7 тис. грн.** та групи Ж – **67,7 млн. грн.** (Додаток 5.1).

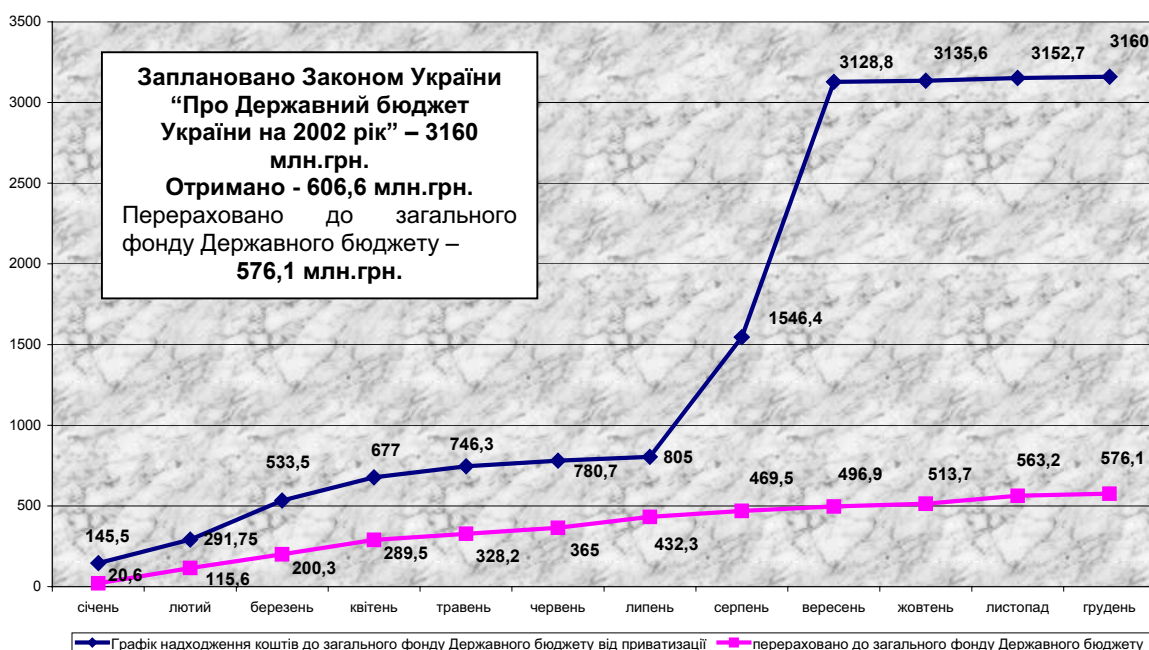
Планове завдання з надходження коштів виконано на **18,2%**, зокрема по групі Д – на **49,3%**, по групі Ж перевиконано більше ніж у **22 рази**.

До загального фонду Державного бюджету за звітний період перераховано **576,1 млн. грн.** У 2001 році було перераховано **2132,0 млн. грн.** За весь період приватизації до Державного бюджету від роздержавлення майна надійшло **6,5 млрд. грн.**, в тому числі за час дії Державної програми приватизації (за 2000-2002 роки) – **4,8 млрд. грн.**, тобто майже **74%** загальної кількості коштів, які надійшли до Державного бюджету від приватизації.

До Харківського обласного фонду ліквідації наслідків аварії на очисних спорудах міста Харкова перераховано **6,43 млн. грн.**

Динаміку надходження коштів від приватизації державного майна та перерахування їх до загального фонду Державного бюджету в 2002 році наведено на рисунку 5.1.

Динаміка виконання плану надходження коштів від приватизації державного майна до Державного бюджету у 2002 році

В таблиці 5.1. представлені джерела надходження коштів, найбільш вагомими з яких є:

- кошти від продажу пакетів акцій ВАТ на конкурсах (172,3 млн. грн. – 28,4% від загального обсягу);
- кошти від продажу пакетів акцій ВАТ на ФБ та ПФТС (128,7 млн. грн. – 21,2% від загального обсягу);
- кошти від пільгового продажу акцій, в першу чергу ВАТ "Укртелеком" (127,6 млн. грн. – 21% від загального обсягу).

Таблиця 5.1

Надходження коштів від приватизації об'єктів державної власності до Державного фонду за 2002 рік

Види надходження	Надходження коштів (млн. грн.)	% від загального обсягу надходження
Продаж за конкурсами пакетів акцій ВАТ	172,3	28,4
Продаж часток (паїв, акцій) – група Е, що належать державі в підприємствах зі змішаною формою власності	8,3	1,4
Пільговий продаж акцій ВАТ	127,6	21,0
Продаж об'єктів незавершеного будівництва	23,9	3,9
Продаж об'єктів соціальної сфери	67,7	11,2
Продаж пакетів акцій ВАТ на ФБ та ПФТС	128,7	21,2
Продаж пакетів акцій ВАТ на спеціалізованих аукціонах	5,0	0,8
Продаж пакетів акцій ВАТ на регіональних	11,7	2,0

аукціонах		
Інші надходження	61,4	10,1
Всього	606,1	100

Результати продажу пакетів акцій протягом 2002 року, а отже і виконання плану надходження коштів до Державного бюджету, визначалися пропозицією на продаж акцій стратегічно важливих підприємств та підприємств-монополістів.

Однією з головних причин невиконання плану надходження коштів до Державного бюджету стала відсутність можливості у Фонду оголосити продаж достатньої кількості інвестиційно привабливих пакетів акцій. Так, протягом року із переліку ВАТ, пакети акцій яких планувалось виставити на продаж для забезпечення виконання планів з надходження коштів, було вилучено ВАТ “Укртелеком” і енергорозподільчі компанії другої черги. Продаж саме цих пакетів акцій Фонд розглядав як обов’язкову умову виконання плану надходження коштів. **Від продажу енергокомпаній та Укртелекому прогнозувалось отримати не менше 3,5 млрд. грн.** за рахунок перевищення ціни продажу над початковою вартістю.

Крім того, в звітному році спостерігалось зростання кількості збитково працюючих підприємств, пакети акцій яких пропонувались до продажу, високий рівень кредиторської заборгованості цієї групи підприємств негативним чином позначився на зацікавленості потенційних покупців. Стан процесів оновлення виробничих засобів зазначених підприємств гірший, ніж у цілому в економіці.

Негативний вплив на виконання планових завдань мала поширена останнім часом практика призупинення конкурсів з продажу привабливих пакетів акцій шляхом подання судових позовів рядовими акціонерами. Такі корпоративні конфлікти набувають особливої гостроти через застарілість та суперечливість загальної законодавчої бази щодо функціонування господарських товариств та відносин власності. Професійна невідповідність багатьох суддів загальної юрисдикції, які приймають на розгляд такі позови, позначається на рішеннях судів, що в свою чергу призводить до подання апеляцій та, як наслідок, затягування остаточного розгляду конфліктів. Серед таких прикладів можна назвати події, що розгорнулися навколо приватизації ВАТ “Рівнеазот” та “Харцизький трубний завод”. У розв’язанні зазначеної проблеми Фонд великі надії покладає на поглиблення судової реформи та вдосконалення законодавства.

На фінансування заходів, пов’язаних з виконанням Державної програми приватизації, органами приватизації використано 32,49 млн. грн. Кошти витрачались за напрямками та нормативами, визначеними Державною програмою приватизації (Додаток 5.2).

Однак, з цього приводу слід зауважити таке.

В процесі приватизації протягом 2002 року посилились негативні наслідки призупинення (Законами України по Державний бюджет України на 2001-2002 роки) протягом двох останніх років дії **абзаців 2-4 пунктів 125 та 127 Закону України “Про Державну програму приватизації”**.

Зупинення дії абзаців 2-4 пункту 125 Державної програми приватизації на 2000-2002 роки, які передбачали відрахування на фінансування виконання Програми 7% загального обсягу надходження коштів від приватизації, та зменшення, відповідно до Закону України про Державний бюджет, нормативу відрахувань коштів на фінансування виконання Програми до 3% призвело до того, що на **сьогодні неможливо здійснити фінансування витрат на заходи, пов'язані з приватизацією, у повному обсязі**. На кінець 2001 року борг Фонду становив 10,3 млн. грн., а на кінець 2002 року - 31,3 млн.грн.

6. ДІЯЛЬНІСТЬ ФОНДУ ЩОДО КОНТРОЛЮ ЗА ВИКОНАННЯМ УМОВ ДОГОВОРІВ КУПІВЛІ-ПРОДАЖУ ОБ'ЄКТІВ ТА АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ ВИКОНАННЯ ПОКУПЦЯМИ ВЗЯТИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ

Згідно з вимогами статей 7 та 27 Закону України “Про приватизацію державного майна” щодо контролю державними органами приватизації за виконанням умов договорів купівлі-продажу державного майна (далі - договорів), постанови Кабінету Міністрів України від 12.09.97 №1012 “Про порядок контролю за діяльністю підприємств, приватизація яких здійснюється за погодженням з Кабінетом Міністрів України” та наказу Фонду від 19.08.98 №1649 протягом 2002 року проведено перевірки стану виконання покупцями державного майна умов укладених договорів купівлі-продажу.

В даний час на обліку органів приватизації знаходиться 7879 договорів. З них:

- договорів купівлі-продажу пакетів акцій акціонерних товариств – 1036;
- договорів купівлі-продажу об'єктів малої приватизації – 4555;
- договорів купівлі-продажу об'єктів незавершеного будівництва – 2288.

Із загальної кількості зазначених договорів контролю у поточному році підлягало виконання умов 5605 договорів (решта - 2274 договори – це договори купівлі-продажу, умови яких вже виконані, внаслідок чого ці договори знято з контролю, та договори, терміни виконання тих чи інших умов за якими наступають у наступні роки).

Протягом звітнього року перевірено стан виконання умов усіх зазначених 5605 договорів. Фактична ж кількість здійснених перевірок по цих договорах склала 6418.

Оскільки термінами виконання значної кількості зобов'язань покупців об'єктів приватизації, особливо щодо чергових етапів внесення інвестицій та інших коштів (а також напрямів їх використання), є останні дні звітнього року, остаточні дані щодо фактичного стану їх реалізації будуть одержані при перевірках, що будуть проведені у першому кварталі 2003 року.

Звітний рік був роком завершення дії чергової Державної програми приватизації, тобто роком в значній мірі етапним. Тому необхідно певним чином підсумувати результативність заходів, здійснених державними органами приватизації по забезпеченню реалізації умов договорів в процесі контролю за їх виконанням.

За результатами здійсненого протягом 2002 року контролю можна зробити такі загальні висновки.

З року в рік фіксується поліпшення загальних показників виконання покупцями взятих зобов'язань. Якщо у 1996 році згідно з результатами перевірок кількість договорів, по яких були виявлені порушення тих чи інших умов, становила 36,6 відсотка, то у 1997 році частка таких договорів

вже склала 32,4 відсотка, 1998 – 26,6, 1999 – 20,8, 2000 – 19,7, 2001 – 17,9. У 2002 році частка таких договорів знизилась до 16,7 відсотка.

Від започаткування практики відчуження об'єктів приватизації під зобов'язання його покупців по приведенню їх у стан, який відповідає ринковим умовам діяльності, пройшов значний проміжок часу. Він дає змогу оцінити ефективність всього комплексу заходів, здійснених новими власниками. Треба зауважити, що оптимальність складу умов продажу цих об'єктів ще потребує об'єктивного аналізу. Але поява все більшої кількості виявлених перевірки прикладів поліпшення виробничого та фінансового стану приватизованих підприємств свідчить про загалом позитивні для них наслідки реалізації новими власниками конкурсних умов. Особливо це стосується результатів інвестування підприємств на виконання умов договорів купівлі-продажу. Починаючи з 1995 року, коли стали надходити перші інвестиційні внески, інвестицій та інших коштів надійшло на загальну суму 3 276,9 млн. грн., 483,3 млн. дол. США, 2,5 млн. DM та 4,7 млн. євро (що у перерахунку у національну валюту складає 4 617,1 млн. грн.).

При цьому поступово вдалося досягти необхідної дисципліни покупців у питаннях дотримання передбачених договорами напрямів використання внесених коштів.

На сьогодні можна стверджувати про повну і беззаперечну підконтрольність державі кожного кроку власника об'єкта приватизації в частині реалізації його зобов'язань перед державою відповідно до укладеного договору. Ні одне відхилення від сформульованих заходів або від визначених договором термінів їх виконання не залишається без відповідного реагування з боку органу приватизації. При цьому вжиттю найбільш радикального заходу – розірванню договору завжди передують спільна з покупцем і підприємством робота, спрямована на пошук можливості врегулювання проблеми, що виникла.

Досягнуте поліпшення стану виконання умов договорів є, зокрема, результатом планомірного вдосконалення системи контролю за виконанням умов договорів, яка створювалася в 1995 році. На сьогодні ця система включає спеціалізовані підрозділи у всіх органах приватизації, відпрацьовану законодавчу, методичну і організаційну базу, автоматизовану систему моніторингу стану виконання умов договорів та застосування санкцій за виявлені порушення у кожному без винятку випадку, підвищення кваліфікації фахівців, систему проведення перевірок, аналізу і узагальнення їх результатів, звітності та інформування вищестоящих державних органів. Загальна сума штрафів та пені, стягнутих органами приватизації з недисциплінованих покупців за цей час, склала 9 029,497 тис. грн., та 144,4 тис. дол. США, що вже є вагомим внеском до Державного бюджету. Починаючи з 2000 року, впорядковано роботу органів приватизації, здійснювану ними у випадках необхідності розірвання договорів і повернення об'єктів у державну власність для подальшого їх продажу, як таку, що сприяє пошуку саме ефективного власника для конкретного об'єкта приватизації. Останніми роками організовано також належним чином роботу по двох важливих напрямках, що є необхідними складовими забезпечення

реалізації умов договорів. Це – вирішення питань щодо подальшого відчуження об'єктів приватизації їх власниками в період чинності умов купівлі-продажу та коригування складу заходів, передбачених умовами договорів купівлі - продажу в процесі їх реалізації в залежності від тих чи інших об'єктивних факторів, що виникають в процесі діяльності підприємств.

Таким чином, на основі позитивної характеристики досягнутих показників виконання умов договорів можна стверджувати про правильну спрямованість і достатню ефективність здійснюваних органами приватизації організаційних та інших заходів щодо вдосконалення контролю.

Як завжди, коротко охарактеризуємо стан виконання покупцями об'єктів приватизації найбільш типових умов договорів, і загальний стан справ по договорах купівлі – продажу окремих груп об'єктів приватизації.

Порушення покупцями об'єктів приватизації взятих зобов'язань у звітному році зафіксовано по 876 договорах, або 16,7 відсотка від перевірених. За це з них (згідно з судовими рішеннями за поданням органів приватизації) було стягнуто штрафів, пені та неустойок на загальну суму 1,1 млн. грн.

Найбільша кількість порушень тих чи інших умов договорів виявлена регіональними відділеннями Фонду по Луганській (88 договорів), Чернігівській (58), Херсонській (28), Івано-Франківській (28) областях.

Стан виконання найбільш типових умов договорів є таким.

Значна частина порушень, як і раніше, стосується **порядку розрахунків за придбані об'єкти приватизації**. Протягом 2002 року це порушення встановлено по 318 договорах (5,7 відсотка перевірених договорів за рік). Такі порушення умов договорів загалом фіксувалися 20 регіональними відділеннями.

Менше ніж у попередньому році виявлено випадків порушення **термінів державної реєстрації нової форми власності** на придбані покупцями об'єкти приватизації. Недисциплінованість покупців в цій частині виявлено Харківським (16 договорів), Дніпропетровським (13), Запорізьким (12), Полтавським (11) та деяким іншими регіональними відділеннями – загалом за 112 угодами (1,7 відсотка перевірених договорів).

Факти невиконання зобов'язань щодо **збереження профілю діяльності** приватизованих об'єктів протягом року виявлено за 12 договорами. Їх порушення, наприклад, допущене товариством з обмеженою відповідальністю “Оксамит” - покупцем автозаправочної станції (Житомирська область), покупцем цілісного майнового комплексу малого підприємства “Елегант” гр. Холоднюком Є.М. (Тернопільська область), покупцем дитячого садку – ясел у с. Миколаївка Менського району Чернігівської області (покупець – СК “Миколаївський”), покупцем орендного підприємства “Виробничо-комерційна фірма “Діалог”, (Тернопільська область, покупець – товариство з обмеженою відповідальністю “Діалог”) та іншими .

На контролі органів приватизації знаходиться 481 договір (8,58 відсотка загальної кількості договорів), які містять умову щодо збереження кількості

робочих місць, і 168 (2,99 відсотка) – щодо створення нових. Протягом 2002 року стан виконання зазначених умов було проконтрольовано за всіма вказаними договорами. Невиконання зобов'язань щодо **збереження кількості робочих місць** виявлене по 8 договорах (1,66 відсотка від кількості договорів, що містять таку умову, або 0,14 відсотка загальної кількості договорів на контролі). Загалом було скорочено 386 робочих місць. Більшість зазначених випадків скорочення робочих місць виявлено на підприємствах, що зупинили свою діяльність як банкрути. Це, наприклад, нежитлове приміщення у м. Макіївка, де покупцем не виконано умову щодо збереження 2-х робочих місць, ВАТ “Калинівська автобаза”, де новими власниками не збережено 276 робочих місць, ВАТ “Донецькхарчолегопторг”, де не збережено 9 робочих місць (всі – Донецька область), та інші.

У інших випадках (там, де перевірки стосувались підприємств, робота яких не зупинена) покупцям за таке порушення нараховано відповідні штрафи. Так, покупцю цілісного майнового комплексу підприємства “Закарпатриба”, яким не забезпечено збереження 22 робочих місць, Регіональним відділенням Фонду по Закарпатській області нараховано штраф на суму 43,56 тис.грн. Регіональним відділенням Фонду по Київській області подано позов до суду про нарахування покупцю штрафу на суму 23,95 тис.грн. за невиконання ним свого зобов'язання щодо збереження 13 робочих місць за договором купівлі-продажу групи інвентарних об'єктів Димерської ділянки Вишгородського будівельно-монтажного управління.

Порушень умов договорів щодо **створення нових робочих місць** не виявлено. Загалом же протягом року згідно з взятими зобов'язаннями, а також понад них, новими власниками створено 2064 нових та додаткових робочих місця. Прикладами підприємств, де це мало місце, є такі:

- покупцем будівлі обласного кардіологічного диспансеру в м. Луцьку – ТзОВ “Волиньфарм” замість передбаченого договором купівлі-продажу створення 5 робочих місць фактично створено 17;
- товариством “Нектар”, покупцем об'єкта незавершеного будівництва “База “Облжитлопостачзбутторг” в м. Луцьку, придбаного ним на умовах добудови та створення не менше 6 робочих місць, фактично створено 95 робочих місць;
- у придбаному на аукціоні нежитловому приміщенні (Волинська область) покупцем – фізичною особою відкрито перукарню і створено 2 робочих місця. Ця умова договором передбачена не була;
- покупцем санаторію-профілакторію “Перемога” (Миколаївська область) створено додатково 35 робочих місць. Договором купівлі-продажу таке зобов'язання покупця не передбачалось;
- у ВАТ “Укргазпроект” покупцем створено 25 робочих місць, у ТОВ “Аптека “Оптім-Фарма” (обидва об'єкти – м. Київ) – покупцем створено 7 робочих місць.

Серед перерахованих груп договорів купівлі-продажу різних об'єктів приватизації найбільша кількість порушень умов фіксується за договорами купівлі-продажу **об'єктів незавершеного будівництва**. На сьогодні

невиконання їх умов органами приватизації виявлено по 310 договорах (13,5 відсотка загальної кількості договорів цієї групи). У повному обсязі виконано умови за 349 договорами (15,3 відсотка). Неналежне виконання умов має місце по 86 договорах (3,8 відсотка). Термін виконання умов не настав по 1543 договорах (67,4 відсотка).

Найбільше договорів купівлі-продажу об'єктів незавершеного будівництва обліковується і контролюється Регіональними відділеннями Фонду по Харківській (176), Львівській (164), Житомирській (163), Дніпропетровській (122) областях і Фондом майна АР Крим (119). Більшість перевірок виконання умов договорів купівлі-продажу цих об'єктів здійснено у звітному році саме цими відділеннями.

Найбільша кількість договорів – 4555 стосуються купівлі-продажу **об'єктів малої приватизації**. З них на сьогодні умови у повному обсязі виконано по 1541 договорах (33,8 відсотка від загальної кількості цих договорів). Невиконання умов виявлено по 129 договорах (2,8 відсотка). Неналежне виконання умов має місце по 127 договорах (2,8 відсотка). Термін виконання умов не настав по 2758 договорах (60,6 відсотка).

Стан виконання умов договорів купівлі-продажу **пакетів акцій** на сьогодні є таким. На обліку органів приватизації знаходиться 1036 договорів купівлі-продажу пакетів акцій відкритих акціонерних товариств. За результатами здійсненої перевірки повне і своєчасне виконання умов відмічено по 712 договорах (68,7 відсотка їх загальної кількості). Неналежне виконання умов, тобто відставання від передбачених договорами термінів допущено покупцями по 10 договорах (0,96 відсотка). Невиконання умов зафіксовано по 91 договору (8,8 відсотка). По 223 договорах (21,5 відсотка) терміни виконання умов не закінчились.

Серед вищезазначеної кількості договорів купівлі-продажу пакетів акцій 248 стосуються підприємств, що мають стратегічне значення для економіки та безпеки держави. Стан виконання їх умов такий: умови виконано по 143 договорах (57,7 відсотка загальної кількості цих договорів); по 91 договору (36,7 відсотка) кінцеві терміни внесення інвестицій не настали; по 10 договорах (4,09 відсотка) зафіксовано невиконання умов; по 4 договорах (1,6 відсотка) виявлено виконання умов з простроченням договірних термінів.

Як і завжди, в процесі перевірок протягом року особливу увагу було приділено питанням реалізації покупцями об'єктів приватизації взятих **інвестиційних зобов'язань та інших зобов'язань, виражених у грошовій формі.**

Такі зобов'язання містять 780 договорів купівлі-продажу пакетів акцій (у тому числі стратегічно важливих підприємств – 203), 363 договори купівлі-продажу об'єктів малої приватизації і 45 - об'єктів незавершеного будівництва.

Загалом зазначеними договорами передбачено внесення до підприємств протягом 1995-2012 років **інвестицій та інших коштів на загальну суму 4814,85 млн. грн., 824,6 млн. дол. США, 3,87 млн. DM і 19,3 млн. євро.** Перевірками, здійсненими у 2002 році, встановлено, що **фактичні**

надходження за період з 1995 року до кінця 2002 року **складають 3 276,97 млн.грн., 483,26 млн. дол. США, 2,5 млн. DM та 4,7 млн. євро** (у перерахунку у національну валюту загальний обсяг внесених коштів становить 4617,08 млн. грн.) Це загалом перевищує обсяг, передбачений на цей період умовами договорів (2 977,5 млн. грн. 475,0 млн. дол. США., 3,9 млн. DM, 4,7 млн. євро.).

За окремими групами договорів з числа зазначених ці цифри розподіляються так.

Договорами купівлі-продажу пакетів акцій відкритих акціонерних товариств передбачено надходження до них у період з 1995 року по 2012 рік коштів у сумі 4 553,1 млн. грн., 799,46 млн. дол. США, 3,9 млн. DM та 19,3 млн. євро. У тому числі на стратегічно важливі підприємства ці надходження протягом 1995 - 2007 років мають скласти 3 844,18 млн. грн., 690,9 млн. дол. США та 19,3 млн. євро. Фактично за період з 1995 року до цього часу їх надійшло:

- за всіма договорами купівлі-продажу пакетів акцій на суму 3 200,7 млн. грн., 481,2 млн. дол. США, 2,5 млн. DM та 4,7 млн. євро;
- у тому числі за договорами купівлі-продажу пакетів акцій **стратегічно важливих підприємств** на суму 2 625,1 млн. грн., 383,6 млн. дол. США та 4,7 млн. євро.

Договорами купівлі-продажу об'єктів незавершеного будівництва передбачено виконання покупцями тих чи інших зобов'язань, які мають грошове вираження, на загальну суму 157,2 млн. грн. та 23,0 млн. дол. США. За даними здійснюваного контролю вже внесено 10,2 млн. грн. і 0,99 млн. дол. США.

За договорами купівлі-продажу об'єктів малої приватизації аналогічними зобов'язаннями покупців передбачено внесення інвестицій на загальну суму 104,5 млн. грн. і 2,2 млн. дол. США. Фактично за вищевказаний період надійшло 66,6 млн. грн. і 1,3 млн. дол. США.

Підвищена увага у звітному році Фондом приділялась контролю за станом виконання умов 15 договорів купівлі-продажу пакетів акцій **енергетичних компаній.**

Згідно з умовами зазначених договорів протягом 1996-2006 років на розвиток компаній, погашення простроченої кредиторської заборгованості та на поповнення обігових коштів передбачається внести інвестицій на загальну суму 1041 млн. грн. та 13,3 млн. дол. США.

Станом на 15.01.2003 **інвестицій внесено на суму 242,093 млн. грн. та 13,25 млн. дол. США**, що відповідає умовам договорів купівлі-продажу. Їх розподілено за такими напрямками:

- на погашення кредиторської заборгованості – 56,34 млн. грн.;
- на поповнення обігових коштів – 35,33 млн. грн.;
- на технічний розвиток підприємств – 149,92 млн. грн. та 12,5 млн. дол. США.;
- на здійснення заходів щодо екології – 0,5 млн. грн. та 750 тис. дол. США.

Загальні відомості щодо реалізації покупцями умов договорів є такі.

З 9 договорів купівлі-продажу, укладених у 1998 році,:

- умови виконано своєчасно та в повному обсязі по 8 договорах (ДАЕК “Житомиробленерго”, ВАТ “Тернопільобленерго”, ДАЕК “Львівобленерго”, ВАТ “Полтаваобленерго”, ВАТ “Енергопостачальна компанія “Чернігівобленерго”, ВАТ “Сумиобленерго”, ДАЕК “Кіровоградобленерго”, ДАЕК “Прикарпаттяобленерго”);
- перевірка виконання умов договору купівлі-продажу пакета акцій ДАЕК “Одесаобленерго” (новим власником визнано “Оверкон Інтерпрайзес Лімітед”) не проводилась у зв’язку з тим, що згідно з ухвалою місцевого суду Печерського району м. Києва від 28.09.01 будь-які дії щодо пакета акцій цієї компанії заборонено.

З 6 договорів, які були укладені в другому кварталі 2001 року, по 5 договорах (“ДАЕК “Житомиробленерго”, “Київобленерго”, ДАЕК “Севастопольміськенерго”, ДАЕК “Рівнеобленерго”, “ДАЕК “Кіровоградобленерго”) зобов’язання, передбачені умовами договорів, виконуються вчасно. По 1 договору (ВАТ “ЕК “Херсонобленерго”) зафіксовано невиконання покупцем умов договорів купівлі-продажу в частині сплати за придбану електроенергію. Фондом вживаються заходи щодо забезпечення виконання умов договору.

У всіх виявлених випадках порушення покупцями взятих зобов’язань органами приватизації здійснювалась необхідна претензійно-позовна робота. Зокрема, крім заходів щодо стягнення пені і неустойок в наведених вище обсягах, у разі встановлення фактів невиконання умов договорів, після використання всіх можливостей досудового врегулювання проблем в напрямку забезпечення реалізації цих умов, здійснювались дії з розірвання договорів та повернення об’єктів приватизації у державну власність.

На 01.01.2003 у власність держави повернуто 81 об’єкт приватизації (з яких 59 – це пакети акцій, 11 – цілісні майнові комплекси і 11 - об’єкти незавершеного будівництва); ще по 146 договорах претензійно-позовна робота з їх розірвання і повернення об’єктів приватизації у власність держави продовжується (з них 58 – пакети акцій, 37 – цілісні майнові комплекси та 51 – об’єкти незавершеного будівництва).

З числа повернутих у державну власність об’єктів приватизації повторно продано 40 об’єктів. У їх числі:

- 24 пакети акцій, продані єдиним пакетом;
- 5 пакетів акцій, продано частково;
- 7 об’єктів незавершеного будівництва;
- 4 цілісних майнових комплекси.

Загальна сума коштів, одержаних від повторного продажу повернутих об’єктів, склала 50,2 млн.грн. (для порівняння: від першого продажу цих об’єктів було одержано 15,4 млн.грн.).

Протягом року у матеріалах звітів постійно відмічались приклади **позитивних наслідків для приватизованих підприємств належного виконання покупцями об’єктів приватизації взятих зобов’язань.**

У Вінницькій області товариством з обмеженою відповідальністю “Авіс” – покупцем будівлі складу Подільського державного підприємства геодезії і картографії та будівлі гаража після проведення їх реконструкції відкрито цех по виробництву пластикової упаковки і створено 60 робочих місць. Товариством з обмеженою відповідальністю “Шляхпостач – 2”, покупцем будівлі складу Вінницького транспортного підприємства, відкрито на його площах склад – майстерню, створено 2 робочих місця.

У Волинській області, покупцем нежитлового вбудованого приміщення (м. Нововолинськ) гр. Степанюк Г.Н відкрито магазин промислових товарів. При зобов'язанні створити 3 робочих місця, фактично організовано 9. У цьому ж місті покупцем майна аптеки №123 – ТзОВ “Рута” збільшено обсяги товарообігу, розширено асортимент, створено 13 нових робочих місць.

У Дніпропетровській області покупцем пакета акцій ВАТ “Дніпропетровський завод з ремонту та будівництва пасажирських вагонів” за 8 місяців поточного року обсяг виробництва збільшено у 1,28 рази, створено 53 додаткових робочих місця.

У Закарпатській області на ВАТ “Новоселицький кар’єр” (покупець пакета акцій – товариство з обмеженою відповідальністю “Укрнерудпром”) протягом 2001-2002 років обсяг реалізації продукції збільшено у 19,6 рази, створено 20 додаткових робочих місць. Середньомісячну зарплату підвищено у 1,7 рази.

У м. Кіровограді покупцем недобудови (малим підприємством “Армікс”) її будівництво завершено. Відкрито аптеку та промтоварний магазин. Організовано 10 нових робочих місць. У цьому ж місті приватним підприємцем, що придбав цілісний майновий комплекс – кінотеатр ім. Гагаріна, збережено спеціалізацію об’єкта, розширено сферу послуг для населення: введено в дію кафе, літній майданчик, створено 2 додаткових робочих місця.

У м. Миколаєві на ВАТ “Малярно-ізоляційне підприємство “Райдуга” (покупець пакета акцій торговий дім “Ленінська кузня”) проведено модернізацію виробництва: введено в дію 2 очисні агрегати, проведено реконструкцію шлюзових воріт, фарбувальної камери, введено в експлуатацію нове обладнання. Обсяги виробництва збільшились в 1,7 рази.

У м. Києві на ВАТ “Тайга” покупцем пакета акцій цього ВАТ - товариством з обмеженою відповідальністю “Полісся” забезпечено збільшення обсягів виробництва на 55 відсотків, створено 88 додаткових робочих місць.

У м. Ялта покупцем готельного комплексу “Ялта – Інтурист” (ТОВ “Туристична фірма “САМ”) проведено реконструкцію комплексу, створено 78 робочих місць.

7. УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМИ КОРПОРАТИВНИМИ ПРАВАМИ

7.1. Ефективність управління державними корпоративними правами за результатами діяльності ВАТ, що входять до реєстру господарських товариств, у статутних фондах яких є державна власність

Реєстр державних корпоративних прав (ДКП)

Станом на 01.01.03 реєстр державних корпоративних прав, щодо яких Фонд здійснює функції з управління, нараховує 1590 пакетів акцій ВАТ, у тому числі:

- із державною часткою меншою 25% – 544 товариства;
- із державною часткою від 25% до 50% – 726 товариств;
- із державною часткою більшою 50% – 320 товариств.

Також у 193 ЗАТ, ТОВ та інших суб'єктах підприємницької діяльності Фонд від імені держави виступає співзасновником та володіє акціями (частками).

До реєстру Фонду включено 32 державні акціонерні та державні холдингові компанії, створені в процесі приватизації та корпоратизації, які знаходяться на різних стадіях формування статутних фондів і здійснили державну реєстрацію як суб'єкти підприємницької діяльності.

Станом на кінець 2002 року до статутних фондів ДАК, ДАХК передано 297 пакетів акцій відкритих акціонерних товариств.

Із загальної кількості державних пакетів акцій безпосередньо в управлінні органів приватизації знаходиться 991 пакет. На підставі укладених з Фондом Генеральних угод передано в управління місцевим органам виконавчої влади 265 пакетів, центральним органам виконавчої влади – 334.

Відповідно до реєстру ВАТ, у статутних фондах яких є державні корпоративні права, 308 ВАТ мають стратегічне значення для економіки та безпеки держави або займають монопольне становище на загальнодержавному ринку товарів (робіт, послуг). З них у 139 ВАТ Фонд має вирішальний вплив на рішення, що приймаються органами управління товариств, тобто державна частка у статутному фонді більша 50%.

Фонд державного майна здійснює повноваження з управління через інститут відповідальних представників в органах управління ВАТ, контракти з головами правлінь ВАТ та уповноважених осіб.

Спостережні ради ВАТ

За станом на кінець звітної періоду, до спостережних рад ВАТ призначено 1486 представників держави, які є державними службовцями, в тому числі з числа:

- органів приватизації – 840;

- обласних державних адміністрацій – 309;
- центральних органів виконавчої влади – 337.

Формування складу спостережних рад ВАТ із представників держави за кількісним складом здійснюється пропорційно розміру державної частки в статутному фонді товариства та кількості членів, затвердженої статутом товариства.

З метою підвищення ефективності управління ДКП Фондом розробляється проект Положення про роботу члена спостережної ради відкритого акціонерного товариства, яким передбачається нормативно закріпити порядок призначення, обов'язки та відповідальність членів спостережних рад товариств, у статутних фондах яких є державні пакети акцій.

Відповідно до Положення про представника органу, уповноваженого управляти відповідними державними корпоративними правами в органах управління господарських товариств договори на управління укладено з 711 представниками держави (членами спостережних рад). Всього договорів на управління діє 1078 (**додатки 7.1-7.3**).

Із усіх укладених договорів на управління 587 припадає на органи приватизації, 491 – на всі інші органи державної виконавчої влади.

За підсумками роботи за 9 місяців 2002 року, до Фонду надійшло 882 звіти відповідальних представників держави в органах управління відкритих акціонерних товариств.

Аналіз динаміки результатів управління ВАТ здійснено відповідно до нової системи оцінки результатів управління ВАТ на підставі звітів відповідальних представників в органах управління ВАТ.

Кількість ВАТ, які отримали оцінку “незадовільно” у 2002 році, зменшилась на 9,3% порівняно з 2001 роком. Дані аналізу наведено в **додатку 7.4**.

Слід зазначити, що Мінагрополітики не забезпечило повного укладання договорів доручень з представниками держави всіх акціонерних товариств, переданих йому в управління на підставі генеральної угоди. У зв'язку з цим виникла проблема щодо неможливості зазначеним органом виконавчої влади здійснювати управління корпоративними правами через своїх представників, оскільки ті не мають таких повноважень і не несуть ніякої відповідальності.

Що стосується звітності представників держави в органах управління ВАТ, то Мінпромполітики, Рівненська облдержадміністрація та Київська міськдержадміністрація не забезпечили надходження звітів до Фонду у повному обсязі та у визначені терміни.

Так, у зв'язку з низькою ефективністю управління, значним погіршенням фінансово-економічних показників ВАТ, якими управляють органи виконавчої влади, невиконанням умов генеральних угод, Фонд пропонував припинити повноваження Мінпромполітики, Мінагрополітики, Мінпаливенерго, Львівської, Черкаської, Херсонської, Закарпатської, Рівненської, Сумської, Запорізької облдержадміністрацій, Севастопольської міськдержадміністрації щодо управління пакетами акцій, про що повідомляв Адміністрацію Президента України та Кабінет Міністрів України.

Фонд державного майна вважає, що однією з причин неефективного управління державними корпоративними правами є відсутність чітко визначеної мети управління. Деякі доручення потребують втручання у господарську (оперативну) діяльність акціонерних товариств, наприклад щодо погашення заборгованостей за енергоносії, погашення боргів за іноземні кредити та ін. Спроби одночасно вирішити зазначені проблеми призводять до неякісного їх виконання.

Щодо укладення контрактів з головами правління ВАТ

На кінець 2002 року діє **265 контрактів**, укладених з головами правлінь ВАТ, у тому числі **205 контрактів**, укладених органами приватизації, а **60 контрактів** – органами виконавчої влади.

В управлінні центрального апарату Фонду знаходиться **79 контрактів**, укладених з головами правлінь ВАТ. З метою здійснення контролю за виконанням умов контрактів та Указу Президента України від 7 травня 2001 р. №292 протягом 2002 року центральним апаратом Фонду було проведено 37 засідань комісій з проведення фінансово-економічного аналізу господарської діяльності ВАТ, на яких було заслухано звіти 60 керівників.

Замінено керівників таких великих підприємств-боржників: ВАТ “Авіакомпанія “Національні авіалінії України”, ВАТ “Нікопольський південнотрубний завод”, ВАТ “Укрцинк”, ВАТ “Макіївський коксохімічний завод”, ВАТ “Херсонський бавовняний комбінат”, ВАТ “Донбасгеологія”, ВАТ “Завод електронної та газової апаратури “Електрон-Газ”. Двом керівникам – головам правління ВАТ “Універсал-Авіа” та ВАТ “Донбасгеологія” – винесено догани за невиконання умов контракту в частині погашення заборгованості з оплати праці, а також за рішенням колегії ФДМУ від 11.07.02 було оголошено догани 10 головам правлінь ВАТ, які не виконали Указ Президента України від 7 травня 2001р. №292.

В управлінні регіональних відділень ФДМУ діє **126 контрактів** з керівниками ВАТ.

Товариства, голови правлінь яких уклали контракти з регіональними відділеннями по м. Києву, Миколаївській, Полтавській, Сумській та Харківській областях, не мають заборгованості з оплати праці. Заборгованість зменшилась також у товариствах, голови правлінь яких уклали контракти з регіональними відділеннями по Вінницькій (на 91,6%), Закарпатській (на 46,4%), Одеській (на 50,2%), Рівненській (на 55,2%) та Тернопільській (на 60,1%) областях. Проте зросла заборгованість товариств, керівники яких уклали контракти з регіональними відділеннями по Донецькій області (в 2,5 рази), Запорізькій області (на 16,9%) та по Хмельницькій області (на 43,3%).

Регіональними відділеннями було проведено 99 засідань комісій з проведення фінансово-економічного аналізу господарської діяльності відкритих акціонерних товариств. За невиконання умов контракту в частині погашення заборгованості з оплати праці було звільнено двох керівників.

Незважаючи на те, що центральним апаратом та регіональними відділеннями Фонду була проведена робота по контролю з виплати простроченої заборгованості з оплати праці та графіків її погашення Фонд дійшов висновку, що невиконання Указу Президента “Про невідкладні заходи щодо прискорення погашення заборгованості із заробітної плати” обумовлено низкою внутрішніх та зовнішніх причин, а саме:

великою часткою неплатежів з боку покупців, у тому числі і держави, за виконані роботи, надані послуги, тобто існує велика дебіторська заборгованість товариств;

відсутністю коштів на оновлення виробничої бази, що перешкоджає товариствам нарощувати обсяги виробництва та впроваджувати нове виробництво;

потребою значних коштів на утримання об’єктів соціальної сфери, не переданих місцевій владі.

Крім того, такі чинники, як нестабільне та недосконале податкове законодавство, несприятливе інвестиційне середовище також негативно впливають на фінансовий стан товариств.

В управлінні органів виконавчої влади знаходиться **60 ВАТ**, з керівниками яких органи управління уклали контракти. Незважаючи на вимоги нормативних актів Фонду стосовно звільнення та призначення голів правлінь, переданих в управління товариств, облдержадміністрації, міністерства та відомства фактично самостійно приймають рішення щодо заміни та призначення голів правлінь ВАТ.

На кінець 2002 р. заборгованість з виплати заробітної плати повністю погашена на ВАТ, управління державними корпоративними правами та укладання контракту з якими здійснюють Київська міськдержадміністрація та Кіровоградська облдержадміністрація. Взагалі відсутня заборгованість з виплати заробітної плати на підприємствах, контракти з головами правлінь яких укладено Національним космічним агентством та Держкомзв’язку (ВАТ “Укртелеком”).

Але, незважаючи на вимоги вищезазначеного Указу Президента, положень Генеральних угод та інструктивних листів Фонду, більшість органів виконавчої влади не змогла забезпечити погашення заборгованості у визначені Указом терміни. Львівська ОДА зовсім не надавала Фонду зворотної інформації з цього питання. Всі ВАТ, управління якими та укладання контрактів з головами правління яких здійснює Мінпаливенерго, мають значні суми заборгованостей.

Враховуючи вищевикладене, Фонд вважає, що передача повноважень на здійснення управління державними корпоративними правами, в тому числі й стратегічних підприємств та монополістів, призвела до децентралізації системного управління, зниження відповідальності місцевих органів виконавчої влади за результати управління державними корпоративними правами та ефективність діяльності державного сектора економіки.

7.2. Про стан управління холдинговими та державними акціонерними компаніями

Національні, державні акціонерні, державні холдингові, кредитно-інвестиційні та лізингові компанії були створені відповідно до Указів Президента України, постанов Кабінету Міністрів України та за рішенням інших органів центральної виконавчої влади.

Засновниками цих компаній виступили Кабінет Міністрів України, міністерства і відомства згідно з відповідними рішеннями про їх створення.

На сьогодні до реєстру Фонду включено 32 компанії, створені в процесі приватизації та корпоратизації, які знаходяться на різних стадіях формування статутних фондів і здійснили державну реєстрацію як суб'єкти підприємницької діяльності.

Фонд державного майна здійснює функції з управління корпоративними правами держави таких державних акціонерних та холдингових компаній:

ХК “Укрпромавтошиноремонт”	– 100%
ДАХК “Дніпровський машинобудівний завод”	– 100%
ХК “Укрпапірпром”	– 100%
АХК “Укрнафтопродукт”	– 50%
ХК “Енергобуд”	– 100%
ДАК “Укррудпром”	– 100%
ДАХК “Каскад”	– 100%
ДАК “Україна туристична”	– 100%
ДАК “Національна мережа аукціонних центрів”	– 100%
ХК “Луганськтепловоз”	– 76%
ХК “Краян”	– 100%
ЗАТ “Кредитно-гарантійна установа”	– 92,27%
ДАК “Хліб України”	– 100%

Фондом державного майна разом з компаніями та відповідними міністерствами проведено роботу щодо визначення основних цілей та завдань діяльності цих компаній, оптимізації їх виробничої та організаційної структури, внесення відповідних змін до статутних документів, складання компаніями фінансових планів, оновлення складу та ефективного функціонування спостережних рад компаній.

Фонд державного майна проаналізував результати господарської діяльності вищезазначених компаній.

ХК “Укрпромавтошиноремонт”

Діяльність компанії здійснюється на основі комплексних програм розвитку, які щорічно розробляються компанією відповідно до визначеної стратегії.

Цілі та завдання діяльності компанії, визначені її статутом, залишаються актуальними на подальшу перспективу, оскільки вони дозволяють ефективно здійснювати реформування і розвиток виробничої бази ремонтних підприємств в умовах відсутності інвестицій за рахунок консолідації

виробничого, технічного та інтелектуального потенціалу всіх підприємств компанії.

Мінтранс вважає, що цілі та завдання, які вирішує компанія, є актуальними для господарського комплексу країни і не потребують перегляду, а її діяльність забезпечує реалізацію державної політики у транспортній сфері.

Компанія працює прибутково. За результатами господарської діяльності очікуваний валовий дохід за 2002 рік у порівнянні з 2000 роком збільшиться на 36,4% і буде становити 880 тис. грн. Очікуваний валовий прибуток збільшиться на 24,2% і буде становити 190,0 тис. грн. Очікуваний чистий прибуток компанії у порівнянні з 2000 роком збільшиться на 100% і буде становити близько 42 тис. грн. До Державного бюджету перераховано дивідендів: у 2000 році – 11,0 тис. грн., у 2001 – 20,0 тис. грн., очікувана сума дивідендів за 2002 рік – 21,0 тис. грн. Дебіторська заборгованість компанії станом на 01.10.02 склала 343,0 тис. грн., кредиторська заборгованість – 72,0 тис. грн., у тому числі по розрахунках з державним та місцевим бюджетами – 35,0 тис. грн., із заробітної плати – 9 тис. грн.

На підприємствах, пакети акцій яких передані до статутного фонду компанії, валовий дохід у порівнянні з 2000 роком збільшився на 125%, очікуваний валовий дохід за підсумками 2002 року складе близько 82786,0 тис. грн. Валовий прибуток цих підприємств у порівнянні з 2000 роком зменшився на 55%, але очікуваний валовий прибуток у 2002 становитиме майже 2986 тис. грн. Чистий прибуток підприємств у порівнянні з 2000 роком збільшився на 55,7%, очікуваний чистий прибуток по дочірніх підприємствах у 2002 році становитиме майже 570,0 тис. грн. Підприємствами перераховано до Державного бюджету дивідендів: у 2000 році – 40,0 тис. грн., 2001 – 25,0 тис. грн. Дебіторська заборгованість по підприємствах станом на 01.10.02 становить 67425 тис. грн., кредиторська заборгованість – 79104 тис. грн., у тому числі по розрахунках з державним та місцевим бюджетами – 1892 тис. грн., із заробітної плати – 943,0 тис. грн.

Враховуючи позитивну динаміку фінансових показників роботи компанії, Фондом державного майна розглядається питання про подальшу оптимізацію структури компанії шляхом вилучення із її статутного фонду пакетів акцій підприємств, профіль виробництва яких змінився, та в подальшому приватизації ХК “Укрпромавтошиноремонт” цілісним майновим комплексом.

ДАХК “Дніпровський машинобудівний завод”

Компанія створена з метою збереження і забезпечення ефективного функціонування та розвитку єдиного науково-технічного і виробничого комплексу для розробки, виробництва та впровадження в Україні сучасних вітчизняних цифрових систем і засобів зв'язку.

Для виконання цього завдання Кабінетом Міністрів України затверджено довгострокову “Комплексна програма створення єдиної Національної системи зв'язку України” та цільову програму “Засоби зв'язку 2005”, де компанія визначена головним виконавцем зазначеної програми.

Створення холдингової компанії дало можливість об'єднати та сконцентрувати зусилля підприємств, що входять до складу компанії, на колективне вирішення проблем, подолання економічної та фінансової кризи, відродження виробництва, нарощення його обсягів, що багато в чому вирішило соціальні проблеми регіону, особливо в м. Жовті Води, де працює одне з підприємств компанії ВАТ “Південний радіозавод”.

Наслідком такої роботи було покращення економічного та фінансового стану підприємств, які входять до складу компанії. Обсяги виробництва зросли в 3,5 рази, обсяги реалізації продукції в 4 рази. Практично погашен всі борги з виплати заробітної плати. Валовий прибуток станом на 01.10.02 склав 16100 тис. грн. Дебіторська заборгованість станом на 01.10.02 становить 16600 тис. грн., кредиторська – 28100 тис. грн., у тому числі по розрахунках з Державним та місцевим бюджетами – 2530 тис. грн., із заробітної плати – 1390 тис. грн., прострочена – 480 тис. грн.

За підсумками господарської діяльності у 2002 році, компанією перераховано до Державного бюджету дивідендів на суму 196 тис. грн.

Рішенням Кабінету Міністрів України (засідання від 13.03.02) були підтримані пропозиції Урядового комітету з питань промислової політики, паливно-енергетичного комплексу, екології та надзвичайних ситуацій щодо подальшого функціонування ДАХК “Дніпровський машинобудівний завод”.

Міністерство промислової політики надало до Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції пропозиції, погоджені з Державною комісією з питань оборонно-промислового комплексу України, для включення ДАХК “Дніпровський машинобудівний завод” до переліку об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації, але можуть бути корпоратизовані.

ДАХК “Укрнапінпром”

Одним із основних напрямків роботи компанії є ініціювання та впровадження заходів щодо подальшої підтримки вітчизняного товаровиробника, захисту внутрішнього ринку паперово-картонної продукції, економічного та ефективного використання коштів Державного бюджету при виконанні державного замовлення на виготовлення навчальних підручників і бланкової продукції.

Слід зазначити, що споживчий ринок картонно-паперової продукції в Україні є одним із слабзорозвинених у світі. Виробництво високоякісних сортів паперу практично відсутнє, інформаційний простір держави знаходиться в повній залежності від іноземних постачальників газетного та друкованого паперу. Проблемним питанням залишається забезпеченість виробництва підручників та іншої навчально-методичної літератури українським папером. Загальний обсяг виробництва паперу та картону у 2001 році зріс до 427,2 тис. тон.

Станом на 01.10.02, компанія має збитки у розмірі 49,5 тис. грн., дебіторська заборгованість становить 200 тис. грн. Кредиторської заборгованості компанія не має.

Підприємства, що входять до складу компанії, є прибутковими. Станом на 01.10.02, валовий прибуток становить 52800 тис. грн., дебіторська заборгованість – 110300 тис. грн., кредиторська заборгованість – 142300 тис. грн., у тому числі по розрахунках з Державним та місцевим бюджетами – 8300 тис. грн., із заробітної плати – 5400 тис. грн.

З метою забезпечення оптимізації виробничої та організаційної структури прийнято постанову Кабінету Міністрів України від 17.08.02 № 1144 “Про заходи, пов’язані із задоволенням державних потреб у друкованій продукції”, відповідно до якої за участю компанії пропонується здійснити на конкурентних засадах продаж пакетів акцій ВАТ “Київський картонно-паперовий комбінат”, ВАТ “Жидачівський целюлозно-паперовий комбінат”, ВАТ “Львівкартонопласт”, ВАТ “Рубіжанський картонно-тарний комбінат”, ВАТ “Ізмаїльський целюлозно-картонний комбінат”, які були передані до статутного фонду Компанії.

На сьогодні Кабінет Міністрів України підтримав пропозицію Фонду продати пакети акцій зазначених підприємств єдиним об’єднаним пакетом.

АХК “Укрнафтопродукт”

Цілі і завдання діяльності компанії визначені її установчими документами. Починаючи з 2000 року Уряд України відмовився від практики адміністративного забезпечення паливно-мастильними матеріалами споживачів шляхом реалізації спеціальних державних програм, повністю віддавши зазначене питання для самостійного вирішення суб’єктами господарювання. Це кардинально вплинуло на діяльність компанії. Значні зміни відбулися в структурі ринку нафтопродуктів. Основна маса нафтопродуктів, що пропонуються на ринку, вироблена на вітчизняних заводах, власниками яких є іноземні компанії, що мають в достатніх обсягах власні нафтові ресурси і мають на меті розвивати власну збутову мережу.

За результатами господарської діяльності компанії за 9 місяців 2002 року валовий дохід у порівнянні з 2000 роком значно збільшився. Так, у 2000 році він складав 72100 тис. грн., а на 01.10.02 становить 715500 тис. грн. Валовий прибуток компанії за 9 місяців 2002 року у порівнянні з 2000 роком має позитивну тенденцію до збільшення. Так, у 2000 році компанія мала валовий збиток в сумі – 500 000 тис. грн., а на 01.10.02 компанія має валовий прибуток, який становить 2700 тис. грн. Чистий прибуток компанії на 01.10.02 становить 274,6 тис. грн. Дебіторська заборгованість компанії на 01.10.02 – 82200,0 тис. грн., кредиторська заборгованість компанії на 01.10.02 – 65000,0 тис. грн.

По дочірніх підприємствах компанії валовий дохід на 01.10.02 склав 304900 тис. грн. Валовий прибуток дочірніх підприємств на 01.10.02 склав 16700 тис. грн. За 9 місяців 2002 року всі дочірні підприємства мають балансовий збиток у розмірі 10614,1 тис. грн. Дебіторська заборгованість по дочірніх підприємствах на 01.10.02 – 51465,3 тис. грн., кредиторська заборгованість по дочірніх підприємствах на 01.10.02 – 49739,0 тис. грн., у тому числі до пенсійного фонду – 480,4 тис. грн., перед бюджетом – 1214,5 тис. грн., із заробітної плати – 869,0 тис. грн.

Внаслідок суттєвих змін, що відбулися як в структурі ринку нафтопродуктів, так і в державній політиці в сфері нафтопродуктозабезпечення, обсяг державного впливу на діяльність АХК “Укрнафтопродукт” відповідно до контрольного пакета акцій в значній мірі втратив свою актуальність. Враховуючи раніше надані до Кабінету Міністрів України пропозиції стосовно доцільності подальшого функціонування АХК “Укрнафтопродукт”, Фонд державного майна пропонує реалізувати на конкурентних засадах державну частку АХК “Укрнафтопродукт” стратегічному інвестору з досвідом роботи на ринку нафтопродуктів.

ДАХК “Енергобуд”

Компанія створена з метою контролю за збереженням профілю діяльності підприємств енергобудівельного комплексу України. На сьогодні ситуація на енергобудівельному ринку України змінилася. Змінилися технічні та технологічні пріоритети, частково або повністю підприємства втратили своє призначення.

Підприємства, які входять до складу компанії, можна розподілити на такі групи: будівництво, спецустаткування, будівництво мереж, проектні інститути, автотранспортні підприємства, житлове будівництво, кар’єри. На сьогодні діяльність не всіх підприємств, що входять до складу компанії, відповідає основним напрямкам та завданням компанії, оскільки деякі з них надають послуги населенню з автотранспортних перевезень, житлового будівництва та видобутку щебеню.

Пакети акцій відкритих акціонерних товариств, які передані до статутного фонду компанії, є лише блокуючими і не можуть забезпечувати вирішального впливу на фінансову, господарську, комерційну діяльність підприємств та на прийняття ними найважливіших рішень. Але, незважаючи на це, компанія постійно тримає на контролі проведення загальних зборів акціонерів на дочірніх підприємствах, відслідковує відповідність чинному законодавству установчих документів ВАТ.

За результатами господарської діяльності компанії за 9 місяців 2002 року валовий дохід Компанії склав 130,1 тис. грн. Валовий прибуток компанії за 9 місяців 2002 року склав 54,4 тис. грн. Чистий прибуток компанії на 01.10.2002 року становить 19,9 тис. грн. Дебіторська заборгованість компанії на 01.10.2002 року – 5434,0 тис. грн., кредиторська заборгованість компанії на 01.10.2002 року – 3729,3 тис. грн. у тому числі перед бюджетом – 8,7 тис. грн., до пенсійного фонду – 0,4 тис. грн., з оплати праці – 1,2 тис. грн.

За результатами роботи за 9 місяців 2002 року на дочірніх підприємствах компанії обсяги реалізації товарів (робіт, послуг) за останні 3 роки зменшилися майже у половини підприємств. Суттєвими прикладами є: ВАТ “Закордоненергокомплектбуд” (в 11 разів), ВАТ “Південенергобуд” (в 3 рази). На 01.10.02 збитково працювали 15 товариств. У 2002 році не працювали 5 підприємств у зв’язку з порушенням справ про банкрутство. Зокрема, ВАТ “Дністрогесбуд”, ВАТ “Кухарівський завод мінеральної вати та конструкцій”, ВАТ “Південелектромережбуд”, ВАТ

”Південенергомонтажізоляція”, ВАТ ”Есхарівський завод залізобетонних виробів та конструкцій”.

Фонд державного майна підтримує надані ДАК “Енергобуд” пропозиції щодо оптимізації структури статутного фонду компанії, зокрема в статутному фонді компанії пропонується пакети акцій ВАТ, які відповідають основним напрямкам та завданням холдингової компанії відповідно до її статуту (15 ВАТ) залишити, а всі інші – вилучити (15 ВАТ).

ДАХК “Енергобуд” запланована до приватизації в 2003 році.

ДАК “Укррудпром”

Метою створення та основними завданнями діяльності Компанії є здійснення структурної перебудови гірничорудної промисловості, підвищення рівня керованості підприємствами та організаціями, що належать до її сфери, забезпечення залізорудною сировиною і флюсами металургійних підприємств України та поставок на експорт, залучення інвестицій, отримання прибутку за рахунок виробничої та підприємницької діяльності.

Стратегія діяльності та розвитку компанії визначена такими документами:

- Національною програмою розвитку гірничодобувних підприємств на період до 2010 року у складі гірничо-металургійного комплексу України, яку схвалено Урядовим комітетом;

- Програмою підвищення якості залізорудної сировини ”Створення і випробування ефективних технологій та обладнання для отримання високоякісних залізорудних концентратів і агломератів, що забезпечують енергозбереження та підвищення конкурентоспроможності залізорудної сировини на підприємствах гірничо-металургійного комплексу України”, яка затверджена Мінпромполітики 7 липня 2000 року;

- Концепцією реструктуризації гірничорудних підприємств Криворізького басейну з підземного видобутку залізної руди, затвердженою Мінпромполітики 30 травня 2000 року.

На виконання постанови Кабінету Міністрів України від 20.12.2000 № 1851 “Про заходи щодо підвищення ефективності управління корпоративними правами держави в Державній акціонерній компанії “Укррудпром” здійснено заходи щодо удосконалення структури компанії. На виконання постанови Кабінету Міністрів України від 01.03.02 № 231 “Про передачу в управління відкритому акціонерному товариству “Маріупольський металургійний комбінат імені Ілліча” 100 відсотків акцій ВАТ “Комсомольське рудоуправління” було вилучено із статутного фонду компанії та передано Фонду державного майна. Подальша оптимізація структури компанії можлива лише у випадку розгляду питання про приватизацію ДАК “Укррудпром”.

Компанія працює прибутково. Консолідований чистий прибуток Компанії, розрахований методом участі в капіталі, за 2001 рік становив 273900 тис. грн. (21200 тис. грн. збитків за 2000 рік). При цьому прибуток від списання податкової заборгованості підприємств Компанії склав 368500 тис. грн. Сума збитку за результатами діяльності компанії у 2001 році без урахування списання податкової заборгованості, становить 94600 тис. грн.

Враховуючи, що окремі підприємства Компанії отримали в 2001 р. чистий прибуток, без урахування списання податкової заборгованості, Компанія забезпечила нарахування та сплату дивідендів цими підприємствами в сумі 1680 тис. грн., в тому числі на пакети акцій які належать Компанії – 1036 тис. грн. Після вирахування податку на дивіденди ДАК “Укррудпром” отримала 725,3 тис. грн. дивідендів.

Відповідно до наказу Фонду державного майна України від 29.05.02 № 942, вищим органом ДАК “Укррудпром” було прийнято рішення про нарахування дивідендів на державний пакет акцій ДАК “Укррудпром” в розмірі 50% від отриманої суми дивідендів за 2001 рік, що становить 362,7 тис. грн. Зазначена сума дивідендів перерахована до Державного бюджету в повному обсязі.

На пакети акцій, які належать ДАК “Укррудпром”, будуть нараховані дивіденди за підсумками 2002 р. в сумі 2186,4 тис. грн. Після вирахування податку на дивіденди, компанія отримає 1530,4 тис. грн. дивідендів. Відповідно до наказу Фонду державного майна від 10.12.03 № 2168, яким встановлено плановий норматив відрахувань до фонду дивідендів в розмірі 35% від чистого прибутку компанії, за підсумками 2002 року передбачено спрямувати на виплату дивідендів на державний пакет акцій ДАК “Укррудпром” 35% від суми чистого прибутку власне компанії та отриманих дивідендів, що складе 675,3 тис. грн.

Фінансово-господарська діяльність ДАК “Укррудпром” була розглянута на засіданні робочої групи з опрацювання питань щодо подальшого функціонування акціонерних та холдингових компаній (протокол від 14.09.2000 №4). Враховуючи позитивні результати діяльності компанії з моменту її створення, робочою групою зроблено такий загальний висновок визнати доцільним подальше функціонування ДАК “Укррудпром”, визначивши основними критеріями її діяльності збільшення прибутковості дочірніх підприємств, збереження робочих місць та виробничого потенціалу Криворізького залізрудного басейну шляхом структурної перебудови і технологічного оновлення гірничо-видобувної галузі і, як наслідок, поповнення державного бюджету за рахунок збільшення надходжень від податків та нарахування дивідендів.

Питання про приватизацію ДАК “Укррудпром” доцільно розглянути після прийняття та запровадження нової редакції Кодексу України “Про надра”, Законів України “Про внесення змін і доповнень до Земельного кодексу України”, “Про відчуження земельних ділянок права приватної власності”, “Про оренду землі”, які мають визначити не врегульовані діючим законодавством питання експлуатації родовищ та ліквідації наслідків роботи гірничорудних підприємств. Умови та порядок приватизації Компанії повинні бути визначені в окремому Законі України “Про особливості приватизації ДАК “Укррудпром”, який забезпечив би умови для впровадження у життя концептуальної стратегії розвитку гірничорудного комплексу Кривбасу та достатній контроль з боку держави за цими процесами.

Компанія запланована до приватизації в 2003 році.

ДАХК “Каскад”

Компанія створена з метою забезпечення ефективного функціонування та розвитку єдиного науково-технічного і виробничого комплексу для розроблення, виробництва та впровадження спеціальних систем зв'язку для Адміністрації Президента, Верховної Ради, Кабінету Міністрів України та силових структур, а також недержавних підприємств і організацій; створення конкурентоздатної наукомісткої продукції; рентабельної науково-виробничої та фінансової структури.

На сьогодні головним завданням ДАХК “Каскад” є розвиток нових ринкових відносин між підприємствами, які входять до її складу, потенційними замовниками та інвесторами, створення сприятливих умов для залучення інвестицій, що дає можливість оживити інноваційну діяльність та реалізувати масштабні науково-технічні програми, які б дали можливість компанії вийти на рівень рентабельної господарської діяльності.

Розробка та впровадження нових видів продукції на підприємствах ДАХК “Каскад” планується з огляду на структуру виробничих потужностей та технологічних особливостей підприємств Компанії, маючи на меті завантаження в першу чергу механічного виробництва, потужностей для виготовлення нестандартного устаткування, виконання робіт по створенню систем зв'язку та інформатики, що відповідають найновішим досягненням науково-технічного прогресу та найсучасніших інформаційних технологій.

Компанія конкурентоздатна і працює прибутково. За результатами діяльності за 2001 рік компанія виконала обсяг робіт на суму 10811 тис. грн., прибуток склав 1274 тис. грн. У 2002 році компанія працює ефективно, фінансовий стан стабільний, заборгованості перед бюджетом та позабюджетними фондами не має.

Компанія забезпечила себе обсягами робіт на перспективу. Тільки по створенню інформаційно-аналітичної системи податкової міліції України укладається договір на загальну суму 40 млн. грн. Це дозволить задіяти виробничий потенціал ВАТ ОКБ “Південь” для створення прикладних програм та автоматизованих робочих місць, а також ВАТ “НВП “Каскад” для виконання монтажних та налагоджувальних робіт на 3-4 роки.

Станом на 01.10.02, дебіторська заборгованість компанії становить 2147 тис. грн., кредиторська – 2029 тис. грн., у тому числі по розрахунках з бюджетом – 80 тис. грн., із заробітної плати – 103 тис. грн. Простроченої заборгованості компанія не має.

З метою збереження профілю акціонерних товариств, що входять до складу ДАХК “Каскад”, та враховуючи важливість обсягів робіт, які виконує компанія на замовлення держави, на сьогодні приватизація компанії недоцільна.

ДАК “Україна туристична”

Виробнича та організаційна структура компанії на сьогодні цілком відповідають визначеним її статутними документами напрямкам роботи. Державною туристичною адміністрацією України разом з ДАК “Україна

туристична” проведено відповідну роботу щодо визначення основних цілей та завдань діяльності компанії, її стратегічних планів.

Так, у 2002 році згідно із затвердженим Фондом державного майна України фінансовим планом зусилля компанії були спрямовані на нарощування обсягів надання підприємствами туристичних послуг, розширення їх асортименту, розширення виробництва інформаційно-рекламної продукції, зміцнення матеріальної бази підприємств, виконання ними договірних зобов'язань та пошуку шляхів скорочення у статутному фонді компанії частки, яка припадає на вартість об'єктів незавершеного будівництва (понад 84%). Зазначений план виконано повністю.

За оперативними даними, у 2002 році підприємствами компанії було надано туристичних послуг понад 100 тис. туристів, у тому числі більше 30 тис. іноземних. Порівняно з відповідним періодом минулого року зросла чисельність громадян України, охоплених послугами внутрішнього туризму та екскурсійною діяльністю підприємств компанії. Це сприяло нарощуванню кількості робочих місць та підвищенню рівня зайнятості населення, насамперед у таких галузях господарства, як транспорт, сфера послуг, сільське господарство.

На рекламні цілі спрямовано понад 800 тис. гривень. Зроблено фільм для потенційних відвідувачів України із Швеції, виготовлено тематичні каталоги: Польща-Україна, Швеція-Україна, Німеччина-Україна.

За дорученням Державної туристичної адміністрації України Компанія організовувала участь національних туристичних фірм у міжнародних туристичних ярмарках та біржах, що відбулися в містах: Берліні (Німеччина), Гетеборзі (Швеція), Москві і Пермі (Росія), Варшаві (Польща), а також в Одесі, Ялті, Києві (двічі). На національному стенді, організатором якого виступала Компанія, були представлені та брали участь у виставкових заходах (семінарах, прес-конференціях, тощо) майже 30 туристичних фірм України.

Підприємства Компанії за 2002 рік очікують отримати майже 63 млн. гривень доходу. До бюджетів усіх рівнів має бути перераховано 16 млн. грн. податків і обов'язкових платежів та 25 тис. грн. дивідендів, отриманих за 2001 рік. У поточному році ВАТ “Чорноморський регіональний центр туризму” ліквідував залишок заборгованості минулих років із заробітної плати. Компанія контролює хід погашення кредитів, отриманих ВАТ “ТК “Пролісок” та ВАТ “ГК “Братислава” від Київської міської держадміністрації для виконання комплексу робіт з реконструкції та капітального ремонту матеріальної бази. Підприємства компанії не мають простроченої дебіторської та кредиторської заборгованості, з оплати комунальних послуг та за енергоносії.

На виконання розпорядження Кабінету Міністрів України від 16.11.02 № 651-р “Деякі питання ДАК “Україна туристична” Фонд державного майна вилучив із статутного фонду компанії пакети акцій ВАТ “Автопідприємство по іноземному туризму в м. Києві” (у розмірі 0,34%) та ВАТ “Туристичний комплекс “Запоріжжя” (у розмірі 3,21%) з метою їх приватизації.

ДАК “Національна мережа аукціонних центрів”

1. Основними напрямками діяльності компанії є:

- ◆ надання інформаційних послуг, у т.ч. створення інформаційних систем, формування та супроводження інформаційних баз даних, підготовка інформації щодо платоспроможності комерційних структур;
- ◆ надання консалтингових послуг;
- ◆ продаж рухомого та нерухомого майна, в т.ч. майна збройних сил;
- ◆ впровадження інтернет-технологій у практику аукціонної діяльності;
- ◆ створення, відповідно до постанови КМУ від 03.07.2000 №1055, галузевого державного архіву фінансових посередників Фонду.

Компанія має збитки. Зазначені валові збитки за 2001 рік у сумі 1063,6 тис. грн. отримані внаслідок:

- недофінансування Фондом робіт з проведення спеціалізованих аукціонів у сумі 2388,6 тис.грн. згідно з договором № 1182;
- кредиторської заборгованості з отриманих від Фонду авансів.

При цьому слід зазначити, що загальне зменшення доходу компанії у 2001 році порівняно з 2000 роком на 11,2% (1071,1 тис. грн.) зумовлене такими чинниками:

- зменшенням надходжень від Фонду на 27,7% (– 1999,4 тис.грн.);
- збільшенням доходів від комерційної діяльності на 40,4% (+ 928,3 тис.грн.).

Зміна джерел надходження в цілому по ДАК “НМАЦ” у 2001 році порівняно з минулим роком свідчить про активізацію роботи компанії по комерційних напрямках, розширенням обсягів продажу послуг та ринків збуту.

Валовий збиток за 9 місяців 2002 року становить 355,0 тис. грн., очікується прогнозний чистий прибуток у сумі 969,0 тис. грн. на кінець звітного року. У цілому по компанії спостерігається стабільна тенденція до зростання частки комерційних доходів:

- ◆ 9 місяців 2001 р. – 25% (1303,8 тис. грн.);
- ◆ 9 місяців 2002 р. – 34% (2035,6 тис. грн.).

Компанія єдина в Україні багатопрофільна державна позавідомча структура, яка має розгалужену систему регіональних структурних одиниць, здатних якісно виконувати державні завдання, пов’язані з роздержавленням майна, організацією реалізації державного майна, супроводженням процесів продажу звітно-обліковим забезпеченням.

Ліквідація ДАК “НМАЦ” або її приватизація, виходячи з державних позицій, недоцільна.

ДАК “Хліб України”

ДАК “Хліб України” знаходиться в стані досудової санації. З метою підвищення ефективності діяльності ДАК “Хліб України” та на виконання розпорядження Кабінету Міністрів України від 18.12.01 № 588-р “Про проведення досудової санації ДАК “Хліб України”, робочою групою було розроблено план досудової санації компанії, яким передбачені заходи щодо

відновлення платоспроможності компанії. Цей план погодили Міністерство аграрної політики, Міністерство економіки та з питань європейської інтеграції, Міністерство фінансів, Міністерство юстиції та Фонд державного майна.

Згідно з розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17.08.02 №449-р “Про заходи з фінансового оздоровлення ДАК “Хліб України” схвалено основні напрями покращення фінансового стану компанії, які внесені в план досудової санації.

Крім того, на виконання п. 5 розпорядження Кабінету Міністрів України від 25.10.02 № 604-р “Про реструктуризацію ДАК “Хліб України” Фондом державного майна були розглянуті та погоджені (без зауважень) матеріали ДАК “Хліб України” щодо скасування розпорядження Кабінету Міністрів України від 28.10.02 №1174-р. Але питання залишилося невирішеним у зв'язку з наданими Міністерством фінансів, Міністерством економіки та з питань європейської інтеграції і Державним комітетом України з державного матеріального резерву зауважень, які стосуються більш детального обґрунтування необхідності залишення у складі ДАК “Хліб України” підприємств, наведених в розпорядженні № 1174-р, а також внесення змін до проекту розпорядження, розробленого акціонерною компанією.

Характеристика фінансового стану Компанії у 2001 році у порівнянні з 2000 роком має тенденцію до зменшення валового доходу з 89000 до 26000 тис. грн., валовий збиток становить 700 тис. грн., відповідно дебіторська заборгованість становить 507000 тис. грн. і 433000 тис. грн., кредиторська - 874000 тис. грн. і 730000 тис. грн.

За результатами господарської діяльності компанії за 9 місяців 2002 року валовий дохід компанії склав 11400 тис. грн., валовий дохід підприємств у складі компанії – 480000 тис. грн. Валовий прибуток компанії за 9 місяців 2002 року склав – 700,0 тис. грн., валовий прибуток підприємств у складі компанії – 56000 тис. грн. На 01.10.02 збитки компанії склали 14100,0 тис. грн., чистий прибуток підприємств у складі компанії на 01.10.02 - 1500 тис. грн. Дебіторська заборгованість компанії на 01.10.2002 року – 402000,0 тис. грн., підприємств у складі компанії – 296000 тис. грн. Кредиторська заборгованість компанії на 01.10.02 – 631000 тис. грн. в тому числі перед бюджетом – 57200,0 тис. грн., кредиторська заборгованість підприємств у складі компанії – 487000 тис. грн., у тому числі перед бюджетом 24000 тис. грн.

На сьогодні залишається головним питання реструктуризація кредиторської та дебіторської заборгованості компанії шляхом удосконалення її організаційної структури.

ЗАТ “Кредитно-гарантійна установа”

На виконання Указу Президента України від 2 грудня 2002 року № 1115 “Про скасування Указу Президента України від 20 травня 1999 року № 540” Фонд державного майна, як акціонер, що володіє пакетом акцій у розмірі 92,27% статутного фонду ЗАТ “Кредитно-гарантійна установа”, звернувся до в.о. голови правління ЗАТ “Кредитно-гарантійна установа” Попова О.І. з

вимогою скликати позачергові загальні збори акціонерів товариства з обов'язковим включенням до порядку денного таких питань:

1. Прийняття рішення про ліквідацію ЗАТ “Кредитно-гарантійна установа”.

2. Затвердження складу ліквідаційної комісії.

За інформацією, наданою ЗАТ “Кредитно-гарантійна установа” на засіданні спостережної ради, яке відбулося 20.12.02 прийнято рішення скликати 28 лютого 2003 року загальні збори акціонерів ЗАТ “Кредитно-гарантійна установа”.

Одночасно Фонд підготував та підписав, зі свого боку акти приймання-передачі пакетів акцій, які вилучаються із статутного фонду ЗАТ “Кредитно-гарантійна установа” і повертаються у державну власність, і рекомендованим листом від 26.12.02 № 10-17-15827 направив до ЗАТ “Кредитно-гарантійна установа” для їх підписання. На сьогодні всі 7 пакетів акцій повернуто до Фонду державного майна.

Оскільки ХК “Луганськтепловоз” знаходиться в процесі приватизації, ВАТ “ХК “Краян” – в стані завершення санації, то розроблення стратегічних планів діяльності, оптимізації виробничої та організаційної структури стосовно них не здійснювалося.

За попередніми даними про діяльності компаній у 2002 році, із 27 компаній, які ведуть господарську діяльність і надають звіти до Фонду державного майна, 18 компаній матимуть прибутки, 7 – збитки, стосовно ДАХК “Чорноморський суднобудівний завод”, який має збитки, Фондом державного майна прийнято рішення про приватизацію (наказ Фонду від 21.01.01 № 88), стосовно НАК “Нафтогаз України” попередніх даних не має.

Фонд державного майна направив листи компаніям щодо внесення відповідних змін до статутних документів з вимогою викласти додаткові пункти в статуті в такій редакції: “державні пакети акцій відкритих акціонерних товариств та державне майно, які були передані до статутного фонду компанії, не можуть бути відчужені (продані) або перебувати в заставі без рішення засновника”.

На сьогодні десять компаній, які знаходяться в управлінні Фонду державного майна, а саме: ДАХК “Дніпровський машинобудівний завод”, ДАХК “Енергобуд”, ДАХК “Укрпапірпром”, ДАК “Укррудпром”, ДАХК “Каскад”, ХК “Укрпромавтошиноремонт”, ХК “Краян”, ДАК “Україна туристична”, ЗАТ “Кредитно-гарантійна установа”, ХК “Луганськтепловоз”, внесли зміни до статуту компаній та здійснили їх державну реєстрацію.

Стосовно ДАК “Хліб України” Фонд державного майна, як єдиний акціонер, підготував проект постанови Кабінету Міністрів України щодо внесення змін до статуту компанії і надіслав його на розгляд та погодження заінтересованим органам центральної виконавчої влади. На сьогодні такі зміни до статуту компанії не внесені.

АХК “Укрнафтопродукт”, на вимогу Фонду державного майна (листи від 08.05.01 № 10-17-5702 і від 12.04.02 № 10-17-5322), відмовилась вносити

зміни до статуту Компанії (листи АХК “Укрнафтопродукт” від 17.05.01 №13/2-5-81 і від 30.04.02 № 13/2-38) .

ДАК “Національна мережа аукціонних центрів” внесла зміни до статуту Компанії в частині обмеження відчуження державного майна, переданого для формування її статутного фонду. Фонд державного майна затвердив Положення про порядок використання державного майна, яке передано до статутного фонду компанії.

Листом від 02.12.02 № 10-17-14786 **Фонд зобов’язав голів правлінь холдингових та державних акціонерних компаній, функції з управління корпоративними правами яких здійснює Фонд, забезпечити складання та надання річних фінансових планів на 2003 рік.**

На сьогодні Фонд затвердив фінансові плани **8** компаній, і погодив фінансові плани ще **4** компаній, **1** компанія знаходиться у стані ліквідації.

Одночасно зазначаємо, що Фонд довів керівництву компаній нормативи планового розподілу прибутку на 2002 рік в частині нарахування дивідендів на державну частку та спрямування частини прибутку на інвестиційну діяльність.

Фонд державного майна зобов’язав компанії надати інформацію щодо проведення аудиторської перевірки фінансово-господарської діяльності за підсумками 2001 року.

За наданою інформацією, в основному всі компанії здійснюють щорічну аудиторську перевірку. Оприлюднення річної фінансової звітності здійснюється шляхом її опублікування в щоденному офіційному виданні Держаної комісії з цінних паперів та фондового ринку “Вісник. Цінні папери” відповідно до п.3 ст.14 Закону України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність” від 16.07.99 та п.1.7 “Положення про надання регулярної інформації відкритими акціонерними товариствами та підприємствами-емітентами облігацій”.

Фонд державного майна видав наказ від 17.05.02 № 853 про створення комісії з атестації керівників холдингових та державних акціонерних компаній, функції з управління корпоративними правами яких здійснює Фонд. Цим наказом затверджено склад атестаційної комісії та графік атестації голів правлінь.

На підставі зазначеного наказу була проведена атестація керівників холдингових та державних акціонерних компаній, з якими Фондом укладені контракти, а саме: ДАК “Україна туристична”, ХК “Краян”, ДАХК “Дніпровський машинобудівний завод”, ДАХК “Енергобуд”, ХК “Укрпромавтошиноремонт”, ДАХК “Каскад”.

За результатами атестації підготовлено відповідні протоколи від 24.05.02, 28.05.02, 30.05.02 та оформлено атестаційні листи кожного з керівників, що атестувалися.

Атестаційна комісія визнала діяльність голів правлінь вищезазначених компаній задовільною, керівників визнано такими, що відповідають займаним посадам.

Фонд державного майна надіслав до холдингових та державних акціонерних компаній листи щодо надання пропозицій стосовно оновлених складів спостережних рад компаній (лист від 20.05.02 №10-17-6659).

Холдингові та державні акціонерні компанії надали до Фонду оновлений персональний склад спостережних рад компаній.

Частково оновили склад спостережних рад холдингові та державні акціонерні компанії, засновником яких є Фонд, а саме: ХК "Краян", АХК "Укрнафтопродукт", ДАК "Українські поліметали", ДАК "Національна мережа аукціонних центрів", ЗАТ "Кредитно-гарантійна установа", ДАХК "Каскад", ХК "Луганськтепловоз", ДАХК "Енергобуд". На сьогодні ведеться робота по оновленню спостережної ради ДАХК "Дніпровський машинобудівний завод".

На виконання доручення Кабінету Міністрів України від 11 січня 2002 року ДАХК "Укрпапірпром" надала пропозиції до Кабінету Міністрів України щодо нового складу спостережної ради компанії. На сьогодні склад компанії не оновлено.

Оновили склад спостережних рад такі компанії : ДАК "Укрресурси", ДАХК "Чорноморський суднобудівний завод", ХК "Укркомунмаш", ВАТ "Лізингова компанія "Украгроماشінвест", ДАК "Титан".

За наданою інформацією ХК та ДАК, всі інші компанії персональний склад спостережних рад не оновлювали.

7.3. Фінансово-економічний аналіз діяльності ВАТ, функції з управління ДКП яких виконують органи приватизації

Фінансово-економічний аналіз діяльності ВАТ, функції з управління державними корпоративними правами яких виконують органи приватизації (центральный апарат та регіональні відділення Фонду державного майна), центральні та місцеві органи виконавчої влади, а також прогностичні дані на кінець 2002 року наведені у **додатках 7.5-7.6.**

У 2001 році відповідно до Закону України "Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетом та державними цільовими фондами" підприємствам списано заборгованість перед бюджетом та державними цільовими фондами. Сума списаної заборгованості збільшила відповідно доходи та прибуток підприємств. **Товариствам, у статутних фондах яких є державна частка, списано 2140,8 млн. грн. Загальний чистий збиток, без урахування зазначеного списання, склав у 2001 році 1851,5 млн. грн.**

За прогностичними даними 2002 року очікується зменшення загального обсягу простроченої дебіторської та кредиторської заборгованостей. При цьому така тенденція не простежується щодо простроченої кредиторської заборгованості до бюджету, з соціального та пенсійного страхування за результатами діяльності ВАТ, повноваження з управління державними пакетами акцій яких виконують центральні та місцеві органи виконавчої влади. Більш позитивні результати діяльності відкритих акціонерних

товариств були досягнуті органами приватизації внаслідок управління державними пакетами акцій цих товариств.

За станом на 01.11.02, **недержавними уповноваженими особами**, що діють на підставі договорів доручення з Фондом державного майна України, здійснюються заходи щодо управління належними державі корпоративними правами в статутних фондах **6** відкритих акціонерних товариств. З них **5** пакетів акцій, що передано в управління, перевищують 50%:

1. ВАТ “Комсомольське рудоуправління” – 100%
2. ВАТ “Авіакомпанія “Дніпроавіа” – 100%,
3. ВАТ “Дніпровський металургійний комбінат ім. Дзержинського” – 98,8%,
4. ВАТ “Луганські акумулятори” – 50% + 1 акція,
5. ВАТ “Нікопольський завод феросплавів” – 50% + 1 акція.

Шостий пакет акцій становить 26,09% статутного фонду ВАТ “Нафтохімік Прикарпаття”.

З наведених відкритих акціонерних товариств протягом I-III кварталів в стані судової процедури банкрутства та санації знаходились 2:

1. ВАТ “Луганські акумулятори” (процедура санації ініційована Правлінням ВАТ та Луганською обласною державною адміністрацією за погодженням із Фондом державного майна України з метою залучення на підприємство стратегічного інвестора та відновлення платоспроможності підприємства).

2. ВАТ “Комсомольське рудоуправління” (Справу про банкрутство припинено Постановою Вищого господарського суду України від 08.10.02 в результаті спільних заходів Фонду державного майна України, уповноваженої особи та керівництва ВАТ на виконання доручення Кабінету Міністрів України від 16 липня 2002 року № 7329/52 щодо надання підтримки в розв’язанні ситуації, що склалася на ВАТ “Комсомольське рудоуправління”, доручення Кабінету Міністрів України від 03 липня 2002 року інд. № 21 7264/83 щодо вжиття вичерпних заходів з метою захисту інтересів держави як акціонера ВАТ “Комсомольське рудоуправління” та доручення Секретаріату Кабінету Міністрів України від 04 липня 2002 року щодо розгляду звернення профспілкового комітету ВАТ “Комсомольське рудоуправління” до Прем’єр-Міністра України А. Кінаха).

Що стосується виконання уповноваженими особами завдань з управління ДКП, слід навести такі дані (таблиці 7.1-7-5):

Таблиця 7.1

ВАТ “Комсомольське рудоуправління” Код ЄДРПОУ 191827							
№	Найменування основних показників	Один. виміру	Завдання на 2002 р.	Факт на 01.04.02	% виконання	Факт на 01.07.02	% виконання
Досягнути таких показників:							
1	Чистий дохід (виручка) від реалізації	млн грн.	82,1	16,0	19%	34,6	42%
2	Валовий прибуток	млн грн.	5,4	4,5	83%	11,0	204%
3	Чистий прибуток	млн грн.	-3,5	0,5	виконано	-3,0	86%

4	Рентабельність виробництва реалізованої продукції	%	7,0	38,8	виконано	46,8	виконано
5	Середньооблікова чисельність працівників	чол.	3 800	3 414	90%	3 373	89%
6	Середня заробітна плата	грн.	350,0	1 099,0	314%	2 340,1	669%
Забезпечити такий розподіл прибутку:							
<i>Валовий прибуток:</i>							
	Витрати на утримання соціальної сфери та матеріальне заохочення	тис. грн.	8 651,0	н/д		н/д	
	Податок на прибуток	тис. грн.	200,0	368,0	184%	1 368,0	
<i>Чистий прибуток:</i>							
	Резервний фонд	тис. грн.	-	За результатами року			
	Фонд виплати дивідендів	тис. грн.	-				

Таблиця 7.2

ВАТ "Дніпроавіа" Код ЄДРПОУ 1130549								
№	Найменування основних показників	Один. виміру	Завдання на 2001 р.	Факт на 01.10.01	% виконання	Завдання на 2002 р.	Факт на 01.10.02	% виконання
Досягнути таких показників:								
1	Досягнути безбиткової господарської діяльності:							
	Збитки	тис.грн	0			0		
	Прибуток	тис.грн		1184,4	100%		4204,3	100%
Погасити та не допускати простроченої кредиторської заборгованості:								
2	з бюджетом	тис.грн.	0	0	100%	0	0	100%
	з Пенсійним фондом	тис.грн.	0	0	100%	0	0	100%
	З оплати праці	тис.грн.	0	0	100%	0	0	100%

Таблиця 7.3

ВАТ "Дніпровський металургійний комбінат ім. Дзержинського" Код ЄДРПОУ 5393043								
№	Найменування основних показників	Один. виміру	Завдання на 2001 р.	Факт на 01.10.01	% виконання	Завдання на 2002 р.	Факт на 01.10.02	% виконання
Досягнути таких показників:								
1	Обсяг виробництва:							
	чавун товарний (ливарний)	тис.тонн	200,0	н/д		200,0	н/д	
	прокат товарний	тис.тонн	2 070,0	н/д		2 200,0	н/д	
2	Обсяг реалізації (без врахування ПДВ)	млн.грн.	1 880,0	1 503,8	80%	1 985,0	1 667,5	84%
3	Обсяг балансового прибутку	млн.грн.	16,3	176,3	1082%	12,1	181,1	1497%
4	Чистий прибуток	млн.грн.	14,8	176,3	1191%	8,5	180,5	2123%
* - дані зі звіту уповноваженої особи								
Забезпечити розподіл прибутку після оподаткування:								
5	Резервний фонд	%	5			5		
6	Поповнення обігових коштів	%	5			5		
7	Погашення заборгованості по заробітній платі	%	40			40		
8	Погашення заборгованості перед бюджетом	%	35			35		
9	Фонд дивідендів	%	5			5		
Додаткові завдання:								
10	Поступово погашати прострочену заборгованість товариства:							
	до бюджету	тис.грн	0,0	0,0	100%	0,0	12 169,0	не виконано
	зі страхування	тис.грн	0,0	0,0	100%	0,0	0,0	100%
	по заробітній платі	тис.грн	0,0	0,0	100%	0,0	0,0	100%

Таблиця 7.4

ВАТ "Нікопольський завод феросплавів" Код ЄДРПОУ 186520							
№	Найменування основних показників	Один. виміру	Завдання на 2001р.	Факт на 01.10.01	% виконання	Факт на 01.01.02	% виконання
Досягнути таких показників:							
1	Обсяг реалізації товарної продукції (р.035 ф.2)	млн.грн.	853,6	1 263,0	148%	1 623,7	190%
2	Рентабельність виробництва ((р.1. ф.22 - р.6.3 ф.22) / р.40 ф.2)	%	12,3	н/д		7,4	не виконано

	((р.1, ф.22 - р.6.3 ф.22) / р.40 ф.2)						виконано
Додаткові завдання:							
3	Забезпечення витрат з чистого прибутку на виплату дивідендів	тис.грн.	15 000,0			19 748,0	132%
4	Забезпечити умови для недопущення заборгованості товариства:						
	з бюджетом	тис.грн.	0,0	0,0	100%	0,0	100%
	зі страхування	тис.грн.	0,0	0,0	100%	0,0	100%
	з оплати праці	тис.грн.	0,0	0,0	100%	0,0	100%
№	Найменування основних показників	Один. виміру	Завдання на 2002 р.	Факт на 01.10.02	% виконання		
Досягнути таких показників:							
1	Обсяг реалізації товарної продукції (р.035, ф.2)	млн.грн.	1 402,5	1 086,5	77%		
2	Рентабельність виробництва (р.050, ф.2 / р.040, ф.2)	%	9,5	25,4			
3	Балансовий прибуток (р.170, ф.2)	млн.грн.	25,6	45,8	179%		
4	Чистий прибуток (р.220, ф.2)	млн.грн.	17,9	29,5	165%		
5	Середньооблікова чисельність працівників (р.1040, ф.1-ПВ)	чол.	8 000	8 777	110%		
6	Середня заробітна плата (р.4010, ф.1-ПВ / р.1040, ф.1-ПВ)	грн.	800,0	7 156,9	895%		
7	Розподіл чистого прибутку			Результатами року			
	резервний фонд	тис.грн.	896,0				
	фонд виплати дивідендів	тис.грн.	17 000,0				
	поповнення обігових коштів та на інші цілі	тис.грн.	24,0				

Таблиця 7.5

ВАТ "Нафтохімік Прикарпаття" Код ЄДРПОУ 152230								
№	Найменування основних показників	Один. виміру	Завдання на 2001р.	Факт на 01.10.01	% виконання	Завдання на 2002 р.	Факт на 01.10.02	% виконання
Досягнути таких показників:								
1	Виручка від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	тис.грн.	172 228	166 768,4	97%	175 673	229 470,3	181%
2	Чистий прибуток	тис.грн.	11 721	1 938,6	17%	11 955	674,0	6%
Додаткові завдання:								
3	Сприяти погашенню та недопущенню в майбутньому заборгованості	тис.грн.	0,0	0,0	100%	0,0	0	100%

	Товариства, в першу чергу по платежах до бюджету							
Забезпечити розподіл чистого прибутку:								
4	фонд розвитку виробництва	тис.грн.	6 208,0			6 336,0	За результатами року	
5	фонд виплати дивідендів	тис.грн.	3 740,0			3 825,0		
6	поповнення обігових коштів	тис.грн.	177,0			1,7		
7	фонд соціального розвитку	тис.грн.	798,0			8,1		
8	фонд утримання об'єктів соціальної сфери	тис.грн.	798,0			8,1		

Загалом за результатами аналізу виконання уповноваженими особами завдань з управління державними корпоративними правами за 10 місяців 2002 року в порівнянні з аналогічним періодом 2001 року слід зробити висновок, що спостерігається тенденція до покращання дотримання комерційними структурами, уповноваженими управляти належними державі пакетами акцій ВАТ. Остаточні висновки можна буде зробити, проаналізувавши річну звітність уповноважених осіб, виходячи з сезонних характеристик виробництва та нарахування дивідендів на державну частку за результатами фінансового року.

Станом на початок 2003 року Фондом було проведено аналіз технічного стану та ефективності використання основних засобів підприємств, які знаходяться в стадії приватизації (таблиці 7.6-7.7).

Таблиця 7.6

Показники зношення основних засобів та фондівіддачі по ВАТ, в статутних фондах яких є державний пакет акцій в розрізі ДКП за 2001-2002 роки

Розмір ДКП	Коефіцієнт зношення		Фондовіддача	
	01.01.02	01.01.03	01.01.02	01.01.03
менше 25%	53,3%	54,8%	0,89	0,86
від 25 до 50%	54,8%	58,0%	1,32	1,40
більше 50%	55,6%	60,8%	1,21	1,16

Таблиця 7.7

Показники зношення основних засобів та фондівіддачі по ВАТ, в статутних фондах яких є державний пакет акцій, у розрізі галузей за 2001-2002 роки

Назва галузі	Коефіцієнт зношення		Фондовіддача	
	01.01.02	01.01.03	01.01.02	01.01.03
Чорна металургія	60,0%	61,6%	2,05	2,21

Хімічна і нафтохімічна промисловість	56,1%	57,2%	0,44	0,40
Харчова промисловість	54,6%	56,8%	1,04	0,73
Транспорт і зв'язок	47,9%	49,1%	0,80	0,80
Торгівля і громадське харчування	48,4%	51,0%	0,61	0,41
Сільське господарство	51,4%	52,6%	0,20	0,24
Рибне господарство	52,0%	53,4%	0,15	0,16
Промисловість будівельних матеріалів	56,3%	57,4%	0,33	0,53
Нафто-газова промисловість	52,7%	53,9%	1,20	0,91
Мукомольно-круп'яна і комбікормова промисловість	43,5%	45,1%	0,84	0,54
Медична промисловість	80,9%	82,0%	1,03	0,79
Машинобудування і металообробка	54,9%	56,8%	0,41	0,52
Матеріально-технічне постачання і збут	54,4%	53,8%	2,40	2,48
Легка промисловість	54,5%	55,9%	0,15	0,19
Кольорова металургія	51,3%	55,5%	2,42	2,60
Інші промислові виробництва	49,5%	49,7%	0,32	0,48
Заготовки	59,7%	61,5%	0,55	0,69
Електроенергетика	58,2%	65,6%	1,76	1,57
Деревообробна і целюлозно-паперова промисловість	59,6%	60,6%	0,34	0,44
Вугільна промисловість	28,7%	31,4%	0,67	0,88
Будівництво	52,6%	53,8%	1,28	0,55
Інші галузі	42,6%	43,5%	0,96	1,07

Узагальнений коефіцієнт зношення, який характеризує технічний стан основних засобів показав, що основні засоби всіх досліджених підприємств зношені більш як на 50 відсотків. Незадовільний технічний стан основних засобів спостерігається на підприємствах таких галузей, як медична промисловість (82%), чорна металургія (62%), електроенергетика (66%). Через складний фінансовий стан, нестачу обігових коштів та поточну неплатоспроможність на підприємствах майже не проводиться оновлення основних засобів. На підприємствах, державна частка в статутних фондах яких більш як 50%, станом на 01.01.03, в порівнянні з відповідним періодом минулого року збільшилась вартість основних засобів, що свідчить про оновлення основних засобів на цих підприємствах.

Аналіз фондівіддачі по підприємствах, які досліджуються, показав, що **ефективніше використовувалися основні засоби станом на 01.01.03 в порівнянні з аналогічним періодом минулого року на підприємствах, державна частка в статутних фондах яких становить від 25 до 50%.**

Ефективне використання основних засобів спостерігається на підприємствах чорної та кольорової металургії, матеріально-технічного постачання та збуту.

Враховуючи зношеність основних фондів, екологічні та соціальні проблеми, в Україні запроваджено програми підтримки основних галузей, які спрямовані на створення сприятливих умов для ефективного використання виробничого, науково-технічного та експортного потенціалу галузей. Так, для підтримки металургії, яка є основним джерелом валютних надходжень, було проведено економічний експеримент. Проведення цього експерименту та збільшення попиту на зовнішньому ринку металу супроводжувалося у 2000-2001 роках суттєвим збільшенням обсягів виробництва у металургійній галузі, що свідчить про ефективне використання основних засобів.

З метою стимулювання економічного розвитку акціонерних товариств, відповідно до Концепції корпоративно-дивідендної політики держави, Фондом державного майна, за поданням органу управління державними корпоративними правами, можуть прийматися рішення щодо зменшення нормативу відрахувань до фонду дивідендів у разі:

- залучення підприємствами 100% амортизаційних відрахувань, як джерела відтворення основних виробничих фондів, на модернізацію морально застарілого обладнання;
- застосування прискореної амортизації основних фондів;
- раціонального використання капітальних вкладень, зменшення вартості і скорочення термінів капітального будівництва, своєчасне введення в дію виробничих потужностей.

Крім того, Фондом внесено пропозицію застосовувати механізм залучення частини прибутку державних підприємств до державного бюджету шляхом видання окремих наказів керівниками відповідних органів управління (лист ФДМУ на адресу Мінфіну від 09.01.2003 р. № 10-17-197).

На сьогоднішній день існує гостра проблема моніторингу фінансово-господарської діяльності підприємств, який охоплює передприватизаційний та післяприватизаційний етапи їх розвитку. Належність підприємств до сфери управління Фонду визначається з дати прийняття рішення про приватизацію державного підприємства і закінчується після реалізації державного пакета акцій, тобто після приватизації. Таким чином, підприємства знаходяться у сфері управління Фонду тільки *обмежений час* і Фонд як орган управління отримує фінансову звітність для проведення аналізу фінансово-господарської діяльності тільки в період проходження підприємствами процесу приватизації.

У передприватизаційний етап органами управління державними підприємствами є галузеві міністерства, де акумулюється інформація про діяльність державних підприємств.

Після закінчення процесу приватизації Фонд не є акціонером господарських товариств та їх органом управління і не має *законодавчих* повноважень отримувати звітність таких товариств відповідно до ст. 10 Закону України “Про господарські товариства” та постанови Кабінету Міністрів України від 28.02.2000 № 419 “Про затвердження Порядку подання

фінансової звітності”. Функцію збору та обробки інформації про діяльність зазначених товариств здійснює Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку.

Враховуючи вищевикладене та розпорошеність підпорядкування підприємств на передприватизаційному та післяприватизаційному етапах, проведення ґрунтовного моніторингу приватизованих підприємств до приватизації та після приватизації є проблематичним, і Фонд не має відповідних повноважень, закріплених на законодавчому та нормативному рівні.

Єдиним органом виконавчої влади, до якого постійно надходить інформація про діяльність всіх підприємств, є Державний комітет статистики, за яким законодавчо закріплена функція збору та обробки інформації про діяльність підприємств.

Отже, вважаємо, що для запровадження постійного моніторингу діяльності приватизованих підприємств до приватизації та після приватизації, необхідно створити, перш за все, дієвий системний механізм обміну інформацією між органами виконавчої влади, уповноваженими управляти державним майном, Державним комітетом статистики, Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку та Фондом державного майна.

Фондом було проведено аналіз (таблиця 7.8) кредиторської та дебіторської заборгованостей відкритих акціонерних товариств, в статутних фондах яких є державний пакет акцій, за останні 3 роки.

Таблиця 7.8

Дебіторська і кредиторська заборгованість ВАТ, в статутних фондах яких є державний пакет акцій, за 2000-2002 роки

Розмір ДКП	Дебіторська заборгованість, тис. грн.			Кредиторська заборгованість, тис. грн.		
	01.01.01	01.01.02	01.01.03	01.01.01	01.01.02	01.01.03
менше 25%	1 664 004,8	1 953 278,9	2 336 125,1	3 200 097,3	2 695 365,3	3 005 521,4
від 25 до 50%	4 159 419,2	5 324 301,1	4 925 560,7	6 654 012,4	7 446 690,0	7 737 942,4
більше 50%	16 094 602,8	14 000 441,4	14 948 457,9	25 409 797,2	23 234 618,3	24 423 285,4
Всього:	21 918 026,7	21 278 021,4	22 210 143,7	35 263 906,9	33 376 673,6	35 166 749,2

Станом на 01.01.03 дебіторська заборгованість ВАТ, в статутних фондах яких є державний пакет акцій, становить 22 210 143,7 тис. грн., яка порівняно зі станом на 01.01.02 зросла на 4,4%, 01.01.01 – на 1,3%.

В загальному обсязі дебіторської заборгованості 67% припадає на заборгованість ВАТ, в статутних фондах яких державний пакет акцій більше 50%, яка становить 14 948 457,9 тис. грн. У порівнянні зі станом на 01.01.01 її обсяги скоротилися на 7,1%, а зі станом на 01.01.02 – зросли на 6,8%.

Станом на 01.01.03 заборгованість ВАТ, розмір державних корпоративних прав яких від 25 до 50%, становить 4 925 560,7 тис. грн., що складає 22% від загального обсягу дебіторської заборгованості. У порівнянні

з початком 2002 року заборгованість вищезазначених товариств скоротилася на 7,5%, а з початком 2001 року – зросла на 18,4%.

Найменшу частку (11%) від загального обсягу складає заборгованість ВАТ, в статутних фондах яких державний пакет акцій менше 25%, яка на останню звітну дату становить 2 336 125,1 тис. грн. За останні 3 роки спостерігається значне зростання її обсягів. Заборгованість станом на 01.01.2003р. у порівнянні з початком 2002 року зросла на 152,2%, а з початком 2001 року – на 40,4%.

Станом на 01.01.03 кредиторська заборгованість ВАТ, в статутних фондах яких є державний пакет акцій, становить 35 166 749,2 тис. грн., яка порівняно зі станом на 01.01.02 зросла на 5,4%, а зі станом на 01.01.01 – зменшилася на 0,3%.

В загальному обсязі кредиторської заборгованості 69% припадає на заборгованість ВАТ, в статутних фондах яких державний пакет акцій більше 50%, яка становить 24 423 285,4 тис. грн. У порівнянні зі станом 01.01.01 її обсяги скоротилися на 3,9%, а зі станом на 01.01.02 – зросли на 3,6%.

Заборгованість ВАТ, розмір державних корпоративних прав яких від 25 до 50%, складає 22% від загального обсягу кредиторської заборгованості та на останню звітну дату становить 7 737 942,4 тис. грн. У порівнянні з початком 2002 року заборгованість вищезазначених товариств зросла на 3,9%, а з початком 2001 року – на 16,3%.

Найменшу частку (9%) від загального обсягу складає заборгованість ВАТ, в статутних фондах яких державний пакет акцій менше 25%, яка становить 3 005 521,4 тис. грн. Заборгованість станом на 01.01.03 у порівнянні з початком 2002 року зросла на 11,5%, а з початком 2001 року – скоротилася на 6,1%.

Аналіз кредиторської та дебіторської заборгованостей за останні 3 роки показав, що розміри кредиторської постійно перевищують розміри дебіторської заборгованості (в середньому у 1,6 рази).

Таблиця 7.9

Відношення кредиторської заборгованості до дебіторської за 3 роки

Розмір ДКП	Відношення кредиторської заборгованості до дебіторської		
	01.01.01	01.01.02	01.01.03
менше 25%	1,92	1,38	1,29
від 25 до 50%	1,60	1,40	1,57
більше 50%	1,58	1,66	1,63
Всього:	1,61	1,57	1,58

7.4 Аналіз стану платежів до Державного бюджету та виконання плану перерахування дивідендів

Відповідно до постанов Кабінету Міністрів України Фонду були доведені щоквартальні завдання на 2002 рік по надходженню до Державного

бюджету податків, зборів (обов'язкових платежів) від підприємств, які належать до сфери управління Фонду державного майна і державна частка в статутних фондах яких більше 50%.

Таблиця 7.10

Платежі до Державного бюджету ВАТ, які належать до сфери управління Фонду державного майна і державна частка в статутних фондах яких більше 50%, за даними Державної податкової адміністрації України

Період	Обсяги перерахування коштів								Додатково (надходження по постановвах КМУ №1210, 1270)
	разом				погашення податкового боргу				
	завдання	факт	відхилення	відсоток виконання	завдання	факт	відхилення	відсоток виконання	
за I кв. 2002р.	61,5	60,0	-1,5	97,6	4,0	4,0	0,0	100,0	0,0
за II кв. 2002р.	76,0	99,1	23,1	130,3	8,0	16,0	8,0	199,6	2,6
за III кв. 2002р.	155,0	99,5	-55,5	64,2	20,0	18,1	-1,9	90,6	3,6
за IV кв. 2002р.	155,0	237,6	82,6	153,3	20,0	23,1	3,1	115,6	4,5
2002 рік	447,5	496,1	48,6	110,9	52,0	61,2	9,2	117,7	10,7

У I кварталі 2002 року перераховано платежів до Державного бюджету в розмірі **60,0 млн. грн.** (97,6%) при завданні **61,5 млн. грн.**, у тому числі погашено податкового боргу в сумі **4,0 млн. грн.**, завдання по погашенню якого виконано в повному обсязі.

У II кварталі 2002 року перераховано платежів до Державного бюджету в розмірі **99,1 млн. грн.** (130,3%) при завданні **76,0 млн. грн.**, у тому числі погашено податкового боргу в сумі **16,0 млн. грн.** (199,6%) при завданні **8 млн. грн.**

У III кварталі 2002 року перераховано платежів до Державного бюджету в розмірі **99,5 млн. грн.** (64,2%) при завданні **155,0 млн. грн.**, у тому числі погашено податкового боргу в сумі **18,1 млн. грн.** (90,6%) при завданні **20,0 млн. грн.**

У IV кварталі 2002 року перераховано платежів до Державного бюджету в розмірі **237,6 млн. грн.** (153,3%) при завданні **155,0 млн. грн.**, у тому числі погашено податкового боргу в сумі **23,1 млн. грн.** (115,6%) при завданні **20,0 млн. грн.**

Використовуючи державні корпоративні права, Фонд забезпечує своєчасні та повні розрахунки підприємств, що належать до сфери його управління, по податках, зборах та обов'язкових платежах, погашення податкового боргу та з оплати праці.

Протягом 2002 року вищезазначеними товариствами перераховано коштів до державного бюджету в розмірі 496,1 млн. грн. при завданні 447,5

млн. грн., у тому числі погашено податкового боргу в сумі 61,2 млн. грн. при завданні 52,0 млн. грн.

Слід зазначити, що завдання по надходженню платежів до державного бюджету у 2002 році виконано Фондом на 110,9%.

Відповідно до Указу Президента України від 7.05.01 р. №292/2001 “Про невідкладні заходи щодо прискорення погашення заборгованості із заробітної плати” Фондом здійснюються заходи по погашенню зазначеної заборгованості, станом на 24.12.02 у порівнянні з початком року заборгованість з оплати праці зменшилась на 32%.

Незважаючи на те, що Фондом було здійснено всі можливі заходи щодо контролю за виплатою простроченої заборгованості з оплати праці та графіків її погашення, невиконання вищезазначеного Указу Президента обумовлено низкою внутрішніх та зовнішніх причин. Неплатежі з боку покупців, в тому числі і держави, за виконані роботи, надані послуги не дають можливості оновлювати виробничу базу, що перешкоджає товариствам нарощувати обсяги виробництва та впроваджувати нове виробництво. Об’єкти соціальної сфери, що не передані місцевій владі, потребують значних коштів на утримання. Крім того, такі чинники, як нестабільне та недосконале податкове законодавство, несприятливе інвестиційне середовище, також негативно впливають на фінансовий стан товариств.

Зазначаємо, що відповідно до розрахунків прогнозних показників діяльності стратегічно важливих підприємств та підприємств-монополістів у 2002 році очікується зменшення збитків на 83% в порівнянні з минулим роком.

Виконання завдань по перерахуванню дивідендів

Відповідно до реєстру ВАТ, у статутних фондах яких є державні корпоративні права, до переліку підприємств, що мають стратегічне значення для економіки та безпеки держави або займають монопольне становище на загальнодержавному ринку товарів (робіт, послуг) належать 308 ВАТ. З них **на 139 ВАТ Фонд має вирішальний вплив на рішення, що приймаються органами управління товариств** (тобто державна частка у статутному фонді більше 50%). Основними показниками, що характеризують ефективність використання державних корпоративних прав є:

1. надходження до Державного бюджету дивідендів на державну частку;
2. забезпечення своєчасних та повних розрахунків підприємств, що належать до сфери управління Фонду, по податках, зборах та обов’язкових платежах до Державного бюджету України, погашення податкового боргу;
3. забезпечення погашення заборгованості із заробітної плати працівникам вищезазначених товариств.

Законом України “Про Державний бюджет України на 2002 рік” передбачалось планове завдання по надходженню дивідендів на акції господарських товариств, які є у державній власності, в сумі **438,9 млн. грн.** Але у зв’язку з тим, що за результатами роботи у 2001 році тільки **58 ВАТ** отримали прибуток, який може бути використаний для

нарахування дивідендів, прийнято рішення про нарахування дивідендів на державні корпоративні права на суму 265 млн. грн. Фактично станом на 01.01.03 до Державного бюджету надійшло 230 млн. грн., що становить 52% від планового завдання і 87% від нарахованих обсягів дивідендів. Динаміку надходження дивідендів до Державного бюджету у 1997-2002 роках наведено у додатку 7.7.

З метою удосконалення системи планування обсягів дивідендів та забезпечення надходження їх до Державного бюджету України у 2003 році, Фондом проведено роботу по розширенню кола платників дивідендів до держбюджету, а саме, **запроваджено практику планування завдань по нарахуванню та перерахуванню дивідендів підприємствами, які були корпоративізовані і державна частка акцій складає 100 відсотків.**

7.5. Удосконалення системи управління державними корпоративними правами та її нормативно-правової бази

Протягом року Фонд вживав заходів, направлених на удосконалення системи управління державними корпоративними правами, а також на забезпечення достатнього рівня менеджменту державними корпоративними правами.

На даний час Фондом розроблено єдину систему диференційованого підходу до управління державними корпоративними правами, яка включає в себе:

1. Впровадження системи запобігання банкрутства підприємств, що являють собою потенційну базу надходження коштів до Державного бюджету в процесі приватизації та підвищення інвестиційної привабливості підприємств, а саме:

– Формування бази даних, що ґрунтується на фінансово-економічному аналізі показників господарської діяльності стратегічно важливих підприємств України.

– Відстеження потенційного наближення фінансово-економічного стану цих підприємств до стану банкрутства та критеріїв відновлення їх інвестиційної привабливості.

– Виявлення комерційних структур, що мають потенційну зацікавленість в інвестуванні цих підприємств та запобіганню їх банкрутства шляхом впровадження програм відновлення їх платоспроможності та включення в ланцюги товаровиробництва і товарообігу в межах міждержавної та внутрішньодержавної економічної інтеграції.

– Проведення конкурсів для виявлення найбільш ефективного керуючого державними корпоративними правами, для здійснення даних, програм.

- Передача державних корпоративних прав у статутних фондах цих товариств переможцям відповідних конкурсів на термін, що дозволяє забезпечити відтворення ефективної виробничої діяльності підприємств та надходження до Державного бюджету коштів у рахунок дивідендів на

державну частку акцій від фінансових результатів діяльності цих підприємств.

– Ретельний щоквартальний аналіз виконання уповноваженими особами зобов'язань за договорами доручення на управління державними корпоративними правами цих підприємств.

– Динамічне коригування органом приватизації завдань уповноваженим особам на управління державними корпоративними правами.

2. Відстеження тенденцій покращання фінансово-економічного стану підприємств до стану прибуткової діяльності та критеріїв зростання їх інвестиційної привабливості. Виявлення комерційних структур, що мають потенційну зацікавленість в інвестуванні цих підприємств шляхом впровадження програм підвищення їх прибутковості, отримання та нарахування дивідендів на належну державі частку акцій, а також сплати концесійних платежів. Проведення концесійних конкурсів для виявлення найбільш ефективного та платоспроможного керуючого державними корпоративними правами для здійснення згаданих програм. Передача державних корпоративних прав у статутних фондах цих товариств переможцям концесійних конкурсів на термін, що дозволяє забезпечити ефективну виробничу діяльність підприємств та надходження до Державного бюджету коштів у рахунок дивідендів на державну частку акцій від фінансових результатів діяльності цих підприємств.

3. Застосування практики передачі в управління державних корпоративних прав інвестору при здійсненні процедури санації підприємств в ході впровадження справи про банкрутство. Розробка в цьому напрямку механізмів реалізації Закону України “Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом” сприятиме збереженню контролю держави за процесами реструктуризації товариств, погашенням заборгованості перед Бюджетом, позабюджетними фондами, по виплаті заробітної плати та виконанням інших боргових зобов'язань товариства. Взаємодія держави та інвестора (сторін договору доручення) надасть можливість здійснення ефективних заходів по відновленню платоспроможності підприємства-банкрута та збереження державної частки у статутному фонді товариства після успішного закінчення процедури санації.

4. Надання пропозицій з коригування положень діючого законодавства України у сфері управління корпоративними правами держави відповідно до практики ефективного розвитку виробництва на цих підприємствах. Плідна взаємодія Фонду державного майна України, обласних державних адміністрацій України, Кабінету Міністрів України, Адміністрації Президента України, а також міністерств та державних комітетів України у формуванні законодавчого забезпечення спільної діяльності державних, комерційних структур та виробничих потужностей підприємств для виконання бюджетного законодавства держави.

5. Розробка та динамічне удосконалення концепції диференційованої дивідендної політики держави з метою найбільш ефективного розподілу коштів, отриманих підприємствами в результаті прибуткової господарської

діяльності, з урахуванням потреб розвитку підприємств та наповнення Бюджету держави від надходження дивідендів на державні частки в статутних фондах Товариств.

6. Розробку та запровадження досконалої системи динамічного контролінгу фінансово-економічного стану товариств, в статутних фондах яких держава має частку, та системи прийняття рішень щодо заходів держави як акціонера для ефективного використання надходжень від ринкової експлуатації державної власності, в тому числі щодо подальшого закріплення пакетів акцій в державній власності або доцільності їх продажу та визначення механізмів такого продажу.

На цей час базові положення концепції дивідендної політики держави подані Фондом державного майна України до Адміністрації Президента України, Кабінету Міністрів України, Ради національної безпеки і оборони України та відповідно отримано доручення Глави Адміністрації Президента України від 06.08.2001 № 02-02/2161 та Адміністрації Президента України від 31.08.2001 № 03-02/508. На виконання цих доручень **Фондом розроблено низку заходів щодо розробки нових та коригування діючих нормативних актів**, що регулюють питання управління державними корпоративними правами:

- на виконання статті 116 Конституції України, з метою забезпечення реалізації державної політики у сфері управління державними корпоративними правами Фондом розроблено та подано в установленому порядку проект постанови Кабінету Міністрів України “Про деякі питання управління державними корпоративними правами”, який коригує положення діючої сьогодні постанови КМУ від 15.05.2000 № 791 з метою приведення її положень у відповідність до надбань існуючої практики;

- на виконання доручення Кабінету Міністрів України №6584/2 від 18.06.02 до доручення Президента України від 17 червня 2002 року №1-1/773 стосовно скасування рішення щодо передачі в управління корпоративних прав (відповідних пакетів акцій), які знаходяться у державній власності, Фондом надано у встановленому порядку проект постанови Кабінету Міністрів України “Про визнання такими, що втратили чинність, деяких актів Кабінету Міністрів України”;

- фахівцями Фонду розроблено проекти Указу Президента України “Про невідкладні заходи щодо підвищення ефективності приватизації та управління державними корпоративними правами в Україні”, постанови Кабінету Міністрів України “Про заходи щодо підвищення ефективності управління державними корпоративними правами в Україні”, яким затверджується Положення “Про концесію державних корпоративних прав”.

Крім цього, Фонд неодноразово доповідав про готовність до введення запропонованої схеми диференційованих підходів до впровадження загальної схеми управління належними державі корпоративними правами з метою залучення інвестиційних коштів на розвиток виробництва, створення умов прибуткової роботи провідних підприємств України, створення прибуткового державного корпоративного сектору економіки з метою регулярного

надходження до Державного бюджету дивідендних коштів, нарахованих на державну частку акцій прибуткових підприємств.

8. УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНОЮ ВЛАСНІСТЮ

8.1. Аналіз результатів діяльності Фонду з управління державним майном у сфері орендних відносин

Сучасний етап розвитку економіки України характеризується новими тенденціями розвитку управління державною власністю, зокрема орендних відносин. У зв'язку з встановленням щорічних завдань з надходження коштів від орендної плати за державне майно до Державного бюджету України в орендний обіг залучається нове майно і, насамперед, державне майно, що знаходиться на балансах господарських товариств, які створені у процесі приватизації.

В органах приватизації налагоджено чітку роботу по укладанню договорів оренди державного майна цілісних майнових комплексів підприємств (ЦМК), їх структурних підрозділів, окремого нерухомого майна та державного майна, яке у процесі приватизації не увійшло до статутних фондів господарських товариств.

Фонду державного майна України було встановлено план по надходженню коштів до Державного бюджету від оренди державного майна у 2002 році в розмірі **100 млн. грн.** Фактично за 2002 рік до державного бюджету було перераховано **118,4 млн. грн.**, що становить більше 118,0% встановленого завдання. Перевиконали свої завдання за 2002 рік по надходженню коштів від оренди державного майна до Державного бюджету регіональні відділення по м. Києву, Донецькій, Дніпропетровській, Закарпатській, Запорізькій, Кіровоградській, Львівській, Луганській, Миколаївській, Одеській, Полтавській, Рівненській, Харківській, Херсонській, Хмельницькій, Черкаській, Чернігівській областях.

Динаміка надходження коштів до Державного бюджету від оренди Державного майна за 1998-2002 роки наведена в **додатку 8.1.**

Всього за 2002 рік укладено **7757** договорів оренди державного майна, з них: **58** договорів оренди ЦМК та структурних підрозділів державних підприємств, **741** договір оренди нерухомого державного майна, **411** договорів оренди нерухомого державного майна, що не увійшло до статутних фондів господарських товариств, але залишилось на їх балансі.

Станом на 01.01.03 залишились чинними **213** договорів оренди ЦМК та структурних підрозділів державних підприємств. Також за 2002 рік органами приватизації було надано **6511** дозволів на укладання договорів оренди державного майна.

Проблемним залишається питання щодо заборгованості орендарів з орендної плати та стягнення боргу з боржників. В цілому по Україні накоплена за весь період заборгованість становить **20,03** млн. грн.

У контексті заходів, спрямованих на збільшення надходжень орендної плати до бюджету, Фондом розроблено, узгоджено із зацікавленими міністерствами та відомствами і направлено до Кабінету Міністрів України законопроект, яким передбачено звільнення органів приватизації від сплати

мита при справлянні виконавчих написів нотаріусами. Цей законопроект Кабінетом Міністрів України направлено на розгляд Верховної Ради України.

До Методики розрахунку і порядку використання плати за оренду державного майна у 2002 році внесено постановою Кабінету Міністрів України від 9 липня 2002 року № 943 зміни щодо орендної плати за приміщення, які займають засоби масової інформації.

Постановою КМУ від 02.01.03 № 3 затверджена розроблена Фондом нова редакція методики оцінки об'єктів оренди, яка враховує нові вимоги Положень (стандартів) бухгалтерського обліку, Закону України “Про оцінку майна, майнових прав та професійну оцінювальну діяльність” і дозволяє на основі більш точної оцінки збільшити надходження від оренди до державного бюджету.

Після тривалого погодження із заінтересованими міністерствами і відомствами у вересні 2002 року направлено до Кабінету Міністрів України проект Закону України “Про внесення змін і доповнень до Закону України “Про оренду державного та комунального майна”. Зазначений законопроект схвалено Урядовим комітетом економічного розвитку та з питань європейської інтеграції і переданий до Верховної Ради України.

Запропоновані зміни до зазначеного закону покликані привести у відповідність з діючим законодавством окремі положення цього закону, вдосконалити і впорядкувати процес укладання та виконання договорів оренди, забезпечити законність та посилити контроль за їх виконанням, а також вирішити питання стягнення заборгованостей з орендної плати і подолати кризу орендних платежів. Принципово новим є положення, що зобов'язує міністерства та відомства (або їх правонаступників) приймати майно після закінчення терміну дії договорів оренди, а також визначення необхідності застосування Методики розрахунку і порядку використання плати за суборенду.

Ведеться постійна робота з Міністерством економіки та з питань європейської інтеграції України по нормативно-правовому забезпеченню лізингу майна. Надані пропозиції щодо доповнень до Закону України “Про лізинг”.

Важливою складовою роботи є також забезпечення діяльності центральної і регіональних міжвідомчих робочих груп з питань оренди. За 2002 рік робочими групами при регіональних відділеннях було проведено **565** перевірок державних підприємств і **401** перевірка господарських товариств щодо орендного використання державного майна. Було виявлено **1605** “тіньових” договорів оренди на підприємствах (тобто не погоджені з органами приватизації) та **333** договори неправомірно укладених господарськими товариствами.

8.2. Управління державним майном, що не увійшло до статутних фондів господарських товариств

Фондом державного майна України розроблена та впроваджена система по управлінню державним майном, яке в процесі приватизації не увійшло до статутних фондів господарських товариств, але залишилось у них на балансі.

Ключовим моментом цієї системи є створений Реєстр державного майна, який станом на 09.01.2003 р. містить дані про **98031** об'єкт державного майна, яке в процесі приватизації не увійшло до статутних фондів господарських товариств, але залишилось у них на балансі. Станом на 01.01.2002 р. Реєстр містив дані про **81243** об'єкти державної власності.

Управлінські рішення щодо такого майна реалізовані стосовно **40119** об'єктів державного майна.

До системи управління державним майном відноситься також перевірка стану збереження та використання державного майна господарських товариств, які мають на своєму балансі таке майно. За звітний період перевірено понад **29415** об'єктів державного майна, яке знаходиться на балансі **4128** господарських товариств.

Актуальним у звітному періоді була робота, пов'язана з підвищенням ефективності використання нежитлових будинків (приміщень) центральними органами виконавчої влади та підпорядкованими їм організаціями у м. Києві, приведення до норм діючого законодавства орендних відносин.

У процесі цієї роботи Фонд узагальнив інформацію міністерств, відомств та підготував це питання на розгляд Кабінету Міністрів України.

Згідно з розпорядженням Кабінету Міністрів України від 25.10.2002 № 605-р створено робочу групу з координації роботи щодо ефективного використання нежитлових будинків та приміщень у м. Києві, які належать до державної власності.

9. ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕФОРМУВАННЯ ВІДНОСИН ВЛАСНОСТІ

Протягом 2002 року Фондом проведено значний обсяг робіт по підготовці актів Президента та Уряду, розробці законопроектів, їх супроводженню при розгляді у Кабінеті Міністрів України, комітетах і на пленарних засіданнях Верховної Ради України.

Результатом проведеної роботи стало підписання Президентом України указів та прийняття постанов Кабінету Міністрів України:

- з метою удосконалення питань передприватизаційної підготовки підприємств та підготовки їх до приватизації, підвищення відповідальності органів, уповноважених управляти державним майном, за підготовку об'єктів до приватизації, а також забезпечення виконання завдань із надходження коштів до Державного бюджету України від продажу об'єктів приватизації, розроблено Указ Президента **"Про організацію підготовки об'єктів права державної власності до приватизації"** (від 19.03.02 № 267/2002);

- з метою забезпечення належних умов функціонування акціонерних товариств, підвищення ефективності їх діяльності, залучення інвестицій в економіку України - Указ Президента **"Про заходи щодо розвитку корпоративного управління в акціонерних товариствах"** (від 21.03.02 № 280).

Для створення умов ефективної діяльності ЗАТ «Кредитно-гарантійна установа» за рахунок остаточного формування внеску держави до статутного фонду установи, надання установі права кредитувати суб'єктів малого та середнього підприємництва не лише в межах власного капіталу, а й за рахунок залучених від юридичних та фізичних осіб, визначення відношення Фонду до процесу формування статутного фонду кредитно-гарантійної установи та наступної участі його у подальшій діяльності установи Фондом розроблено проект Указу Президента України **«Про внесення змін до Указу Президента України від 20.05.99 № 540/99 «Про утворення кредитно-гарантійної установи з підтримки малого та середнього підприємництва»**. Проект двічі (23.05.02 та 03.10.02) розглянуто на засіданнях Урядового комітету економічного розвитку та з питань європейської інтеграції і прийнято рішення про його доопрацювання.

Натомість, у зв'язку з неефективною діяльністю закритого акціонерного товариства "Кредитно-гарантійна установа", що призводить до порушення інтересів держави, та систематичним невиконанням цим товариством статутних завдань Президент України підписав Указ (від 02.12.02 № 115), яким скасовано Указ Президента України від 20.05.99 N 540 "Про утворення кредитно-гарантійної установи з підтримки малого і середнього підприємництва".

На засіданні Урядового комітету економічного розвитку та з питань європейської інтеграції 04.04.02 прийнято рішення схвалити проект Указу Президента України **"Про внесення змін до Указу Президента України від 16.11.00 № 1242 "Про додаткові заходи щодо посилення боротьби з корупцією, іншими протиправними діями в соціально-економічній сфері та забезпечення економного витрачання державних коштів"**,

розроблений Фондом з метою подовження дії положення щодо здійснення продажу державного майна, яке не належить до безпосередньої виробничої діяльності суб'єктів управління та господарювання і може бути відчужено, та запровадження механізму конкурентного продажу такого майна через Державну акціонерну компанію “Національна мережа аукціонних центрів”. Проект направлено до Адміністрації Президента України.

Постановою Кабінету Міністрів України внесено зміни до Методики оцінки вартості майна під час приватизації. Змінено порядок визначення початкової вартості пакетів акцій ВАТ, що підлягають продажу на конкурсах, передбачена можливість зменшення початкової вартості пакета акцій до 30% від номінальної під час повторного продажу. Крім того, в окремих випадках за рішенням конкурсної комісії початкова вартість може бути знижена додатково за результатами аналізу попиту та пропозиції.

На розгляді в Кабінеті Міністрів України знаходиться проект Закону України **“Про внесення змін до статті 5 Закону України “Про приватизацію державного майна”**, розроблений з метою скорочення кількості об'єктів, заборонених до приватизації: хлібоприймальних і хлібозаготівельних підприємств, що входять до ДАК “Хліб України”, об'єктів, які здійснюють виробництво основної залізничної техніки, майнових комплексів підприємств, що виготовляють спирт, вина і лікеро-горілчані вироби. 25.07.02 проект розглянутий на засіданні Урядового комітету економічного розвитку та прийнято рішення його доопрацювати. 29.08.02 доопрацьований і погоджений з міністерствами-співвиконавцями законопроект направлено до Кабінету Міністрів України. На виконання п.1 Протоколу № 35 засідання Урядового комітету з реформування аграрного сектору 27.09.02 до Кабінету Міністрів України направлено фінансово-економічні розрахунки та обґрунтування до законопроекту. 19.02.03 законопроект направлено на правову експертизу до Міністерства юстиції України.

На розгляді Верховної Ради України знаходяться 10 законопроектів, розроблених Фондом.

З них визначений Президентом України, як невідкладний проект Закону України **“Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з метою забезпечення врахування екологічних вимог у процесі приватизації”**, який розроблено з урахуванням міжнародного досвіду, з метою внесення змін до Законів України “Про приватизацію державного майна”, “Про приватизацію невеликих державних підприємств (малу приватизацію)”, “Про аудиторську діяльність” та “Про охорону навколишнього природного середовища” для забезпечення врахування екологічних вимог у процесі приватизації. У законопроекті визначається порядок розподілу відповідальності за екологічну шкоду, заподіяну підприємствами до проведення його приватизації, запроваджується проведення екологічного аудиту у процесі підготовки об'єктів до приватизації, врахування результатів аудиту при визначенні початкової ціни об'єктів та інших умов приватизації. 22.10.02 проект підтримано на засіданні Комітету з питань промислової політики та підприємництва Верховної Ради

України. Включено до порядку денного III сесії Верховної Ради України IV скликання.

Запропоновані Урядом для першочергового розгляду:

- проект **Закону України "Про внесення змін до Закону України "Про оренду державного та комунального майна"**, розроблено з метою вдосконалення правового регулювання орендних відносин, забезпечення дотримання законності при передачі державного та комунального майна в оренду, збільшення надходжень орендних платежів та збереження державного та комунального майна. Практичне значення реалізації положень законопроекту полягатиме у подальшому розвитку орендних відносин та забезпеченні визначених законодавством про бюджет завдань по надходженню коштів від оренди до Державного бюджету України. 04.02.03 на засіданні Комітету Верховної Ради України з питань економічної політики, управління народним господарством, власності та інвестицій прийнято рішення підтримати законопроект і винести на розгляд у сесійний зал. Включено до порядку денного III сесії Верховної Ради України IV скликання;

- проект **Закону України "Про внесення змін до деяких законів України"**, розроблений з метою узгодження норм Законів України "Про приватизацію державного майна", "Про приватизацію невеликих державних підприємств (малу приватизацію)", "Про виконавче провадження", "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом", "Про передачу об'єктів права державної та комунальної власності", "Про особливості приватизації об'єктів незавершеного будівництва", "Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами", "Про заставу", "Про господарські товариства", "Про підприємства в Україні", "Про банки і банківську діяльність", "Про інститути спільного інвестування" з нормами Закону України "Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні". Внесені зміни містять законодавчо-правові та організаційні питання здійснення оцінки майна під час приватизації, банкрутства, ліквідації підприємств, укладання договорів застави, виконавчого провадження при передачі об'єктів права державної та комунальної власності. На засіданні Комітету з питань економічної політики, управління народним господарством, власності та інвестицій 14.01.03 прийнято рішення підтримати законопроект і винести на розгляд в сесійний зал. Включено до порядку денного III сесії Верховної Ради України IV скликання;

- проект Закону України **"Про внесення змін до деяких Законів України"**, розроблений з метою внесення змін до Закону України "Про приватизацію державного майна" стосовно поліпшення співпраці органів приватизації щодо оформлення технічної документації з посадовими особами підприємств, які підлягають приватизації, та з посадовими особами підприємств, на балансі яких знаходяться об'єкти державної власності, що підлягають приватизації, та Закону України "Про приватизацію невеликих державних підприємств (малу приватизацію)" щодо удосконалення

ефективності продажу державного майна шляхом введення законодавчої норми щодо переходу права власності на об'єкт приватизації після повної сплати за придбаний об'єкт. Проект одержано Верховною Радою України 21.11.02. Включено до порядку денного III сесії Верховної Ради України IV скликання.

Готуються для розгляду у другому читанні:

- проект **Закону України "Про внесення змін і доповнень до деяких законів України"**, розроблений з метою узгодження норм Законів України "Про приватизацію державного майна", "Про приватизацію невеликих державних підприємств (малу приватизацію)" з нормами Державної програми приватизації на 2000-2002 роки. Внесення відповідних змін викликано необхідністю законодавчого забезпечення Державної програми приватизації на 2000-2002 роки; більш ефективного регулювання приватизаційних процесів та вирішення сучасних питань реалізації прав власності, удосконалення процесу підготовки і проведення конкурсів (відкритих торгів) та умов продажу підприємств, які мають стратегічне значення для економіки та безпеки держави або займають монопольне становище на загальнодержавному ринку відповідних товарів і послуг. Прийняття зазначеного законопроекту також сприятиме забезпеченню виконання Закону України "Про Державний бюджет України" та Державної програми приватизації у частині надходження коштів від приватизації. 26.12.02. на засіданні Верховної Ради України законопроект прийнято за основу. Включено до порядку денного III сесії Верховної Ради України IV скликання;

- проект **Закону України "Про внесення зміни до статті 4 Декрету Кабінету Міністрів України "Про державне мито"**, розроблений з метою звільнення державних органів приватизації від сплати державного мита за вчинення виконавчих написів нотаріусами про стягнення заборгованості по орендній платі, що дозволить більш широко вести відповідну претензійно-позовну роботу. 16.01.03 на засіданні Верховної Ради України прийнято рішення прийняти проект за основу. Включено до порядку денного III сесії Верховної Ради України IV скликання;

- проект **Закону України "Про внесення змін до деяких законів України"**, розроблений з метою внесення змін до Законів України «Про приватизацію державного майна» та «Про Державну програму приватизації» на 2000-2002 роки стосовно недопущення до участі у приватизації "недобросовісних покупців", які систематично не виконують грошові зобов'язання згідно з договорами купівлі-продажу об'єктів приватизації, укладеними після введення в дію запропонованих норм, встановлення кваліфікаційних вимог до промислових інвесторів. Проектом передбачається врегулювати проблеми, які виникають під час приватизації найбільш привабливих об'єктів, оскільки недосконалість законодавства обмежує повноваження Фонду щодо прийняття рішень, найбільш економічно вигідних для держави в сфері приватизації. 26.12.02. на засіданні Верховної Ради України законопроект прийнято за основу. Включено до порядку денного III сесії Верховної Ради України IV скликання;

Готуються для розгляду:

- проект **Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України»**, розроблений з метою внесення змін до Закону України «Про приватизацію державного майна» та «Господарського процесуального кодексу України» щодо недопущення блокування акціонерами, які мають дрібний пакет акцій, проведення державою приватизації належних їй пакетів акцій, заборони фізичним особам, які не мають відношення до процедури конкурсної приватизації державних підприємств, звертатися в арбітражні суди з позовами про визнання такої приватизації незаконною. 24.10.02 на засіданні Верховної Ради України прийнято рішення законопроект направити на доопрацювання;

- проект Закону України **“Про повернення приватизованого майна у державну та комунальну власність”**, розроблений з метою законодавчого врегулювання відносин, пов’язаних з поверненням у державну власність майна, корпоративних прав, набутих власниками шляхом приватизації. Законопроект визначає правові, економічні та організаційні засади реприватизації майна в Україні та регулює відносини, пов’язані з її проведенням. Проектом передбачається, що реприватизація майна в Україні здійснюється шляхом: примусового відчуження на користь держави об’єктів, у разі розірвання у судовому порядку договорів купівлі-продажу об’єктів приватизації у зв’язку з невиконанням іншою стороною зобов’язань, передбаченим договором; примусового відчуження на користь держави об’єктів, у разі визнання у встановленому законодавством порядку договорів купівлі-продажу майна, укладених у процесі приватизації, недійсними. 25.02.03 проект одержано Верховною Радою України;

- проект Закону України **«Про Державну програму приватизації»** на 2003-2008 роки. Нова Державна програма приватизації визначає стратегічні цілі та пріоритетні завдання на перспективу, потенційну можливість приватизації в окремих галузях народного господарства з метою залучення інвестицій в стратегічні галузі країни, фінансового оздоровлення підприємств.

Основною метою приватизації у 2003-2008 роках має стати підвищення соціально-економічної ефективності виробництва шляхом завершення широкомасштабної приватизації як спеціального соціально-економічного проекту, результатом якого буде створення ефективного приватного та державного секторів економіки, конкурентного середовища як умови для зростання економіки та добробуту населення і для адаптації економіки України до процесів глобалізації світової економіки.

Новою Програмою удосконалюються **способи та процедури продажу** із застосуванням індивідуального підходу до приватизації стратегічних підприємств. На новому етапі до процесу приватизації **залучатимуться великі підприємства і цілі технологічні**, які потребують більш тривалого терміну для здійснення процедури продажу. Значну частку об’єктів приватизації складуть підприємства-монополісти, стратегічно важливі та містоутворюючі підприємства. Їх приватизація потребує підготовки до цього процесу самих галузей та окремих регіонів.

Підготовка до приватизації потужних блоків підприємств, які залишилися (енергетика, паливна промисловість, машинобудування, авіаційний комплекс, кольорова металургія), здійснюватиметься тільки на підставі конкретних заходів, які будуть затверджені підпрограмами.

Програма визначає жорсткі вимоги до підпрограм особливо важливих народногосподарських комплексів: оборонного, авіабудівного, вугледобувного, залізничного, суднобудівного, електроенергетичного, нафтогазового та ДАК "Хліб України".

Концептуальні підходи до процесу реформування відносин власності знайшли ідеологічну та політичну підтримку Президента України на нараді **23.09.02** з питань приватизації та управління державними корпоративними правами, підтримано на "круглих столах" **25.09.02** та **23.10.02** у Національному банку України за участю народних депутатів, представників Адміністрації Президента України, Кабінету Міністрів України, Консультаційного проекту Федерального Уряду Німеччини з питань приватизації в Україні, професійних учасників ринку.

Нова Державна програма приватизації на сучасному етапі реформування власності є новаційним документом і набуває важливого політичного та державного значення, результати її реалізації багато в чому обумовлять майбутнє України на наступні десятиріччя.

Нові підходи та напрямки реформування відносин власності на наступні роки, передбачені Програмою, є надзвичайно важливим кроком на шляху поглиблення ринкових перетворень в державі, що дозволить вийти на якісно новий рівень розвитку приватизаційних процесів.

Фонд протягом 2002 року взяв участь в опрацюванні та узгодженні понад 70 законопроектів, 5 кодексів, 11 проектів Указів Президента України, близько 20 проектів постанов та розпоряджень Кабінету Міністрів України, 2 проектів Концепцій, проекту постанови Верховної Ради АР Крим, завізував наказ Державної податкової адміністрації «Про затвердження Порядку проведення біржових та позабіржових аукціонів з продажу активів платника податків, які перебувають у податковій заставі», статут державного підприємства «Національна телекомпанія України». Проведено експертизу 17 Законів України, які надійшли на підпис Президентів України.

Фонд бере участь у розробці проекту Концепції системи іпотечного кредитування в Україні, проектів Законів України «Про іпотеку», «Про Державний земельний (іпотечний банк)» «Про оцінку земель», «Про ринок земель», «Про розмежування земель державної і комунальної власності», Указу Президента України «Про заходи щодо розвитку іпотечного ринку в Україні» та у засіданнях робочих груп по опрацюванню проектів щодо впровадження відповідних положень Земельного кодексу України.

Перелік проблемних питань приватизації, що вирішуються у проектах законодавчих актів, розроблених Фондом, наведено у **додатку 9.1.**

10. ВИЯВЛЕННЯ, ЗАПОБІГАННЯ ТА УСУНЕННЯ ПОРУШЕНЬ ЧИННОГО ЗАКОНОДАВСТВА. ЗАХИСТ ДЕРЖАВНИХ ІНТЕРЕСІВ В СУДАХ

На виконання пункту 164 Державної програми приватизації на 2000-2002 роки Фондом із залученням правоохоронних та контролюючих органів протягом 2000-2002 років проводилися планові комплексні перевірки регіональних відділень та представництв Фонду законності процесів роздержавлення, виявлення фактів порушення вимог законодавства у сфері приватизації.

Фонд брав участь у роботі міжвідомчих та урядових комісій, проводив роботу за дорученнями центральних органів влади та правоохоронних органів в режимі швидкого реагування, в т.ч. з виїздом на місце.

Під час перевірок аналізувалися питання: проведення конкурсного продажу державних пакетів акцій в процесі приватизації; проведення оцінки об'єктів приватизації; управління майном, яке не увійшло до статутних фондів господарських товариств, стан орендних відносин; діяльність по забезпеченню обігу цінних паперів в процесі приватизації; контроль за виконанням умов договорів купівлі-продажу; претензійно-позовна робота; фінансово-господарська діяльність регіональних відділень та інші питання.

Відповідно до плану проведення перевірок фінансово-господарської діяльності органів приватизації Фонду державного майна України, погодженого з ГоловаКРУ, у 2002 році проведено комплексні перевірки регіональних відділень Фонду по м. Києву, Київській, Херсонській, Львівській, Закарпатській та Луганській областях, Фонду майна АРК.

При перевірці регіонального відділення Фонду по м. Києву встановлено випадок нецільового використання коштів у 2000 році за статтею "Матеріальне заохочення та соціально-побутове забезпечення" у вигляді надання безповоротної фінансової допомоги у сумі 10,0 тис. грн. благодійній організації "Фонд правоохоронних органів столиці" згідно з рішенням засідання комісії з соціальних питань. У 2001 році були випадки приватних міжнародних телефонних розмов з службових телефонів, але кошти були сплачені в касу регіонального відділення після надходження розшифровочної відомості.

У регіональному відділенні Фонду по м. Києву посилено контроль за цільовим використанням коштів та веденням телефонних розмов.

У регіональному відділенні Фонду по Херсонській області в 2000 році мали місце перевитрати за статтею "Оплата господарських витрат та господарсько-договірних робіт". Витрати були здійснені за рахунок економії по інших статтях витрат. Перерозподіл коштів між статтями витрат було здійснено без дотримання до п.126 Державної програми приватизації на 2000-2002 роки.

Регіональним відділенням було запропоновано за реєстрацію заяв на участь в аукціонах брати 17 грн. замість 8 грн. 50 коп. для збільшення надходжень до Державного бюджету України, що не є порушенням норм чинного законодавства України.

За результатами перевірок Фондом підготовлено накази та розроблено заходи щодо усунення недоліків, виявлених у ході перевірок.

Робота по підведенню підсумків перевірок регіональних відділень Фонду по Львівській, Луганській та Закарпатській областях триває.

На виконання постанови прокуратури м. Києва від 26.11.01 про призначення комплексної документальної ревізії ВАТ “Донецькміськгаз” фахівцями Фонду проведено перевірку дотримання вимог чинного законодавства при приватизації ВАТ “Донецькміськгаз”.

Проведеною перевіркою наявних документів з приватизації та корпоратизації ВАТ “Донецькміськгаз” встановлено, що регіональним відділенням Фонду по Донецькій області під час продажу акцій ВАТ “Донецькміськгаз” наказом від 30.05.96 № 2664 “Про внесення змін та доповнень до акта оцінки вартості майна підприємства Донецького державного підприємства по газопостачанню та газифікації” внесено зміни до акта оцінки вартості майна, які суттєво вплинули на розмір визначеного в процесі корпоратизації статутного фонду відкритого акціонерного товариства. Згідно з цими змінами до статутного фонду включено вартість майна в сумі 5350945 тис. крб., що, відповідно до акта оцінки (рядок 12.4), не підлягало приватизації, та збільшено вартість нематеріальних активів, не відображених у балансі (рядок 15), до суми 1319 тис. крб. Експертна оцінка вартості зазначених нематеріальних активів, як вимагає пункт 44 Методики оцінки, відсутня. Наказом Донецького регіонального відділення Фонду від 15.03.2000 № 409 відмінено наказ Донецького регіонального відділення Фонду від 30.05.96 № 2664. Матеріали перевірки листом від 07.02.02 № 10-26-1610 направлено до Головного контрольно-ревізійного управління України.

Проведено перевірку стану дотримання чинного законодавства України щодо використання державного майна при передачі його в оренду підприємствами, які знаходяться у сфері управління Держстандарту України. Робочою групою перевірено Український учбово-навчальний центр. При цьому встановлено, що всі договори оренди (в 2001 році укладено 17 договорів, в 2002 році укладено 24 договори) потребують необхідного приведення у відповідність до чинного законодавства, визначення орендних ставок за використання державного майна, виконання розрахунків орендної плати та погодження з Регіональним відділенням Фонду по м. Києву.

З метою контролю за збереженням і ефективним використанням державного майна, дотриманням чинного законодавства з питань оренди державного майна проведено перевірку стану збереження державного майна, що не увійшло до статутного фонду та передане в користування трудовому колективу Київської швейної фабрики “Україна”. За висновками комісії зобов’язано ЗАТ “Торгівельно-виробнича фірма “Україна” привести орендні відносини у відповідність до чинного законодавства України (лист Фонду від 19.06.02 № 10-26-8016).

На виконання вимог прокуратури Дарницького району м. Києва була створена робоча група для перевірки оренди майна ВАТ “Телевізійний завод

“Славутич”. Про наслідки перевірки проінформовано прокуратуру Дарницького району м. Києва.

На запит Київської міської державної адміністрації здійснено перевірку ЗАТ “АТЕК” на предмет законності передачі спортивного комплексу ЗАТ “АТЕК” у власність товариства. До складу робочої комісії входили фахівці Фонду та Київської міської державної адміністрації. Про результати перевірки проінформовано ЗАТ.

Спільно з фахівцями Фонду майна АРК проведено значну роботу з перевірки дотримання законодавства України в Автономній Республіці Крим під час передачі в оренду об’єктів державної власності та власності Автономної Республіки Крим, ефективності використання державної частки в підприємствах зі змішаною формою власності. Під час перевірки, проведеної в 4 кварталі 2001 року, було виявлено факти порушення вимог чинного законодавства з питань приватизації та безконтрольного використання державного майна комерційними структурами. Внаслідок цих порушень державі було нанесено значних збитків. З метою перевірки виконання роботи по усуненню виявлених порушень у 1 півріччі 2002 року проведено перевірку щодо фінансово-господарської діяльності Фонду майна АРК, здійснення контролю за виконанням умов договорів купівлі-продажу та проведення претензійно-позовної роботи. Фондом майна АРК розроблено заходи по усуненню порушень.

На виконання наказу Фонду від 08.08.01 № 1439 “Про особливості підготовки до приватизації корпоратизованих підприємств”, перевірено у 2002 році дотримання чинного законодавства України під час проведення корпоратизації підприємств колишнього міністерства вугільної промисловості: дочірнього підприємства ДХК “Укрвуглересурс-сервіс” ДВАТ “Центральна збагачувальна фабрика “Горлівська”, дочірнього підприємства ДХК “Макіїввугілля” ДВАТ “Центральна збагачувальна фабрика “Колосниківська”. Комісією зроблено висновок про відсутність контролю за ефективністю роботи підприємств, дотриманням норм законодавства з боку засновника і єдиного акціонера в особі Мінвуглепрому (на цей час - Міністерство палива та енергетики України), що призвело до нанесення державі значних матеріальних збитків та порушення справи про банкрутство ДВАТ “ЦЗФ “Горлівська”. Інформацію про виявлені факти порушень допущених при корпоратизації, направлено в прокуратуру та до Державної обласної адміністрації Донецької області (лист від 09.07.02 № 8792), а також до Регіонального відділення Фонду по Донецькій області (лист від 05.07.02 № 8634) для вжиття заходів по усуненню порушень.

На виконання п.6 плану роботи Координаційного комітету по боротьбі з корупцією і організованою злочинністю при Президентові України на II півріччя 2002 року щодо аналізу стану виконання законодавства про боротьбу з корупцією у сфері управління державним майном та при його відчуженні, відповідно до наказу Фонду від 07.10.02 № 1758 “Про перевірку стану збереження державного майна” комісією у складі працівників центрального апарату Фонду та його Регіонального відділення по Дніпропетровській області було проведено перевірку ефективного

збереження і використання об'єктів, які були безоплатно передані підприємству ВАТ "Дніпрошина".

Про результати перевірки проінформовано Координаційний комітет по боротьбі з корупцією та організованою злочинністю при Президентові України (лист Фонду від 28.10.02 № 10-26-13207). Відповідно до ст.18 Закону України "Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю" інформацію про виявлені порушення направлено до Генеральної прокуратури України.

З метою удосконалення роботи зі зверненнями громадян, які надходять до Фонду, і організації прийому громадян посадовими особами Фонду, підготовлено наказ Фонду від 27.03.02 № 554 "Про удосконалення роботи зі зверненнями громадян". Відповідно до зазначеного наказу проведено аналіз питань, порушених громадянами в їх зверненнях, які надійшли протягом 2001 року і трьох місяців 2002 року та відповідей на звернення, та, за його підсумками, вжито необхідних заходів для удосконалення цієї роботи, а саме - складено графік особистого прийому громадян посадовими особами Фонду, який затверджено Головою Фонду.

Протягом 2002 року Фондом здійснювалась претензійно-позовна робота. Були подані позови щодо:

- стягнення заборгованості та пені по договорах купівлі-продажу та договорах оренди;
- визнання частково або повністю недійсними договорів купівлі-продажу;
- розриву договорів купівлі-продажу та договорів оренди;
- визнання частково недійсними установчих документів товариств.

Аналіз існуючої судової практики з проблемних питань приватизації дає підстави стверджувати, що на сьогоднішній день можна виділити декілька найбільш загальних проблем, пов'язаних як із застосуванням судами законодавства в процесі розгляду справи, так із процесом виконання судових рішень.

Схематично до таких проблем можна віднести такі.

Одним із найпопулярніших на сьогоднішній день методів впливу на приватизаційні процеси є досягнення необхідного для тієї чи іншої структури результату через судові рішення, отримане внаслідок звернення до судів фізичних або юридичних осіб, які не мають прямого та безпосереднього зв'язку з приватизаційними процесами.

Зазначеним шляхом досягаються такі результати, як:

1. Зупинення на невизначений строк процесу проведення розпочатого конкурсу, тендеру.
2. Зупинення виконання умов укладеного договору.
3. Оскарження етапів проведення конкурсу, тендеру.
4. Оскарження результатів конкурсу, тендеру.
5. Спонування Фонду до вчинення будь-яких дій, зокрема:

- а) визнання того чи іншого претендента учасником конкурсу, тендеру;
- б) визнання того чи іншого учасника переможцем конкурсу, тендеру;
- в) зобов'язання укладання договору купівлі-продажу з тим чи іншим учасником і т.д.

При цьому, приймаючи до розгляду такі справи та виносячи рішення на користь зазначених осіб, суди перевищують надані їм повноваження та порушують вимоги як процесуального, так і матеріального права України.

Прикладами таких справ можуть бути такі:

- судова справа відносно відкритих торгів з продажу пакета акцій ВАТ "Запорізький алюмінієвий комбінат";
- судова справа відносно відкритих торгів з продажу пакета акцій ВАТ "Рівнеазот";
- судова справа відносно конкурсу з продажу пакету акцій ВАТ "Ужгородський турбогаз";
- судова справа відносно конкурсу з продажу пакета акцій ВАТ "Мотор-Січ";
- судова справа відносно конкурсу з продажу пакета акцій ВАТ "Харцизький трубний завод";
- судова справа відносно конкурсу з продажу пакета акцій ХК "Луганськтепловоз";
- судова справа відносно конкурсу з продажу пакета акцій ВАТ "Північний ГЗК";
- судова справа відносно конкурсу з продажу пакета акцій ВАТ "ДніпроАЗОТ".

Друга проблема, яка існує на сьогоднішній день, полягає у поширенні такого способу впливу на приватизаційні процеси, як необґрунтоване застосування судами заходів забезпечення позову.

Так, законодавець передбачає, що забезпечення позову допускається будь-якій стадії справи, якщо невжиття заходів забезпечення може утруднити чи зробити неможливим виконання рішення суду.

На практиці вказана норма трактується досить вільно і застосовується незалежно від того, чи пов'язана вона з процесом майбутнього виконання рішення, чи ні. Крім того, забезпечення позову, яке застосовуються судом, може навіть не мати причинного зв'язку з самим предметом спору.

Прикладом може бути ухвала Святошинського районного суду м. Києва по справі за позовом фізичних осіб до Фонду про визнання недійсними протоколів конкурсної комісії з продажу пакета акцій ВАТ "Харцизький трубний завод", відповідно до яких "Харцизькому трубному заводу", Фонду, іншим особам було заборонено проводити загальні збори ВАТ.

Крім того, непоодинокими є випадки, коли предметом спору є, наприклад, визнання недійсним того чи іншого акта Фонду або договору купівлі-продажу. При цьому ніяких майнових вимог Позивач не ставить. За загальним правилом визнання недійсними будь-якого акта чи договору не передбачає виконавчого провадження. В той же час судом виноситься ухвала

про застосування заходів забезпечення позову, якою Фонду забороняється проводити будь-які дії:

- продовжувати проведення конкурсу,
- підписувати договори купівлі-продажу,
- здійснювати дії по виконанню таких договорів чи по їх перевірці і т.ін.

Слід зазначити, що зазначені забезпечувальні заходи свого часу призупинили конкурси, які проводив Фонд, а саме: з продажу пакета акцій ВАТ "Ужгородський турбогаз", ВАТ "Харцизький трубний завод", ВАТ "Балцем", ВАТ "Запорізький алюмінієвий комбінат", ВАТ "Львівський автобусний завод" та ін.

Актуальною є також проблема, пов'язана із неправомірним допущенням судами негайного виконання рішень.

Так, за загальним правилом рішення місцевого суду набуває чинності після закінчення строку на апеляційне подання (в місячний строк з моменту оголошення). При цьому ст. 217, 218 Цивільного процесуального кодексу України передбачають можливість застосування негайного виконання рішення суду.

Негайне виконання полягає в тому, що рішення, **яке не набуло чинності**, підлягає виконанню незалежно від того, використовує сторона своє право на подання апеляційної скарги чи ні. При цьому оскарження рішення в апеляційному порядку не зупиняє процесу його виконання.

Зазначена обставина може призвести до того, що у разі скасування в апеляційному порядку рішення, яке вже виконано (договір укладено, пакет акцій передано у власність), неможливо буде здійснити відміну виконання та повернути передані акції у власність держави.

Крім того, слід зазначити, що ст. 217, 218 ЦПК України встановлюють вичерпний перелік рішень, відносно яких допускається негайне виконання. На практиці у більшості випадків вказані підстави не приймаються судом до уваги і негайне виконання рішень застосовується необґрунтовано та безпідставно.

Прикладами можуть бути рішення Печерського районного суду м. Києва по справах щодо конкурсу з продажу пакета акцій ВАТ "Рівнеазот", ВАТ "Луганськтепловоз", рішення Деснянського районного суду по справі щодо конкурсу з продажу пакета акцій ВАТ "Львівський автобусний завод" та ін.

Інша проблема пов'язана з процедурою набуття рішеннями законної сили та тими порушеннями, які допускає суд при їх винесенні.

Так, відповідно до ст. 85 Господарського процесуального кодексу України, рішення господарського суду набирає законної сили після закінчення десятиденного строку з дня його прийняття (даний термін є терміном для апеляційного оскарження рішення). Днем прийняття вважається день оголошення повного тексту рішення або день його підписання, у випадку якщо раніше була оголошена лише резолютивна частина. При цьому ст. 85 ГПК України передбачає, що оголошення резолютивної частини рішення допускається виключно за згодою сторін.

В той же час непоодинокими є випадки, коли суд, всупереч вказаній нормі, не цікавлячись думкою сторін з цього приводу та користуючись тим, що на сьогоднішній день в господарських судах протоколи засідань не ведуться, оголошував в судовому засіданні лише резолютивну частину рішення, а повний текст рішення направляв через досить тривалий проміжок часу.

Така ситуація призводить до того, що Фонд практично позбавляється права на належне та своєчасне оскарження рішення.

Прикладами можуть бути рішення господарського суду м. Києва по справах за позовом АТ "ВАБанк" до Фонду про стягнення коштів та за позовом ТОВ "Шелтон" до Фонду про відшкодування витрат, зроблених уповноваженою особою і т.д.

Крім того, на сьогоднішній день актуальною є проблема, пов'язана із прийняттями судами різної підвідомчості повністю протилежних (взаємовиключаючих) рішень по одним і тим же спірним правовідносинам.

Так, прикладом може бути рішення Вищого арбітражного суду України, відповідно до якого було визнано недійсним договір купівлі-продажу пакета акцій ВАТ "Факел" та зобов'язано ЗАТ "Факел-Газ" повернути спірний пакет акцій Фонду державного майна України.

Водночас, рішенням Фастівського міського суду вказаний договір було визнано недійсним.

За таких обставин Фонд, маючи два взаємовиключні рішення, опинився в ситуації, коли виконання одного з них автоматично тягне за собою невиконання іншого.

Аналогічна ситуація склалась і з судовими рішеннями по справах відносно конкурсу з продажу пакета акцій ВАТ "Рівнеазот". Так, рішенням Печерського районного суду визнано неукладеним договір купівлі-продажу пакета акцій ВАТ "Рівнеазот", укладений з ЗАТ "Украгрохімпромхолдінг", та зобов'язано Фонд укласти договір з ЗАТ "Укренергозбут".

В той же час постановою Львівського апеляційного господарського суду договір купівлі-продажу, укладений з ЗАТ "Украгрохімпромхолдінг" фактично визнано недійсним та стягнуто з ЗАТ "Украгрохімпромхолдінг" суму вартості придбаного пакета акцій та суму неустойки за прострочення оплати зазначеного пакета.

Виникла ситуація, коли існує два взаємовиключні рішення загального суду та господарського суду.

Наведені проблеми залишаються найбільш актуальними. В той же час в кожному конкретному випадку існує і багато інших проблем, які також потребують узагальнення та відповідного регулювання.

11. ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОРГАНІВ ВЛАДИ ТА ГРОМАДСЬКОСТІ ЩОДО ПОЛІТИКИ УРЯДУ ТА ФОНДУ ДЕРЖАВНОГО МАЙНА УКРАЇНИ В СФЕРІ ПРИВАТИЗАЦІЇ

Забезпечення потенційних інвесторів інформацією про приватизацію (“Інформаційно маркетингова програма”)

З метою широкого інформування населення України, органів законодавчої та виконавчої влади, посольств, іноземних представництв, а також зацікавлених представників ділових кіл в Україні та за кордоном, Фонд тісно співпрацює з друкованими та електронними засобами масової інформації.

Ефективність роботи Фонду з засобами масової інформації у минулому році яскраво продемонстровано на прикладі продажу підприємств енергетичної галузі, ВАТ “ЗАЛК”, ВАТ “Мотор-Січ”, ВАТ “Миколаївський суднобудівний завод “Океан” та багатьох інших. Завдяки цій роботі продаж перших шести обленерго пройшов надзвичайно прозоро, що викликало позитивні оцінки в першу чергу самих переможців та учасників конкурсів. Окрім того, французька компанія EdF після завершення конкурсів надіслала до Фонду листа, в якому високо оцінила рівень підготовки конкурсів і прозорість їх проведення.

Особливу увагу Фонд у 2002 році приділяв налагодженню зв'язків з регіональними ЗМІ та представництвами іноземних ЗМІ в Україні. Так, сьогодні інформація про приватизацію друкується та передається більше ніж 100 регіональними ЗМІ (до цього процесу були активно залучені регіональні відділення Фонду), а також 12 іноземними виданнями.

Іншим важливим напрямком інформаційної діяльності Фонду є сприяння підвищенню позитивного іміджу приватизаційного процесу як в Україні, так і за кордоном. Для цього прес-службою Фонду в першу чергу постійно відслідковувалися і надавалися ЗМІ позитивні приклади приватизації підприємств (наприклад, ВАТ “Океан”, ВАТ “Малинська паперова фабрика”, ВАТ “ЛиНОС, ВАТ “ЗАЛК”), які свідчать про значний позитивний ефект залучення приватного власника. Окрім того, було широко розповсюджено Звіт Фонду за 2001 рік, який засвідчував певний підйом в діяльності приватизованих підприємств порівняно з державними.

З метою підвищення позитивного іміджу приватизації було налагоджено інформування громадськості про соціальний ефект приватизації, про направлення коштів від приватизації на виконання соціальних завдань уряду, позитивні оцінки приватизаційного процесу з боку міжнародних партнерів України, керівництва держави, самих покупців вітчизняних підприємств.

Окрім того, з метою надання засобами масової інформації об'єктивної і кваліфікованої інформації про приватизацію та діяльність Фонду, керівники Фонду постійно давали інтерв'ю для засобів масової інформації, систематично брали участь у рейтингових і популярних телепрограмах (наприклад, “Саме той” (УТ-1), “Табу” (УТ-2), “Факти докладно” (ICTV), “Бізнес-студія” (СТБ), “Право вибору” (Інтер).

З метою інформування громадськості через ЗМІ про діяльність приватизованих підприємств Фонд постійно надає інформацію про стан виконання приватними власниками умов договорів купівлі-продажу та покращення фінансового-економічного стану підприємств після приватизації. Ця інформація включається в прес-релізи брифінгів за участю керівників Фонду, матеріали семінарів та “круглих столів”. У першому півріччі 2002 року Фондом було організовано поїздку журналістів на Малинську паперову фабрику та Львівський автобусний завод. За результатами відвідування цих підприємств, які успішно працюють після приватизації, були підготовлені журналістські матеріали в Українській інвестиційній газеті, “СТБ-Бізнес”, “Реальний сектор”, (УТ-2), “Економіст” (УТ-1), УТН, “Подробиці”(Інтер), “Інтерфакс”, УНІАН, а також на сайті Фонду.

Починаючи з другої половини 2002 року головними напрямками інформаційної діяльності Фонду державного майна стали висвітлення розробки проекту Закону України “Про програму приватизації на 2003-2008 роки”, стану виконання приватизаційних завдань за перше півріччя 2002 року, а також перспектив приватизації до кінця року та на наступний рік, в тому числі й формування завдань з надходження коштів до Державного бюджету України.

Так, у 2002 році було організовано 24 прес-конференції за участю керівників Фонду, з них 14 – за участю Голови Фонду Олександра Бондаря. Перший заступник Голови Фонду Михайло Чечетов взяв участь у прямому ефірі радіо “Ера” “Високий гість”, а заступник Голови Фонду став учасником програми “Саме той” (УТ-1, Гравіс). З метою популяризації процесу приватизації опубліковано інтерв’ю Голови Фонду О.Бондаря в газеті “Факти”, яка має найбільший тираж серед українських ЗМІ. Також за участю Голови Фонду було організовано інтернет-конференцію на сайті Фонду. Було проведено “круглий стіл” за участю керівництва Фонду для центральних та регіональних ЗМІ, на якому одним з головних питань було висвітлення роботи приватизованих підприємств. За результатами роботи “круглого столу” підготовлено близько 80 матеріалів у регіональних ЗМІ, які охоплюють більшу частину України.

Відкрита інформаційна політика Фонду сприяє активізації приватизаційного процесу, зняттю соціальної напруженості, пов’язаної з проведенням реформ в країні, укріпленню позитивного іміджу Фонду та самого процесу приватизації.

Рекламно-маркетингова підтримка процесу приватизації

Виконання Державної програми приватизації на 2000-2002 роки потребувало проведення широкої рекламної та інформаційної діяльності.

На виконання Указу Президента “Про невідкладні заходи щодо прискорення приватизації майна в Україні” від 29 грудня 1999 року № 1626, Державної програми приватизації на 2000-2002 роки наказом Фонду від 13.07.01 № 1253 було затверджено Інвестиційно-маркетингову програму Фонду та заходи на її виконання.

З метою залучення інвестицій в Україну та надходження інформації іміджевого характеру до інвестиційних кіл європейських країн та про хід приватизації в Україні, вказаними заходами було передбачено забезпечити:

- участь Фонду в конференціях, форумах, виставках, які відбуваються як в Україні, так і за її межами;

- видання матеріалів рекламного характеру на паперових та електронних носіях для потенційних інвесторів та розповсюдження їх серед представників ділових кіл;

- проведення галузевих маркетингових досліджень з метою визначення інвестиційно привабливих підприємств України.

На виконання завдань “Інвестиційно-маркетингової програми 2001-2002” Фондом було підготовлено та видано накладом 2000 примірників брошуру “Україна 2002. Приватизація. Інвестиційні можливості” та її електронну версію.

У брошурі висвітлено питання законодавчого забезпечення, інвестування в Україну та гарантій іноземних інвестицій, наведена інформація про історію приватизації та її вплив на економічну ситуацію в країні, зазначено способи здійснення приватизації в 2002 році, розкрито роль Фонду у роздержавленні та управлінні державним майном, а також розміщено економічну інформацію про найпривабливіші підприємства, що приватизувалися в 2002 році.

На виконання постанови Кабінету Міністрів України від 28.08.02 №1302 “Про заходи щодо подальшого забезпечення відкритості у діяльності органів виконавчої влади” Фондом був виданий наказ від 13.09.02 №1633 “Про подальше забезпечення відкритості у діяльності Фонду”, який спрямовано на вдосконалення структури Web-сайту та збільшення обсягів інформації, що оприлюднюється. Це дозволить підвищити рівень поінформованості громадськості та потенційних інвесторів про стан та умови приватизації в Україні.

Слід зазначити, що, зважаючи на обмежені фінансові ресурси, довелося значно скоротити участь Фонду у виставках (форумах, конференціях) з питань залучення інвестицій. Так, протягом звітнього періоду Фонд взяв участь лише у Міжнародному форумі “Інновації. Інвестиції. Інтеграція”, який відбувся в м. Києві 17-19 жовтня 2002 року та проходив в рамках підготовки до VI пленарного засідання Консультативної ради з питань іноземних інвестицій в Україні. Під час форуму була проведена презентація проекту “Державної програми приватизації на 2003-2008 роки”.

З метою забезпечення виконання вимог статей 12 та 21 Державної програми приватизації на 2000-2002 роки Фонд у 2002 році продовжував роботу по вивченню попиту на підприємства, що приватизуються. Ця процедура визначена Положенням про порядок вивчення попиту потенційних покупців на об’єкти приватизації, затвердженим наказом Фонду від 30.08.2000 № 1798. Протягом 2002 року на офіційному Web-сайті Фонду було здійснено процедуру вивчення попиту по 29 підприємствах, від потенційних інвесторів надійшло 9 анкет вивчення попиту.

Підсумовуючи роботу за 2002 рік, можна констатувати, що проводилася вона задовільно, інформація про хід та умови приватизації в Україні поширювалася по різних каналах.

12. КАДРОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Фонд протягом 2002 року організував та здійснював кадрову роботу виходячи з основних завдань, що стоять перед органами приватизації.

Здійснено комплекс заходів для забезпечення ефективної і якісної роботи персоналу центрального апарату, регіональних відділень і представництв Фонду, забезпечувалась підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації працівників державних органів приватизації.

На виконання Закону України "Про державну службу", Комплексної програми підготовки державних службовців, затвердженої Указом Президента України від 09.11.2000 №1212, **Державної програми приватизації на 2000—2002 р.р.**, відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 08.02.97 №167 «Про затвердження Положення про систему підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців», інших нормативних документів, що стосуються навчання кадрів, а також згідно з затвердженим Головою Фонду Тематичним планом підвищення кваліфікації єдиної системи органів приватизації України на короткотермінових семінарах за підсумками 2002 року Управлінням кадрів Фонду, враховуючи специфічні завдання органів приватизації України, організовано:

- навчання кадрів за пріоритетними напрямками своєї діяльності;
- підготовку і перепідготовку державних службовців Фонду у вищих навчальних закладах;
- відповідно до Указу Президента України від 29.12.1999р. "Про невідкладні заходи щодо прискорення приватизації майна в Україні" підвищення кваліфікації менеджерів підприємств, що приватизуються та осіб, уповноважених управляти державними корпоративними правами;
- сприяло направленню на навчання за кордон та підвищення кваліфікації 3 відповідальних працівників центрального апарату за рахунок сторони, що приймала;
- для працівників, зарахованих до кадрового резерву державних службовців III-IV категорії проведення семінару з організації державного управління в Україні;
- за рекомендаціями ГУДСУ вивчення потреб і прогностичних показників навчання державних службовців Фонду: за магістерськими програмами в Академії державного управління при Президентові України і магістратурах та підвищення кваліфікації працівників єдиної системи органів приватизації України в обласних центрах підвищення кваліфікації за держзамовленням на 2003 та 2003-2007 навчальні роки.

Усього за тематичним планом підвищення кваліфікації державних службовців Фонду та Всеукраїнським навчальним проектом "Директор третього тисячоліття" у 2002 році організовано 64 семінари, де навчалось 923 особи.

За Тематичним планом підвищили свою кваліфікацію 582 державних службовці (125 працівників центрального апарату Фонду та 457 -

регіональних відділень) на 38 семінарських заняттях в навчальних центрах, з якими Фонд уклав відповідні угоди.

Було організовано і проведено 12 семінарів, де пройшло навчання 239 осіб за проектом "Директор третього тисячоліття", у тому числі:

- директорів підприємств, що приватизуються 52 слухачі;
- ключових менеджерів 89 слухачів;
- осіб, уповноважених управляти ДКП 98 слухачів.

З питань комп'ютерної грамотності на 14 семінарах навчалось 102 державних службовці Фонду.

У 2002 році у вищих навчальних закладах України отримували першу вищу освіту 86 працівників центрального апарату Фонду та 38 — другу.

За усіма видами навчання 69 працівників, зарахованих до кадрового резерву на відповідні посади, пройшли підвищення кваліфікації.

У звітному році 10 працівників Фонду навчались у Львівському регіональному інституті державного управління відповідно до Плану-графіку 2002-2003 навчального року навчання державних службовців I-IV категорій Інституту підвищення кваліфікації керівних кадрів Української Академії державного управління при Президентові України, затвердженого Кабінетом Міністрів України.

Працівники територіальних органів приватизації, посади яких відносяться до посад V-VIII категорій державних службовців будуть навчатися у 2003 році за графіками обласних центрів підвищення кваліфікації.

13. МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО

Задля забезпечення успішного впровадження реформ в Україні продовжувалась співпраця України з міжнародними фінансовими організаціями. Було розпочато втілення низки спільних проектів для покращання підприємницького середовища, поліпшення ситуації у соціальному секторі, здійснення адміністративної реформи тощо. Для підготовки проектів в Україні міжнародні організації залучають грантові ресурси на безоплатній основі.

Міжнародні організації співпрацюють з українськими урядовими структурами, неурядовими організаціями, багатосторонніми інституціями та донорами. Участь донорів у спільних проектах України та міжнародних організацій є важливим чинником для досягнення успіху.

Міжнародний валютний фонд та Світовий банк постійно надають допомогу Уряду України у розробці та впровадженні економічних реформ шляхом надання консультацій і позик для здійснення цих реформ та спільних економічних досліджень. Економічні реформи підтримувались і підтримуються Міжнародним валютним фондом (започатковується економічна програма “Упереджувальний “Stand-by”) та Світовим банком (“Програмна системна позика” (ПСП)).

Так, у 2002 році Фонд був задіяний до підготовки економічної програми в рамках співробітництва з МВФ “Упереджувальний “Stand-by”. (Програма розрахована на 3-5 років і передбачає отримання кредиту у розмірі 600-800 млн.дол.США). Програма ставить за мету перехід до добре функціонуючої ринкової економіки із ефективною системою соціального захисту, що базується на європейських стандартах верховенства закону та громадських інститутів. Призначення програми – забезпечити підвищення рівня життя населення та допомогти закласти підвалини для майбутнього членства у СОТ і з часом - у Європейському Союзі.

Фонд продовжує брати участь у реалізації другого етапу проекту Світового банку “Програмна системна позика”. Забезпечення прав власності є одним із напрямів, що підтримуються Програмною системною позикою. Проект розподілений на три етапи і передбачає отримання Україною кредиту у розмірі 750 млн. дол. США. Україною вже отримано кредит у розмірі 250 млн. дол. США по першому етапу ПСП. У серпні 2003 року очікується отримати кредит у розмірі 250 млн. дол. США по другому етапу ПСП.

Продовжувалась співпраця Фонду з Дорадчою групою з питань приватизації (далі - ДГП). ДГП була створена за ініціативою Фонду та представництва Світового банку в Україні з метою надання допомоги в консолідації зусиль Уряду України, Верховної Ради України, приватного сектора та міжнародних організацій для подальшого поліпшення процесу приватизації в Україні. Зокрема, ДГП здійснює аналіз приватизаційних процесів та надає рекомендації на основі світової практики в контексті досвіду України. У грудні 2002 року відбулось засідання ДГП. На засіданні Міжнародним інститутом приватизації, управління власністю та інвестицій

було презентовано “Дослідження прозорості приватизаційних транзакцій у 2002 році”. За результатами аналізу Дорадча група констатувала, що протягом останнього року прозорість приватизаційних процесів поліпшилась. Члени ДГП високо оцінили проект Державної програми приватизації на 2003-2008 роки та її новітній концептуальний рівень.

Європейський Союз (далі – ЄС) одним з перших оцінив глобальність політичної та економічної перебудови, яка постала перед Україною. Зразу після проголошення незалежності України він запропонував реальну підтримку шляхом передачі ноу-хау в рамках своєї програми Тасіс. Програма Тасіс базується на Договорі про партнерство та співробітництво, підписаному між Україною та ЄС 16 червня 1994 року. Мета цього Договору – сприяти політичному, торговельному, економічному та культурному співробітництву між Україною та ЄС. Одним з головних питань Договору є розвиток стабільної ринкової економіки, де держава займає чільне місце двигуна економічних змін.

Згідно з Програмою інтеграції України до Європейського Союзу Фонд бере участь у виконанні плану дій щодо реалізації пріоритетних положень вищезазначеної Програми, відповідно до якого Фондом, в межах своєї компетенції, виконано всі умови.

Значна робота виконувалась у напрямку реалізації пріоритетів інтеграції України до Світової Організації Торгівлі (СОТ). Фонд брав участь у засіданнях робочої групи експертів в межах Міжвідомчої комісії з питань вступу України до СОТ.

Робота у засіданнях міждержавних комісій та рад є ефективним інструментом для залучення потенційних інвесторів різних держав до приватизаційних процесів в Україні. Протягом року фахівці Фонду брали участь у проведенні засідань міждержавних комісій та рад, де було презентовано брошуру “Україна 2002. Приватизація. Інвестиційні можливості”, а також проводилась пропагандистська робота щодо участі потенційних інвесторів у приватизації українських підприємств.

Протягом 2002 року Фонд плідно співпрацював з Консультаційним проектом Уряду Німеччини з питань приватизації в Україні. За участю Консультаційного проекту були організовані та проведені засідання “круглих столів”, темою обговорень був проект Державної програми приватизації на 2003-2008 роки.

Фондом підписано контракт з донорською організацією - Агентством з міжнародного розвитку США (USAID) з питань реформування електроенергетичного сектору України. Безпосередньо реалізацію проекту “Приватизаційна допомога в енергетичній галузі України” здійснює компанія “Делойт Туш Томацу”. В рамках проекту компанією надані рекомендації щодо розробки заходів розв’язання проблем заборгованості в енергетичному секторі України, проект відповідних рішень стосовно умов проведення наступних конкурсів з продажу пакетів акцій енергокомпаній, підготовлено концепцію підготовки енергогенеруючих компаній до майбутньої приватизації тощо.

Фахівці Фонду в 2002 році продовжували брати участь у реалізації державної політики щодо захисту майнових прав України на її території та за кордоном, здійснювали заходи стосовно врегулювання прав власності з Російською Федерацією, Республікою Білорусь, Республікою Молдова, Грузією, Азербайджанською Республікою відповідно до діючих міждержавних та міжурядових угод, норм міжнародного права. А також брали участь у переговорних процесах з таких питань: розподіл закордонної власності колишнього СРСР, врегулювання майнових відносин відповідно до укладених угод.

З метою виконання умов укладених угод проводилася робота щодо визнання прав власності на об'єкти, які знаходяться за межами України. У 2002 році підтверджено право власності України на 14 об'єктів.

Співробітництво з міжнародними організаціями має позитивний вплив на процес приватизації в Україні і є своєрідним каталізатором для подальшого реформування власності в Україні.

14. ХІД ВИКОНАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПРОГРАМИ ПРИВАТИЗАЦІЇ НА 2000-2002 РОКИ РЕГІОНАЛЬНИМИ ВІДДІЛЕННЯМИ ФОНДУ

У діяльності центрального апарату Фонду особлива увага приділяється координації роботи регіональних відділень Фонду.

Завдання регіональним відділенням по обсягах приватизації, надходженню коштів від приватизації, оренди, дивідендів встановлюються наказами Фонду.

З метою оперативного вирішення проблемних питань, що постають перед регіональними відділеннями, запроваджено проведення заступниками Голови Фонду регулярних виробничих нарад з керівниками регіональних відділень Фонду з питань, що стосуються компетенції та напрямків роботи підвідомчих структурних підрозділів. Згідно з затвердженим орієнтовним графіком відбулося шість нарад, за підсумками яких підготовлено відповідні рішення та доручення.

Регіональними відділеннями Фонду у 2002 році проведена значна робота щодо приватизації об'єктів та забезпечення надходження коштів від приватизації державного майна до Державного бюджету України.

У 2002 році регіональними відділеннями роздержавлено 1537 об'єктів – 96,4% усіх роздержавлених за рік.

Завдання з підготовки до продажу об'єктів **груп В,Г**, передбачене Державною програмою приватизації на 2002 рік, виконано, при плані 74 підготовлено усі об'єкти, з них регіональними відділеннями підготовлено 49 об'єктів (66,2%).

Завдання щодо продажу об'єктів незавершеного будівництва (**групи Д**) виконано регіональними відділеннями на 94,8% (474 об'єкти державної форми власності та 85 комунальної форми). Найбільше приватизовано об'єктів незавершеного будівництва у Житомирській області – 72 при 65 запланованих (110,8%). Відсотковий показник найвищий в Автономній Республіці Крим (27 при 15 запланованих) та Запорізькій області (16 при 10) – 180% та 160% відповідно. Донецька (47), Закарпатська (9), Львівська (47), Миколаївська (24), Одеська (20), Сумська (15), Хмельницька (6), Черкаська (17), Чернівецька (6), Чернігівська (8) області перевиконали планове завдання; Вінницька (4), Луганська (36), Рівненська (14), Тернопільська (17), Херсонська (9) області також виконали річне завдання – на 100%.

Волинська, Дніпропетровська, Івано-Франківська, Кіровоградська, Київська, Полтавська, Харківська, області, м. Київ і м. Севастополь завдання не виконали.

Річне завдання (наказ Фонду від 22.01.02 № 110 з доповненнями) з продажу об'єктів **групи Е** – акцій (часток, паїв), що належать державі в статутних фондах господарських товариств, регіональними відділеннями виконано на 70% (7 об'єктів з 10 запланованих).

Найкращі показники по приватизації об'єктів групи Е у Харківській (4 об'єкти), Львівській областях та у м. Києві – (по 3), Запорізькій (2) області.

Регіональні відділення забезпечили продаж 122 об'єктів групи Ж державної форми власності та 47 комунальної, а саме: по м. Севастополю (3 об'єкти при 1 запланованому), Волинській (6 при 3). По Черкаській (5 при 3), Львівській (16 при 10), Миколаївській (6 при 4), Одеській (16 при 10), Херсонській (9 при 6) областях, по м. Києву (3 при 2), Фонд майна Автономної Республіки Крим (8 при 7). Менше ніж на 70% продали Дніпропетровська, Київська і Харківська області.

Надходження коштів від приватизації державного майна до Державного бюджету

Фонд, враховуючи пропозиції регіональних відділень, сформовані за результатами аналізу виробничо-технічного та фінансового стану об'єктів права державної власності, продаж яких планується, видав наказ “Щодо забезпечення у 2002 році надходження коштів від приватизації об'єктів регіональними відділеннями” від 24.01.02 №146, яким затверджено помісячний графік очікуваного надходження коштів. Однак, за результатами роботи регіональних відділень у 2002 році, наказами Фонду від 19.03.02 №490, від 26.07.02 №1338, від 26.09.02 №1696 та від 19.12.02 №2241 скориговано обсяги надходжень коштів до Державного бюджету України від регіональних відділень від приватизації державного майна у бік збільшення до **141,64 млн. грн.**

Крім того, Фондом, враховуючи також пропозиції регіональних відділень, видано наказ від 01.04.02 №581 “Щодо обсягів приватизації об'єктів незавершеного будівництва (група Д) і об'єктів, крім ОНБ, виділених з балансів підприємств (групи А, Ж), та очікуваного надходження коштів від регіональних відділень Фонду державного майна України у 2002 році”, яким затверджено завдання щодо кількісних параметрів роботи регіональних відділень на поточний рік з об'єктами груп Д, А, Ж. Наказами Фонду від 26.09.02 №1697 та від 19.12.02 №2242 внесено зміни у бік збільшення і до цього наказу.

У 2002 році від приватизації об'єктів державної власності регіональними відділеннями забезпечено надходження 202,35 млн.грн. (виконання річного завдання – 142,86%; 33,4% від усіх надходжень – 606,6 млн. грн.). у тому числі викуп склав 147,9 млн. грн.; від продажу об'єктів на фондових біржах надійшло 51,7 млн. грн.; на спеціалізованих аукціонах за гроші – 2,6 млн. грн.

Найбільше коштів надійшло від продажу об'єктів державної форми власності регіональними відділеннями Фонду по Донецькій (28,7 млн. грн.), Львівській (20,4 млн. грн.), Одеській (18,5 млн. грн.), Луганській (12,7 млн. грн.), Дніпропетровській (10,7 млн. грн.), Харківській (9,4 млн. грн.), Черкаській (8,0 млн. грн.), Миколаївській (7,7 млн. грн.), Чернігівській (6,9 млн. грн.), Запорізькій (6,5 млн. грн.), Вінницькій (5,5 млн. грн.), Кіровоградській (5,0 млн. грн.), Рівненській (4,1 млн. грн.), Сумській (3,9 млн. грн.), Херсонській (3,8 млн. грн.), Житомирській, Київській і Полтавській (по 3,7 млн. грн.) областях та по м. Києву (25,7 млн. грн.).

Найменше коштів надійшло від продажу майна у Чернівецькій області та м. Севастополі (по 0,8 млн. грн.) і Івано-Франківській області (0,7 млн. грн.).

Відчуження об'єктів комунальної власності

Протягом звітного періоду регіональними відділеннями та місцевими органами приватизації за угодами з органами місцевого самоврядування змінено форму власності **4538 об'єктів комунальної власності**, отримано **209,3 млн.грн.**, а перераховано до відповідних місцевих бюджетів **208,8 млн.грн.**

У **2001 році** від приватизації комунального майна було отримано **218,4 млн.грн.**, перераховано до відповідних місцевих бюджетів **215,8 млн.грн.**

Найкращих показників досягнуто у Волинській, Дніпропетровській, Донецькій, Запорізькій, Івано-Франківській, Луганській, Львівській, Полтавській, Тернопільській, Харківській областях, м. Києві та Автономній Республіці Крим (від 100 до 500 об'єктів).

Оренда державного майна

З метою виконання плану по надходженню орендної плати від оренди державного майна регіональними відділеннями постійно проводиться робота по укладанню договорів оренди державного майна, узгодженню розрахунків орендної плати, наданню права державним підприємствам і організаціям виступати орендодавцем державного майна.

На 2002 рік передбачено завдання регіональним відділенням забезпечити перерахування коштів від оренди державного майна до Державного бюджету в обсязі **80 млн. грн.** Фактично за 2002 рік до Державного бюджету ними було перераховано **94,8 млн. грн.**, що становить 118% завдання та 80% всього обсягу орендної плати. Разом з тим із загального обсягу заборгованості з орендної плати (20,03 млн.грн.) 93,2% допущено по договорах, які знаходяться на контролі регіональних відділень.

Найбільший внесок у виконання плану на 2002 рік по надходженню коштів від оренди державного майна до Державного бюджету зробили регіональні відділення по Дніпропетровській, Донецькій, Закарпатській, Запорізькій, Кіровоградській, Луганській, Львівській, Миколаївській, Одеській, Полтавській, Рівненській, Харківській, Херсонській, Хмельницькій, Черкаській, Чернігівській областях та по м. Києву.

Регіональними відділеннями постійно проводиться робота, спрямована на зменшення заборгованості по орендній платі. З усіма орендарями, які допустили заборгованість по орендній платі строком понад 3 місяці, регіональні відділення проводить претензійно-позовну роботу з метою відшкодування збитку, заподіяного державі, та розірвання договорів оренди.

На жаль, майже вся заборгованість є безнадійною до стягнення через відсутність у орендарів коштів і майна або відсутність їх за юридичною

адресою, а також у зв'язку з тим, що вони визнані Арбітражним судом банкрутами і на даний час здійснюється процедура ліквідації. У таких випадках погашення або списання заборгованості можливе лише після закінчення роботи ліквідаційної комісії.

Для контролю за надходженням коштів до Державного бюджету в договорах оренди, укладених регіональними відділеннями, передбачається щомісячне надання копії платіжного доручення з відміткою банку про перерахунок орендної плати та про щоквартальне підписання актів звірки з орендної плати. Регіональні відділення при погодженні договорів оренди та розрахунків орендної плати зобов'язують державні підприємства – орендодавці державного майна щомісяця надавати звіти про перерахунок орендної плати до Державного бюджету з підтвердженням платіжними документами. Однак, як правило, ці відомості надаються із значним запізненням.

З метою підвищення ефективності використання державного майна регіональні відділення самостійно і разом із правоохоронними органами постійно проводять перевірки законності укладання та виконання договорів оренди. Основними порушеннями є відсутність дозволів регіональних відділень та органів, уповноважених управляти державним майном, на укладання договору оренди і наслідками цього є:

- невідповідність розрахунків орендної плати вимогам Методики розрахунку і порядку використання плати за оренду державного майна;
- порушення вимог типового договору оренди державного майна.

Стосовно усіх виявлених порушень і недоліків орендодавцям і орендарям надані пропозиції щодо їхнього усунення.

З ряду об'єктивних причин, з урахуванням останніх змін у чинному законодавстві суттєво зменшується кількість договорів, укладених безпосередньо регіональними відділеннями. Однією з причин зменшення кількості договорів оренди і, відповідно, надходжень орендної плати, є передача до комунальної власності значної кількості майна, що не увійшла до статутних фондів господарських товариств, створених у процесі приватизації та корпоратизації та значної частини житлового фонду разом із вбудовано-прибудованими нежитловими приміщеннями, що знаходяться на балансі державних підприємств.

Управління державними корпоративними правами

В управлінні регіональних відділень Фонду станом на 1 січня 2003 року перебуває 1300 державних пакетів акцій (84,6% всього масиву державних пакетів акцій).

Регіональним відділенням встановлено планове завдання по перерахуванню дивідендів до Державного бюджету у 2002 році відкритими акціонерними товариствами, управління державними корпоративними правами яких здійснюють регіональні відділення Фонду, у розмірі 754 тис.грн. Фактично перераховано 654,9 тис.грн., що становить **86,9%**

планового завдання, хоча органами управління ВАТ прийнято рішень про перерахування дивідендів на загальну суму 810 тис.грн.

З метою проведення фінансово-економічного аналізу господарської діяльності підзвітних акціонерних товариств та здійснення оперативного контролю за наявністю і станом погашення заборгованостей по обов'язкових платежах і виплаті заробітної плати регіональними відділеннями проводиться збір та обробка щомісячної, щоквартальної і річної фінансової статистичної звітності акціонерних товариств.

Регіональними відділеннями посилено контроль за станом заборгованості і своєчасністю виплати заробітної плати працівникам підзвітних акціонерних товариств. Керівників підприємств-боржників зобов'язали забезпечити погашення заборгованості та надати регіональним відділенням графіки погашення заборгованості.

Таким чином, зважаючи на все вищевикладене, **слід відмітити значний вклад регіональних відділень у виконання завдань Державної програми приватизації на 2000-2002 роки, надходження коштів від приватизації державного майна до Державного бюджету та поповнення місцевих бюджетів за рахунок перерахування коштів від відчуження комунального майна, виконання завдань по перерахуванню до Державного бюджету коштів за оренду державного майна та дивідендів, нарахованих на державні корпоративні права.**

15. ГОЛОВНІ ПІДСУМКИ ТА ПРОБЛЕМИ ПРИВАТИЗАЦІЇ У 2002 РОЦІ

Позитивні наслідки приватизації, як правило, проявляються тільки через певний проміжок часу і не мають точного грошового виразу. Разом з тим, приватизація вирішує проблеми загальнодержавного значення: зайнятості населення, малого та середнього підприємництва, розвитку внутрішнього ринку, структурної перебудови економіки, розвитку інвестиційної діяльності тощо. З їх важливістю слід рахуватись не в меншій мірі, ніж з поповненням Державного бюджету.

До основних здобутків процесу реформування власності можна віднести:

- ◆ помітний прогрес у діяльності роздержавленого сектору економіки України в порівнянні з державним. Особливо важливо те, що підприємства, приватизовані відповідно до Державної програми приватизації на 2000-2002 роки, практично з самого початку поліпшили свою фінансово-економічну діяльність (Миколаївський глиноземний завод, ЛиНОС, ЗалК, енергокомпанії, Львівський автобусний завод), тоді як підприємства, приватизовані до 2000 року, досягають помітних результатів переважно через кілька років;
- ◆ результати досліджень економіки України свідчать про те, що економічне зростання в Україні відбувається у тому числі і завдяки діяльності приватизованих підприємств, які в основному мають кращі показники фінансово-господарського стану, ніж державні;
- ◆ Фонд успішно продає пакети акцій інвестиційно-привабливих підприємств промисловим інвесторам, забезпечуючи при цьому прозорість та інформаційну відкритість приватизаційних процедур, виконання покупцями пакетів акцій фінансових умов щодо ліквідації заборгованостей по зарплаті, платежах до Державного бюджету, Пенсійного фонду тощо;
- ◆ за укладеними договорами купівлі-продажу роздержавлені підприємства отримують інвестиції, загальний обсяг яких перевищує надходження від продажу майна;
- ◆ за ініціативою Фонду привернуто увагу громадськості і уряду до застосування схем “тіньової” приватизації державного майна, завдяки чому збережено державне майно;
- ◆ Фонд забезпечує зростання надходжень від оренди державного майна до Державного бюджету;
- ◆ подальшого удосконалення набули механізми державного регулювання оціночної діяльності в Україні;
- ◆ поступово удосконалюються підходи до управління державними корпоративними правами.

Результати фінансово-економічного аналізу діяльності підприємств, переданих на приватизацію органами, уповноваженими ними управляти, свідчать про те, що майже 50% цих підприємств знаходяться у незадовільному стані. У зв'язку з цим в процес приватизації включаються все менш привабливі об'єкти. Можна прогнозувати, що проблема роздержавлення фінансово нестійких підприємств буде актуальною і в майбутньому.

Незважаючи на вживані Фондом заходи щодо формування попиту вітчизняних та іноземних інвесторів на об'єкти приватизації, значна кількість конкурсів та біржових торгів завершуються безрезультатно. Зміна умов конкурсу та зменшення початкової ціни пакета акцій не змінюють позиції покупців – заяви від них не надходять і конкурс визнається таким, що не відбувся. Незадовільний фінансовий стан підприємств – основна причина відсутності попиту на конкурсах.

Для біржових торгів характерно те, що попитом не користуються невеликі пакети акцій (менше 25% статутного фонду) навіть стратегічно важливих підприємств та підприємств-монополістів (група Г). В багатьох випадках відсутність попиту на акції на фондових біржах можна пояснити наслідками масової приватизації, у процесі якої контрольні пакети акцій вже знайшли своїх власників. Вони не бажають витратити кошти на придбання додаткових незначних пакетів акцій. Зазначені пакети акцій не цікавлять і портфельних інвесторів через низьку прибутковість та ліквідність, а також нерозвиненість вторинного фондового ринку.

Крім того, недобросовісне виконання органами управління вимог Державної програми приватизації щодо передприватизаційної підготовки та підготовки до продажу негативно впливає на формування пропозиції до продажу, а також на фінансові результати продажу.

Комплексний аналіз підсумків виконання у 2002 році Державної програми приватизації на 2000-2002 роки виявив ряд труднощів та проблем.

Аналізуючи причини ситуації, що склалася з приватизацією в Україні, можна зробити такі висновки:

- **по-перше, незадовільний фінансово-економічний та технічний стан об'єктів приватизації**, обтяженість багатьох з них борговими зобов'язаннями, застосування процедур банкрутства і санації суттєво знижують інвестиційну привабливість об'єктів приватизації, а відповідно і попит на них (“Краситель”, “Полтавський завод газорозрядних ламп”, “Дебальцевський завод металургійного машинобудування”, “Макіївський металургійний комбінат”). Так, майже 86% вартості пакетів акцій, які пропонувалися для конкурсного продажу у 2002 році, становить вартість акцій, які вже виставлялися на продаж, але не були реалізовані;
- **по-друге, має місце гальмування процесу приватизації у двох напрямках** завершення масової приватизації та проведення індивідуальної приватизації. Органи, уповноважені управляти

державним майном, не вносять пропозицій щодо приватизації підпорядкованих їм інвестиційно-привабливих підприємств, недотримуються затверджених термінів корпоратизації підприємств (**Сєверодонецький “Азот”, “Сумихімпром”**), передприватизаційної підготовки та підготовки до продажу. Так, на 2002 рік від органів, уповноважених управляти державним майном, не надійшло жодної пропозиції щодо проведення передприватизаційної підготовки на підприємствах, які їм підпорядковані.

Серед найбільш поширених методів гальмування та створення перепон приватизації окремих привабливих об’єктів можна назвати подання судових позовів. На сьогоднішній день можна **виділити декілька найбільш загальних проблем**, пов’язаних як із застосуванням судами законодавства в процесі розгляду справи, так і процесом виконання судових рішень, а саме:

- ◆ подання судових позовів фізичними особами, які не є суб’єктами приватизаційного процесу, тобто не беруть участі в конкурсах (“Запорізький алюмінієвий завод”, “Рівнеазот”, “Балцем”, “Луганськтепловоз” та ін.);
- ◆ необґрунтоване застосування судами заходів забезпечення позову. На практиці за ухвалами судів були призупинені конкурси з продажу “Харцизького трубного заводу”, “Ужгородського турбогазу”;
- ◆ неправомірне допущення судами негайного виконання рішень, що полягає в тому, що рішення, яке не набуло чинності, підлягає виконанню, незалежно від того, використовує сторона своє право на подання апеляційної скарги чи ні. При цьому оскарження рішення в апеляційному порядку не зупиняє процесу його виконання (“Луганськтепловоз”, “Львівський автобусний завод”);
- ◆ прийняття судами різної підвідомчості повністю протилежних (взаємовиключаючих) рішень по одних і тих же спірних правовідносинах. За таких обставин Фонд, маючи два взаємовиключаючі рішення, опиняється в ситуації, при якій виконання одного з них автоматично тягне за собою невиконання іншого (“Рівнеазот”, “Факел”).

Слід зазначити, що вказані проблеми є найбільш актуальними. В той же час в кожному конкретному випадку існує і багато інших, які також потребують відповідного врегулювання законодавством.

- **по-третє**, поширюється використання способів нелегітимної (“тіньової”) приватизації, серед яких найбільш розповсюдженими стають розрахунки з кредиторами високоліквідним державним майном (“Донбасенерго”, “Луганскобленерго”, “Росава”);
- **по-четверте**, визначилась невідповідність систем галузевого державного регулювання до приватизації підприємств-монополістів, в першу чергу природних монополій. На підтвердження цього можна навести історію продажу енергокомпаній, “Укртелекому”;
- **по-п’яте**, в управлінні Фонду залишився значний масив неліквідних пакетів акцій, які не користуються попитом у покупців та не приносять прибутку державному бюджету.

16. ПІДСУМКИ ВИКОНАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПРОГРАМИ ПРИВАТИЗАЦІЇ НА 2000-2002 РОКИ

Державна програма приватизації на 2000-2002 роки набрала чинності з липня 2000 року, нормативна база, відповідна цій програмі, - з вересня-жовтня 2000 року.

Завдання Програми щодо кількості реформованих об'єктів, дотримання приватизаційних процедур та інших положень виконані, окрім завдання по надходженню коштів до Державного бюджету від приватизації державного майна.

З 2000 року приватизація здійснювалася на засадах, передбачених Указом Президента України від 29 грудня 1999 року "Про невідкладні заходи щодо прискорення приватизації майна в Україні" та Державною програмою приватизації на 2000-2002 роки, яка розроблялася в розвиток та з урахуванням стратегії приватизації, започаткованої зазначеним Указом Президента.

Державна програма приватизації на 2000-2002 роки та Указ Президента про прискорення приватизації надали можливість запровадити принципово **нові механізми приватизації**, а саме:

- продаж об'єктів приватизації з урахуванням їх індивідуальних особливостей на підставі аналізу попиту потенційних покупців на конкретні об'єкти;

- продаж цілісних майнових комплексів або контрольних пакетів акцій промисловим інвесторам без покладення інвестиційних зобов'язань на покупця;

- дотримання принципу мінімального розпорошення акцій підприємств;
- використання у процесі приватизації послуг уповноважених осіб (радників);

- забезпечення публічності процедури та обґрунтованість тимчасового закріплення акцій у власності держави;

- надання потенційним інвесторам інформації про об'єкти приватизації;
- покращання прозорості приватизаційних процедур за рахунок публічності прийняття рішень на всіх етапах приватизації підприємств.

Фондом державного майна України за 2000 - 2002 роки здійснено значний обсяг організаційних заходів, спрямованих на виконання завдань, передбачених Державною програмою приватизації на 2000-2002 роки.

Враховуючи, що зміни до Закону України "Про Державну програму приватизації", які б встановлювали щорічні кількісні завдання приватизації, не були прийняті, Фонд розробляв та затверджував відповідними наказами щорічні обсяги приватизації, ґрунтуючись на основних пріоритетах та прогнозах обсягів приватизації, викладених у Державній програмі приватизації на 2000 - 2002 роки та Указі Президента України від 29 грудня 1999 року "Про невідкладні заходи щодо прискорення приватизації майна в Україні".

Дотримання цих принципів дало змогу забезпечити **надходження коштів за 2000 – 2002 роки** від приватизації державного майна до загального фонду Державного бюджету в обсязі **4783,62 млн. грн.**, у тому числі у **2000 році - 2075,52 млн. грн.**, у **2001 - 2132,0 млн. грн.**, у **2002 році - 576,1 млн. грн.**

З метою удосконалення питань **передприватизаційної підготовки** підприємств та підготовки їх до приватизації, підвищення відповідальності органів, уповноважених управляти державним майном, за підготовку об'єктів до приватизації, а також забезпечення виконання завдань із надходження коштів до Державного бюджету України від продажу об'єктів приватизації 19 березня 2002 року Президентом України видано Указ "**Про організацію підготовки об'єктів права державної власності до приватизації**". Кабінет Міністрів України 26 квітня 2002 року затвердив розпорядження № 224-р "Про заходи щодо виконання Указу Президента України від 19 березня 2002 року № 267".

Для забезпечення виконання в повному обсязі положень вищезазначеного Указу Президента та заходів Кабінету Міністрів України Фонд своїм наказом від 27.06.02 № 1138 затвердив відповідні заходи.

У 2000-2002 роках **змінити форму власності 4985 об'єктів**, у тому числі по групі А – 2397; групах В, Г – 298; групі Д – 1736; групі Е – 108; групі Ж – 446.

Згідно з планами-графіками за цей період планувалось **підготувати до продажу 427 об'єктів** груп В, Г. Фактично було підготовлено 361 об'єкт, що становить 84,5% запланованого.

Слід відмітити, що протягом зазначеного періоду успішно здійснювалася мала приватизація (групи А, Д, Ж), яка створила умови для конкуренції у сфері обслуговування, в малому бізнесі. Економічний аналіз роботи приватизованих малих підприємств показує, що значна їх кількість має позитивну динаміку обсягів виробництва.

Внаслідок проведення приватизації **об'єктів АПК** були забезпечені необхідні передумови для подальшого розвитку процесів реформування власності на селі. Адже створені в процесі приватизації колективні сільськогосподарські підприємства та відкриті акціонерні товариства становлять **близько однієї п'ятої частини всіх суб'єктів господарювання**, що реформуються відповідно до Указів Президента України від 3 грудня 1999 року "Про невідкладні заходи щодо прискорення реформування аграрного сектора економіки" та від 29 січня 2001 року № 177 "Про врегулювання майнових питань щодо забезпечення захисту майнових прав селян у процесі реформування аграрного сектору економіки".

За період з 2000 по 2002 рік було оголошено **657 конкурсів, 1 відкриті торги** з продажу пакетів акцій ВАТ та **2 конкурси з продажу цілісних майнових комплексів** загальною початковою вартістю **6082,83 млн. грн.**

Із них відбулося 177 конкурсів та 2 тендери, на яких було продано акцій на загальну суму 3280,96 млн. грн. за договорами купівлі-продажу. Рівень продажу становить 53,9%.

За цей же період на фондовому ринку було запропоновано 2887 пакетів акцій на загальну суму 2334,78 млн. грн., з яких 947 пакетів було продано за 1043,72 млн. грн.

Рівень продажу акцій на ФБ та ПФТС становить 44,7 %.

Загалом за 2000 - 2002 роки всіма способами приватизації пропонувалося до продажу пакетів акцій на суму 11,9 млрд. грн., а продано було акцій на суму 4,6 млрд. грн.

Таким чином, загальний рівень продажу акцій (відношення вартості проданих акцій за договорами купівлі-продажу до вартості запропонованих пакетів акцій) становить 39%.

Загалом за договорами купівлі-продажу пакетів акцій ВАТ передбачено внесення на підприємства протягом 1995 - 2012 років інвестицій та інших коштів на загальну суму 4814,85 млн. грн., 824,6 млн. дол. США, 3,87 млн. DM і 19,3 млн. євро. Найбільше із загальної суми передбачено внести на підприємства чорної та кольорової металургії, енергетичної і паливної промисловості, машинобудування та металообробки. Головними напрямками є технічне переоснащення підприємств, поповнення їх обігових коштів, погашення заборгованості по заробітній платі та іншій кредиторській заборгованості.

Фактично за період з 1995 року до цього часу їх надійшло за всіма договорами купівлі-продажу пакетів акцій на суму 3276,9 млн. грн., 483,3 млн. дол. США, 2,5 млн. DM та 4,7 млн. євро (у перерахунку у національну валюту загальний обсяг внесених коштів становить 4617,1 млн. грн.), що загалом перевищує обсяг, передбачений відповідними умовами договорів (умовами договорів на цей період передбачено внесення коштів у сумі 2977,5 млн. грн., 475 млн. дол. США, 3,9 млн. DM та 4,7 млн. євро).

Договорами купівлі-продажу об'єктів незавершеного будівництва передбачено виконання їх покупцями тих чи інших зобов'язань, які мають грошовий вираз, на загальну суму 157,2 млн. грн. та 23,0 млн. дол. США. За даними контролю, який здійснюється, вже внесено 10,2 млн. грн. і 0,99 млн. дол. США.

За договорами купівлі - продажу об'єктів малої приватизації аналогічними зобов'язаннями покупців передбачено виконання заходів на загальну суму 104,5 млн. грн. і 2,2 млн. дол. США. Фактично надійшло 66,6 млн. грн. і 1,3 млн. дол. США .

Основні надходження коштів забезпечили такі знакові продажі:

У 2000 році:

- продаж 9% акцій ВАТ "Запоріжсталь". За нього було сплачено чотири номінальні вартості – 91,1 млн. грн.;

- продаж 67,4% акцій переобтяженого боргами ВАТ "Линос" за ціною 53,1 млн. грн., хоча інвестиційна вартість цього пакета становить понад 237 млн. грн. (покупець пакета акцій взяв на себе зобов'язання

погасити прострочену кредиторську заборгованість підприємства на суму 14,9 млн. грн., поповнити обігові кошти на 13 млн. грн., здійснити програму технічної реконструкції на суму 64,6 млн. грн., погасити залишок заборгованості по кредиту банку "West LB" на суму 18,8 млн. євро). Приватизація цього підприємства супроводжувалася в політичних колах непоодинокими звинуваченнями Фонду в дешевому продажу. Проте, інвестор вже вклав в це підприємство значні суми, що набагато перевищують ціну проданого пакета акцій. Підприємство почало працювати, що обумовило – це стабільні робочі місця та сплачені податки;

- продаж за конкурсом **30% акцій Миколаївського глиноземного заводу** за 547,2 млн. грн.;

- повторний продаж **45,3% акцій цементного заводу "Волинь" за 11 млн.грн.** Після реприватизації і повторного продажу акцій цього підприємства держава отримала суму коштів вищу, ніж внаслідок попереднього продажу пакета акцій Градобанкові, сам завод - промислового інвестора і перспективу подальшого розвитку.

Виробничий капітал прийшов на **суднобудівний завод "Океан"** - 78 % акцій заводу придбала за 26,3 млн. грн. нідерландська компанія.

Успішно проведено конкурси щодо продажу пакетів акцій **Малинської паперової фабрики, Херсонського НПЗ** і ряду інших підприємств. Шанс вийти на новий рівень розвитку одержало **ВАТ "Оріана"** після створення спільного підприємства з "Лукойлом".

У 2000 році було укладено дві не зовсім звичайні угоди щодо викупу підприємствами власних акцій. Так, 20 % своїх акцій придбало **ВАТ "Мотор-Січ"** за достатньо високу ціну - 56 млн. грн. при стартовій ціні - 26 млн. грн.; підписано договір із **ЗАТ "Ілліч-Сталь"** на суму 455 млн грн. щодо викупу акцій 50 % СФ + 1 акція **ВАТ "Маріупольський металургійний комбінат ім. Ілліча"**.

У 2001 році:

Продано 6 пакетів акцій обласних енергопостачальних компаній. Отримано 865,7 млн. грн. Ціна продажу перевищила номінальну вартість зазначених пакетів в середньому в 7,7 рази. Додатково інвестори взяли на себе зобов'язання сплатити борги цих обленерго перед ДП "Енергоринок" на суму 136 млн. дол. США.

На відкритих торгах було продано 68,1% акцій **ВАТ "Запорізький алюмінієвий комбінат"** за 380,6 млн. грн. Відповідно до укладеного договору купівлі - продажу передбачається внесення інвестицій на суму 276,5 млн. дол. США.

За 126 млн. грн. на конкурсі продано 76 % акцій **ВАТ "Харцизький трубний завод"**.

З іншого боку, 2001 рік став роком продажу значної групи так званих неліквідів, обтяжених значними боргами, як наприклад, **Львівський автобусний завод.**

У 2002 році продано:

• на ФБ – **10 %** акцій **Миколаївського глиноземного заводу** за 60,5 млн. грн.; **25 %** акцій **“Балцем”** за 5,9 млн. грн.; 25 % акцій **ВАТ “Чернігівське хімволокно”** за 5,9 млн. грн.

• на конкурсах - **81,59 %** акцій **“АвтоЗАЗ”** за 54,2 млн. грн. та пакет **35,7 %** акцій **“Північного ГЗК”** за 89 млн. грн.

Сумарна ціна продажу цих пакетів акцій ВАТ становить 215,5 млн. грн., або 44,8 % усіх надходжень у поточному році.

У 2000 – 2002 роках **власниками** українських підприємств стали відомі та **потужні зарубіжні компанії**: німецька компанія Dycerhoff Zement International GmbH, нідерландська – Damen, швейцарський концерн – Wigor Holding AG, загальновідома американська компанія AES Washington Holdings B.V. та словацька Vychodoslovenske Energeticke Zavody S.P. Досягти цього вдалося завдяки прозорій процедурі проведення конкурсів, яку високо оцінили всі іноземні учасники української приватизації, в тому числі й ті, хто не зміг виграти. На сьогодні **продаж підприємств промисловим інвесторам дав позитивні результати**. На жодному підприємстві не погіршився фінансовий чи виробничий стан.

Станом на 01.01.03 Фонд здійснює функції з **управління державними корпоративними правами по 1590 ВАТ**, в тому числі:

- із державною часткою менше 25 % - 544 товариства;
- із державною часткою від 25 % до 50 % - 726 товариств;
- із державною часткою більше 50 % - 320 товариств.

Одним з критеріїв оцінки ефективності управління державними корпоративними правами є надходження дивідендів на державну частку до Державного бюджету.

Державними бюджетами України на 2000-2002 роки передбачено надходження дивідендів, нарахованих на акції господарських товариств, що належать державі, у розмірі 913,9 млн. грн. **Фактично** станом на 01.01.03 до Державного бюджету **надійшло 441,5 млн. грн.** дивідендів. У 2000 році надійшло дивідендів 136,9 млн. грн., у 2001 році – 74,5 млн. грн., у 2002 році – 230 млн. грн.

Найбільшими потенційними платниками дивідендів на державні корпоративні права є ВАТ “Укртелеком” та НАК “Нафтогаз України”.

За розрахунками Фонду державного майна, несплачені за попередні роки дивіденди на державні корпоративні права по ВАТ “Укртелеком” становили: у 2000 році – 148,9 млн. грн., у 2001 році – 205,4 млн. грн.; по НАК “Нафтогаз України”: у 2000 році – 82,5 млн. грн., у 2001 році – 41,5 млн. грн.

Фондом державного майна України проведено аналіз нарахування та перерахування дивідендів до бюджету в 2002 році прибутковими акціонерними товариствами. Аналіз показав, що прибуток мали всього 90 акціонерних товариств. Нарахована за рішенням зборів акціонерів сума дивідендів на державні корпоративні права становить 47,8 млн. грн.

Використовуючи державні корпоративні права, Фонд забезпечує своєчасні та повні розрахунки підприємств, що належать до сфери його управління, по податках, зборах та обов'язкових платежах, погашення податкового боргу та з оплати праці.

Протягом 2002 року вищезазначеними товариствами перераховано коштів до Державного бюджету в розмірі 496,1 млн. грн. при завданні 447,5 млн. грн., у тому числі погашено податкового боргу в сумі 61,2 млн. грн. при завданні 52,0 млн. грн. Завдання по надходженню платежів до Державного бюджету у 2002 році виконано Фондом на 110,9 %. Порівняно з початком року заборгованість з оплати праці зменшилась на 32 %.

Станом на кінець 2002 року укладено або погоджено 7757 договорів **оренди державного майна**. Завдання з надходження коштів від орендної плати до загального фонду Державного бюджету України на 2000 – 2002 роки становило 171,2 млн.грн. Фактично протягом вказаного періоду до Державного бюджету перераховано **241,3 млн.грн.**, у тому числі: у 2000 році - 42,9 млн.грн., у 2001 році –80 млн.грн., у 2002 році – 118,4 млн.грн.

Проблемним залишається питання заборгованості орендарів та стягнення боргу з боржників. В цілому по Україні консолідована заборгованість на кінець 2002 року становила **20,03 млн. грн.**, а на початок 2002 року - **25 млн. грн.**

Аналіз причин неналежного виконання Державної програми приватизації на 2000 – 2002 роки свідчить про таке.

Завдання Програми по надходженню коштів до Державного бюджету від приватизації не були виконані і головними причинами цього слід визначити:

- **відсутність чіткого механізму прогнозування та формування обсягів завдань по надходженню коштів;**
- **недостатній рівень пропозиції пакетів акцій для продажу;**
- **наявність процесів гальмування та протидії продажу пакетів акцій привабливих об'єктів;**
- **низький попит на акції українських підприємств.**

До 2002 року не було розроблено **чіткого механізму прогнозування можливих обсягів надходження коштів** від продажу об'єктів приватизації та формування на його основі обсягів завдань по надходженню коштів від приватизації державного майна до Державного бюджету. Тільки у 2002 році положеннями Указу Президента від 19 березня 2002 року № 267 **“Про організацію підготовки об'єктів права державної власності до приватизації”** започатковано відповідний механізм. Однак, внаслідок низької виконавської дисципліни міністерств та відомств заходи з підготовки об'єктів права державної власності до приватизації, передбачені цим Указом Президента, в частині забезпечення передачі на приватизацію об'єктів права державної власності в обсязі, який повинен відповідати запланованому на 2003 рік обсягу надходжень коштів, не виконані.

Разом з тим, **недостатність пропозиції пакетів акцій на продаж** обумовлена рядом причин:

- протидія з боку галузевих та регіональних структур, які не бажають втрачати закріплені в державній власності пакети акцій великих підприємств;

- опір приватизації як з боку менеджменту самих підприємств, так і з боку органів державного управління;

- падіння обсягів підготовки підприємств до продажу внаслідок **відсутності пропозицій** органів, уповноважених управляти державним майном, щодо приватизації підпорядкованих їм **інвестиційно-привабливих** підприємств. Ця негативна тенденція ускладнюється постійним падінням вартості **підготовленого до продажу** майна протягом останніх років;

- вилучення об'єктів приватизації з продажу або призупинення продажу об'єктів на невизначений термін внаслідок провадження справ про банкрутство, судовими процесами, рішеннями уряду;

- в управлінні Фонду залишився значний масив неліквідних пакетів акцій, які не користуються попитом у покупців та не дають прибутку у Державний бюджет. У 2002 році повторно пропонувалося на конкурсах 52 % таких об'єктів.

Неузгодженість законодавства та відсутність пріоритетів при застосуванні законів про банкрутство, про виконавче провадження до об'єктів приватизації **гальмують процес продажу акцій.**

Серед найбільш поширених методів **протидії та створення перепон приватизації окремих привабливих об'єктів** можна назвати шлях подання судових позовів. На сьогодні можна виділити декілька найбільш загальних проблем, пов'язаних як із застосуванням судами законодавства в процесі розгляду справи, так і з процесом виконання судових рішень, а саме:

- подання судових позовів суб'єктами приватизаційного процесу;
- подання судових позовів особами (в тому числі фізичними), які не є суб'єктами приватизаційного процесу, тобто не беруть участі в конкурсах;
- необґрунтоване застосування судами заходів забезпечення позову;
- неправомірне допущення судами негайного виконання рішень, яке полягає в тому, що рішення, яке не набуло чинності, підлягає виконанню, незалежно від того, використовує сторона своє право на подання апеляційної скарги чи ні. При цьому оскарження рішення в апеляційному порядку не зупиняє процесу його виконання;
- прийняття судами різної підпорядкованості повністю протилежних (взаємовиключних) рішень з одних і тих же спірних правовідносин.

Низький попит на акції українських підприємств спричинений:

- низькою інвестиційною привабливістю об'єктів приватизації внаслідок незадовільного фінансово-господарського стану об'єктів приватизації, обтяженості багатьох з них борговими зобов'язаннями,

застосування процедур банкрутства і санації, що суттєво знижує попит на них;

- непривабливим інвестиційним кліматом в державі внаслідок недосконалої податкової системи, низької корпоративної культури, протидії на місцях приходу інвесторів зі сторони, як вітчизняних так і іноземних, а також внаслідок політичної нестабільності (вибори народних депутатів, відставка двох урядів, публічні заходи опозиційних сил тощо);

- низьким рівнем організаційної роботи Фонду з потенційними покупцями пакетів акцій, недостатньо активним маркетингом, несприятливою кон'юнктурою ринку.

Серед причин невиконання планів по надходженню коштів від приватизації державного майна до Державного бюджету слід назвати ще одну - недостатня наполегливість та оперативність Фонду, особливо у 2002 році, при виконанні графіків приватизації об'єктів, продаж яких оголошувався як обов'язковий для забезпечення надходження коштів до Державного бюджету. Це стосується і перебігу судових процесів, спричинених приватизаційними скандалами.

Однак, слід зауважити, що Фонд державного майна має обмежені можливості щодо впливу на стан приватизації стратегічно важливих унікальних об'єктів.

Так, виконання завдань з надходження коштів до Державного бюджету у 2002 році планувалось в основному за рахунок продажу пакетів акцій таких об'єктів, як ВАТ "Укртелеком", енергорозподільчі компанії та СП "Український мобільний зв'язок" (УМС).

Однак, з огляду на погіршення кон'юнктури на світовому ринку на акції телекомунікаційних компаній, Уряд прийняв рішення відкласти оголошення конкурсу з продажу пакета акцій ВАТ "Укртелеком".

Відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України від 28 травня 2002 року № 227-р у листопаді 2002 року Держкомзв'язок здійснив продаж державного пакета акцій СП "Український мобільний зв'язок" (УМС). Проте кошти не були перераховані як до кінця 2002 року, так і на сьогодні.

Фондом здійснено підготовчі роботи до оголошення конкурсів з продажу контрольних пакетів акцій **енергопостачальних компаній**, але необхідно **вжити ряд конкретних заходів**, що знаходяться **поза межами компетенції Фонду**, і які дозволять підвищити ефективність функціонування електроенергетичної галузі в цілому, а також кардинально поліпшити інвестиційну привабливість компаній. Одним з таких першочергових заходів залишається **комплексне розв'язання проблеми боргів підприємств паливно-енергетичного комплексу**.

З метою впровадження механізмів вирішення проблем заборгованості між суб'єктами підприємницької діяльності, а також їх заборгованості перед бюджетом був розроблений проект Закону України "Про реструктуризацію заборгованості суб'єктів підприємницької діяльності України, яка

виникла внаслідок неповних розрахунків за енергоносії”, який передано на розгляд Верховної Ради України.

Більша частина виявлених проблем врегульовується положеннями розробленого Фондом проекту нової Державної програми приватизації на 2003-2008 роки.